

”Sanotaan, että naisen euro on 83 senttiä, mutta miehen vuosi on 11 kuukautta” – Tasa-arvokeskustelua HS:n ja Ylen kolumneissa

Maisterintutkielma

Salla Kajanmaa

Suomen kieli

Kieli- ja viestintätieteiden

laitos, Jyväskylän yliopisto

2021

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Tekijä – Author Kajanmaa Salla Emilia	
Työn nimi – Title ”Sanotaan, että naisen euro on 83 senttiä, mutta miehen vuosi on 11 kuukautta” – Tasa-arvokeskustelua HS:n ja Ylen kolumneissa	
Oppiaine – Subject Suomen kieli	Työn laji – Level Maisterintutkielma
Aika – Month and year Toukokuu 2021	Sivumäärä – Number of pages 62
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Tutkimukseni käsittelee yhteiskunnallisesti hyvinkin ajankohtaista aihetta – tasa-arvoa. Näkökulmaksi tasa-arvon tutkimiselle otan kriittisen diskurssianalyysin ja kriittisen feministisen tutkimuksen lähtökohdat. Selvitän siis yhteiskunnan valtarakenteiden näkyvyyttä kielen avulla.</p> <p>Tutkielmani tarkoitus on selvittää, miten tasa-arvosta puhutaan, ja vaikuttaako näkökulmaan sekä käytettyyn kieleen kirjoittajan sukupuoli. Tarkoitukseni on diskurssien kautta korostaa kielen asemaa normien luojana sekä perehtyä tarkemmin siihen, miten nämä diskurssit syntyvät. Tavoitteeni on saada selville, millaisin kielellisin keinoin tasa-arvokeskustelua käydään. Haluan tutkia suhtautuvatko miehet ja naiset siihen eri tavoin. Haluan selvittää, näkyykö tämä asema kielellisinä valintoina miesten ja naisten kirjoitusten välillä.</p> <p>Tutkimuskysymyksiäni ovat:</p> <ul style="list-style-type: none"> Millaisia tasa-arvodiskursseja teksteistä löytyy? Millaisin kielellisin keinoin diskursseja luodaan? Onko sukupuolella väliä eri diskurssien tai sukupuolittuneen kielen käytössä? Miten naiset ja miehet käyttävät eri diskursseja? <p>Selvitän diskurssit suhteuttamalla tekstissä näkyviä ilmiöitä – sanoja sekä metaforia – tämän hetken sosiaalisiin käytänteisiin ja vertaan niitä normittuneisiin valtasuhteisiin (Pietikäinen 2008: 208–209). Samalla jaolla tarkastelen teksteissä käytettyä kieltä sanatasolla ja tutkin etenkin sukupuolittuneita, geneerisiä ja piilomaskuliinisia ilmauksia ja sitä, erotteleeko kirjoittajan sukupuoli tällaisten ilmauksien käyttöä. Tutkimukseni asettuu toisaalta vahvasti sosiolingvistiseen perinteeseen ja ajatukseen siitä, että kieli luo yhteiskuntaa. Tutkittavana ovat siis merkitykset, joita kielellä luodaan eikä niinkään teksti itse. Toisaalta taas analyysissäni vaikuttaa lingvistinen tekstintutkimus, koska sukupuolittunutta kieltä tutkittaessa keskitytään sanatasolla käytettäviin termeihin, joiden avulla sukupuolittuneisuutta luodaan.</p> <p>Suomen kielen on perinteisesti ajateltu olevan tasa-arvoinen lähinnä siitä syystä, että siinä ei ole sukupuolittuneita sanoja samalla tavalla kuin monissa muissa ja esimerkiksi suurimmassa osassa indoeurooppalaisista kielistä. Suomen kielessä on kuitenkin viitteitä samanlaisesta sukupuolittuneesta kielestä, jossa sanan perään lisätty suffiksi muuttaa merkityksen maskuliinisestä feminiiniseksi, esimerkiksi <i>perijä</i> – <i>perijätär</i>. Suomalaisista kielentutkijoista muun muassa Mila Engelberg väittää (2001), että kuten englannissa, myös suomen kielessä mies on yhtä kuin ihminen. Jatkan Engelbergin ajatuksia ja selvitän, miten sukupuolittunut kieli tulee esiin tutkimissani kolumneissa.</p> <p>Aineistona käytän Helsingin Sanomien ja Yleisradion kolumneita. Olen erottellut aineistosta kuusi eri diskurssia. Diskurssit ovat epäoikeudenmukaisuuden, suorituskeskeisyyden, taloudellisen hyödyn, sukupuolikokemusta korostava, arvovalinnan- ja urheiludiskurssi. Analyysissä käyn läpi, miten samaa diskurssia toistavat kolumnit toisintavat toisiaan, ja mitä kielellisiä keinoja käytetään diskurssien näkyväksi tuomisessa sekä kuka niitä käyttää.</p> <p>Tutkimukseni jatkaa tasa-arvokeskustelua ja feminististä kielentutkimusta tuoden mahdollisesti lisätietoa yhteiskunnan rakenteiden vaikutuksista kielenkäyttöön.</p>	
Asiasanat – Keywords kriittinen diskurssianalyysi, kriittinen diskurssintutkimus, sukupuolentutkimus, suomen kieli, tekstintutkimus	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	1
1.1 Tutkimuksen merkitys	1
1.2 Tavoitteet ja tutkimuskysymykset	5
1.3 Aineisto ja menetelmät	6
1.4 Käsitteistö	10
2. TEOREETTINEN VIITEKEHYS	15
2.1 Kriittinen diskurssianalyysi	15
2.2 Feministinen kriittinen diskurssianalyysi	17
2.3 Näkökulmana feministinen tutkimus	19
2.4 Lingvistinen feministinen tutkimus sekä sukupuolittuneen kielen piirteet	22
3. ANALYYSI	26
3.1 Diskurssit tasa-arvokeskustelua käyvissä kolumneissa	26
3.1.1 Epäoikeudenmukaisuus tasa-arvokeskustelussa	27
3.1.2 Suorituskeskeisyys tasa-arvokeskustelussa	32
3.1.3 Sukupuolikokemusta korostava näkökulma tasa-arvokeskustelussa	37
3.1.4 Arvovalinnat tasa-arvokeskustelussa	42
3.2 Erilaiset diskurssit naisten ja miesten kirjoituksissa	46
3.3 Sukupuolittuneen kielen käyttö ja sukupuolen vaikutus siihen	48
4. PÄÄTÖS	51
4.1 Diskurssien merkitys tasa-arvokeskustelussa	51
4.2 Kohti tasa-arvoista kieltä	55
4.3 Johtopäätökset	56
LÄHTEET	62
Liite (Tutkimuksen aineisto)	65

1. JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen merkitys

Tutkimukseni käsittelee yhteiskunnallisesti tärkeää, mutta toisaalta myös polarisoitunutta aiheetta – tasa-arvoa. Tutkin tasa-arvon käsitettä kielen sosiolingvivistisestä näkökulmasta ja kriittisen diskurssianalyysin ja feministisen tutkimuksen avulla. Pyrin selvittämään valtarakenteiden näkyvyyttä tutkimukseni aineistosta kirjoitetun kielen avulla. Kirjoitettu kieli eroaa puhe- tusta suurilta osin vuorovaikutustavoiltaan. Kirjoitettu kieli luodaan ja vastaanotetaan mahdollisesti eri tilanteissa. Kirjoitettu kieli on viestinnälliseltä sisällöltään harkittua ja sen luomisprosessi voi olla pitkäkin. (Voutilainen 2016: 125.) Nykyisin voidaan nähdä, että kirjoitettu kieli ja kirjakieli eroavat luonteeltaan – esimerkkinä eroista on vaikkapa pikaviestikulttuuri, jossa tietokoneen, puhelimen tai muun vastaavan välityksellä lähetetään lyhyitä puhekielen kaltaisia tekstejä ja vuorovaikutus on nopeaa. Nykyään ovat vahvasti yleistyneet myös kuvaa tai videota ja tekstiä yhdistelevät viestit, jolloin vuorovaikutus tekstin ja muun viestimisen välillä on moninaisempaa. Tämän tutkimuksen aineistossa kirjoitettu kieli on perinteistä yleistä kirjakieltä, jota kuitenkin käytetään värikkäästikin kolumnin tekstilajin ominaispiirteiden mukaisesti.

Etenkin sukupuolten tasa-arvo on ollut Suomessakin esillä sekä mediassa että politiikassa toistuvasti. Yhdysvalloista lähtöisin olevan #metoo- kampanjan myötä keskustelu laajeni nopeasti kansainvälisesti ja rantautui myös Suomeen. #Metoo-kampanja saavutti suurta näkyvyyttä lokakuussa 2017, kun yhdysvaltalaisnäyttelijä Alyssa Milano lisäsi Twitteriinsä tekstin ”*me too*”. Samalla hän kehotti kaikkia seksuaalista häirintää kokeneita naisia lisäämään tunnisteen sosiaalisen median tileilleen, jotta seksuaalisen häirinnän laajuus ilmenisi konkreettisesti. Tekstin jakoi yön aikana yli 40 000 ihmistä, jotka samaistuivat Milanon häirintäkokemukseen. Tätä edelsi tilanne, jossa naisiin kohdistuva seksuaalinen häirintä työpaikolla sai näkyvyyttä tuottaja Harvey Weinsteiniä syyttäneiden naisten julkitulolla lokakuun 5. päivä sekä Amazon-yhtiön johtaja Roy Pricen erotessa ahdistelusyötösten takia. (Yle, 17.10.2017; Yle, 31.8.2018.) Varsinaisesti #metoo tuli päätökseensä vasta vuoden 2020 maaliskuussa, kun liikkeen pääantagonisti Harvey Weinstein tuomittiin 23 vuodeksi vankilaan seksuaalisesta ahdistelusta (HS 11.3.2020). Yhteiskunnan rakenteita kritisoiva keskustelu on kuitenkin jäänyt elämään. Suomessa liikkeen tietynlaiseksi johtohahmoksi päättyi näyttelijä-ohjaaja Heidi Lindén, joka oma-kohtaisten kokemustensa siivittämänä oli vuotta aiemmin tehnyt lopputyönsä Aalto-yliopistoon

nimellä *Pelkoa ja inhoa naisena Suomen elokuva-alalla vuonna 2016*. Kun #metoo liike rantautui Suomeen, Helsingin Sanomat julkaisi Lindénin tutkimuksen lehdessä (Lindén ja työryhmä 2018: 29-30). Seksuaalinen häirintä on noteerattu #metoon jälkeen yhteiskunnassa ongelmana eri tavalla kuin ennen niin työelämässä kuin muutoinkin ja sen kitkemiseksi on ryhdytty toimiin. Aiheen käsittely jatkuu Suomessakin edelleen ja esimerkiksi monet naisjärjestöt nostivat kevään 2019 eduskuntavaaliteemaksi tasa-arvon. Vaalien jälkeen muodostettu Rinteen hallitus julistautui feministiseksi tuoden liikkeen ajankohtaiseksi osaksi hallituspolitiikkaa. Joulukuussa 2019 nimitetty Marinin hallitus teki historiaa, kun kaikkien hallituspuolueiden puheenjohtajana oli nainen. Marinin hallitus laati muun muassa laaja-alaisen tasa-arvo-ohjelman, joka pohjaa Euroopan Unionin tasa-arvostrategiaan 2020–2023. Tasa-arvo-ohjelman tarkoitus on nostaa Suomi tasa-arvon kärkimaaksi erilaisilla tasa-arvoa edistävillä toimenpiteillä eri sektoreilla, kuten työelämässä, taloudellisessa tasa-arvossa, perhe-elämässä ja koulutuksessa. Yksi näistä toimenpiteistä on parhaillaan uudistettava perhevapaalaki. (STM: Suomi tasa-arvon kärkimaaksi. Hallituksen tasa-arvo-ohjelma 2020–2023).

Feminismi voidaan nähdä ennen kaikkea poliittisena liikehdintänä ja vaikuttamisena. Feminismin ensimmäisen aallon katsotaan alkaneen 1800-luvulla (kts. luku 2.3). Suomeen 2010-luvulla rantautunut neljännen aallon feminismi sekä aiemmin mainittu #metoo-kampanja ovat muuttaneet feminismin poliittisesta liikehdinnästä lähemmäs arkipäiväisempiä pieniä tekoja. Feminismiä voi toteuttaa nykyään lauseilla sekä kuvilla sosiaalisessa mediassa ottamatta sen laajempaa poliittista kantaa. Feminismiin liittyy olennaisesti ei vain naisten oikeuksien ajaminen vaan myös tasa-arvon ajaminen kaikilla elämän osa-alueilla. Siinä missä feminismi on poliittista liikehdintää, tasa-arvo on kuitenkin myös ihmisoikeus, jonka toteutumisen ei pitäisi olla poliittinen kysymys. Suomen tasa-arvolain (8.8.1986/609 §1) sanotaan: ”Tämän lain tarkoituksena on estää sukupuoleen perustuva syrjintä ja edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa sekä tässä tarkoituksessa parantaa naisten asemaa erityisesti työelämässä. Lain tarkoituksena on myös estää sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuva syrjintä”. Suomen tasa-arvolaki viittaa tasa-arvoon, jossa ensisijaisesti puhutaan yhtäläisistä oikeuksista ja mahdollisuuksista niiden toteuttamiseen. Hanna Ylöstalo (2012: 35) näkee Suomen tasa-arvolain ajavan pitkälti aktiivisen tasa-arvon tuottamista rakenteiden sisällä. Käyn läpi tasa-arvon käsitteitä luvussa 1.4.

Kielen ja sukupuolen yhteyttä on tutkittu niin Suomessa kuin maailmallakin jonkin verran ainakin 1980-luvulta lähtien. Toisinaan sen ajatellaan olevan lähtöisin Robin Lakoffin vuonna 1975 julkaistusta *Language and Woman's Place* -kirjasta, jossa Lakoff muun muassa toteaa kohteliain ilmausten olevan osoitus naisten alistaisesta kielellisestä asemasta (Bucholtz &

Lakoff 2004: 6). Suomessa kielen ja sukupuolen tutkimusta ovat tehneet muun muassa Mila Engelberg, Liisa Tainio ja Liisa Husu. Tämän lisäksi kansainvälisesti etenkin feministiseen kriittiseen diskurssianalyysiin on perehtynyt muun muassa Michelle M. Lazar. Kriittisen diskurssintutkimuksen kansainväliseltä tasolta mainittakoon Ruth Wodak. Tasa-arvoasian neuvottelukunnan julkaisussa Engelberg (2018: 13) kommentoi, että kaikille kielille yhteistä on henkilöitymisen seksistinen mieskeskeisyys. Tämä tukee feministisen tutkimuksen yhtä perinteisintä käsitystä siitä, että mies on ensisijainen ja nainen aina toinen. Ajatus pohjaa filosofi Simone de Beauvoirin klassikkoteokseen *Toinen sukupuoli* (1949), jota pidetään yhtenä feminismin pääteoksina. Naisen yhteiskunnallisen ja kielellisen toiseuden puolesta puhuu myös Mila Engelbergin Helsingin yliopistolle tekemä väitöskirja *Yleispätevä mies: suomen kielen geneerinen, piilevä ja kieliopillinen maskuliinisuus* (2016), jota käytän yhtenä lähteistäni tässä tutkielmassa. Naisten paikkaa tiedeyhteisössä tarkastelee esimerkiksi Liisa Husun ja Kristina Ronin kokoelmateos *Tiede, tieto ja sukupuoli* (2005), jossa käsitellään eritoten tieteen mahdollista sukupuolittuneisuutta. Liisa Husu on perehtynyt erityisesti tutkimaan naisten asemaa ja representointia tiedeyhteisöissä. Hän tuo esiin esimerkiksi akateemisen maailman naisvaltaisuuden sekä toisaalta naisten vähäisen määrän tiedemaailman korkeahierarkisissa asemassa (mm 2001.) Liisa Tainio on ansioitunut varsinkin opetuksen tasa-arvoon liittyvissä asioissa (mm. *Finnish teachers exploring gender bias in school textbooks*, 2015). Muita mainittavia sukupuolen näkökulmasta tutkimusta tekeviä suomalaisia ovat muun muassa Tuija Saresma, jonka tutkimus *Viha vallassa: vihapuheen vaikutukset yhteiskunnalliseen päätöksentekoon* (2019) on noussut esille monesti etenkin kevään 2021 kuntavaalien yhteydessä, Hannele Harjunen, jonka alaa on etenkin lihavuustutkimus (2009) (mm. *Women and Fat: Approaches to the Social Study of Fatness*, 2009) sekä Johanna Kantola, joka tutkii sukupuolta ja tasa-arvoa EU-tasolla (mm. *Gender and the European Union*, 2010).

Naiseudesta sekä erilaisista naisten representaatioista on tehty tutkimuksia etenkin viestinnän puolella, jolloin multimodaalinen näkökulma on erittäin ymmärrettävää. Tämän tutkimuksen lähitutkimukseksi sopii Tuija Tiitisen Jyväskylän yliopiston viestinnän laitokselle 2007 tehty maisterintutkielman *Kotiäidit mielenosoitusmarssilla – Miten nais- ja miestoimittajat rakentavat sukupuolta päivälehtien kotimaanosastojen journalistissa käytänteissä ja tekstissä*. Suurimpana erona tutkimusten välillä näen lähtökohdan ja näkökulman, josta asiaa tarkastellaan. Tiitinen keskittyy tutkimaan toimittajia toimijoina ja heidän aktiivista rooliaan sukupuolen rakentamisessa. Tässä tutkimuksessa lähdetään siitä näkökulmasta, että kolumnistit toimivat oman sukupuolensa edustajina myös tiedostamattaan ja tekevät tiettyjä kielellisiä valintoja oman sosioekonomisen kuplansa ”sokaisemana”. Yhteiskunnalliset normit hallitsevat myös

kielen tuottamista niin, että osa kielellistä valinnoista kumpuaa kirjoittajan omasta yhteiskunnallisesta taustasta. Toki on selvää, että toisaalta kolumnistit tuovat aktiivisesti omaa sukupuoltaan esille teksteissään myös täysin tietoisesti. Myöhemmin tässä tutkimuksessa (s. 19) tuon esille, että kieli on myös tietoisten valintojen tulos ja tiettyjen sanojen valitsemisella on aina syynsä. Tässä tutkimuksessa erona viestinnän tutkimukseen on se, että representaatioiden sijaan keskityn kielellisiin diskursseihin ja tapoihin, joilla kielellä tasa-arvoa tuotetaan. Yksi keskeisistä teemoistani onkin tasa-arvon käsitteen määrittäminen eri kolumneissa.

Yksi isoimpia kielellisiä tasa-arvokysymyksiä on kielen sukupuolittuneisuus. Englannin kielessä tämä näkyy ei vain generisen maskuliinisuuden ja *mies = ihminen (man = man)* kautta vaan myös esimerkiksi niin, että naiset – toisin kuin miehet – määritellään esimerkiksi parisuhteen statuksen kautta eli siis suhteessa miehiin. Mies on englannissa aina *Mr.*, kun taas nainen statuksesta riippuen *Miss* tai *Mrs.* (Lazar 2005: 94). Nainen siis määritellään henkilönä seksuaalisen mahdollisuuden tai mahdottomuuden kohteena, miehen kohdalla tällä ei ole merkitystä eikä se vaikuta suhtautumisessa miestä kohtaan. Toisena esimerkkinä Lazar (em, 96) pitää tapaa, jolla esimerkiksi seksuaalisen väkivallan kohteeksi joutunutta naista esitellään mediassa. Raiskattu nainen saatetaan esitellä blondina, eronneena tai naimattomana naisena ja kielellisesti syyllisyys rakennetaan naisen harteille etenkin parisuhteessa tapahtuneissa raiskaustapauksissa: *hubby kicked no-sex wife out of bed* (”Aviomies potki seksiä pihtaavan vaimonsa sängystä”).

Suomen kielen on perinteisesti ajateltu olevan tasa-arvoinen lähinnä siitä syystä, että siinä ei ole sukupuolittuneita sanoja toisin kuin monissa muissa ja esimerkiksi suurimmassa osassa indoeurooppalaisista kielistä. Suomessa sanoja ei myöskään virallisesti ole jaoteltu feminiiniin ja maskuliiniin. Suomen kielessä on kuitenkin viitteitä samanlaisesta sukupuolittuneesta kielestä, jossa sanan perään lisätty suffiksi muuttaa merkityksen maskuliinisestä feminiiniseksi, esimerkiksi *perijä – perijätär*. Toinen huomioonotettava seikka on suomen kielen mies-loppuiset sanat, kuten *palomies*, *esimies* tai *talonmies*. Suomen kielestä löytyy huomattavasti enemmän mies-loppuisia sanoja kuin feminiinispäätteisiä. Lisäksi kaikki feminiinisloppuiset sanat viittaavat eksplisiittisesti naisiin, kun taas mies-loppuiset voivat viitata myös yleisesti sukupuolineutraaleihin asioihin, kuten edellä lueteltuihin ammattinimikkeisiin vrt. *esimies – lentoemo*. (kts. esim. Tainio 2006; Engelberg 2016). Suomalaisista kielentutkijoista muun muassa Mila Engelberg väittää (kts. esim. 2001), että kuten englannissa, myös suomen kielessä mies on yhtä kuin ihminen. Palaan näihin teemoihin luvussa 2.4.

Tasa-arvo on noussut yhteiskunnallisen vaikuttamisen keskiöön ja niin järjestöt, työnantajat, ministeriöt kuin oppilaitokset laativat omia tasa-arvo-oppaitaan. Niissä kysymys on tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämisestä sekä sellaisten toimien opastamisesta, jotka edistävät

(sukupuolten) tasa-arvoa. Edellä mainittuihin oppaisiin kuuluu osittain myös kielellisen sukupuolittuneisuuden huomioiminen. Tasa-arvon käsitteellistämistä on tutkittu vähemmän. Yksi tällainen tutkimus on Hanna Ylöstalon Tampereen yliopistolle tehty väitöskirja vuodelta 2012 *Tasa-arvotyön tasa-arvot*. Tasa-arvon käsitteellistäminen aihetta käsittelevissä keskusteluissa muiden kuin tasa-arvotyön asiantuntijoiden toimesta on ollut vähemmän esillä. Tutkimukseni nousevat (lähinnä sukupuolten) tasa-arvon kielellistämisen ja merkityksellistämisen tavat sekä niihin liitetyt diskurssit tuovat tutkimuskentälle uutta näkökulmaa. Itse pidän välttämättömänä tasa-arvon nostamista keskeiseksi teemaksi yhteiskunnallisia päätöksiä tehtäessä yhteiskunnan toimivuuden kannalta. Sukupuolten tasa-arvon tulisi näkyä läpileikkaavana teemana kaikissa päätöksissä. Sosiaali- ja terveysministeriö on julkaissut oppaan sukupuolivaikutusten arvioinnista säädösvalmistelussa. Sen mukaan kaikessa lainsäädännössä tulisi arvioida myös sen sukupuolivaikutukset. (STM 2007).

1.2 Tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Avaan tutkimuksessani tarkemmin feminismin ja tasa-arvon käsitteitä. Tutkielmani aineisto on kerätty Helsingin Sanomien ja Yleisradion internetsivujen kolumniosastolta *tasa-arvo*-tunnisteella vuodelta 2018. Kolumneissa käsitellään feminismiä sekä sukupuolten tasa-arvon että naisten oikeuksien ajamisen kannalta. Tutkielmani tarkoitus on selvittää, mistä ja miten puhutaan, kun puhutaan tasa-arvosta ja vaikuttaako näkökulmaan sekä käytettyyn kieleen kirjoittajan sukupuoli. Tavoitteeni on saada selville vaikuttaako sukupuoli näkökulmiin tasa-arvoa puoltavissa kolumneissa. Keskityn siis tasa-arvoisen kielen käytön tutkimisen sijaan tutkimaan tasa-arvokeskustelua käyvien kolumnien kieltä, ja kuinka tasa-arvoa oikeastaan kielellisesti luodaan, ja millä tavoin se määritellään. Yhtenä tutkimuskysymyksenäni on sukupuolen mahdollinen vaikutus tietynlaisen kielen käyttöön. Jotkut feministisen tutkimuksen suuntaukset (etenkin jo hieman vanhentunut Robin Lakoffin *Language and Woman's Place* (1975)) argumentoivat sen puolesta, että naisten ja miesten käyttämä kieli konkreettisesti eroaisi toisistaan. Haluan ottaa tämän näkökulman mukaan tutkimukseen, joskaan en päähuomioksi. Tasa-arvoa luovien diskurssien lisäksi etsin aineistosta mahdollisia piilomaskuliinisia ilmauksia sekä selvitän, onko sukupuolella merkitystä niiden käyttöön.

Tutkimuskysymykseni, joiden avulla tutkin valitsemiani kolumneja, ovat:

Millaisia tasa-arvoa käsitteleviä diskursseja teksteistä löytyy?

Millaisin kielellisin keinoin näitä diskursseja luodaan?

Onko sukupuolella väliä eri diskurssien tai sukupuolittuneen kielen käytössä?

Miten naiset ja miehet käyttävät eri diskursseja?

Tutkimuskysymyksiä avulla jäsentelen analyysivaiheen, josta käyn läpi tarkemmin alla. Tutkimuskysymykset ohjaavat tutkimuksen suuntaa ja keskittyvät diskurssien tunnistamisen jälkeen tunnistamaan erilaisia tapoja luoda tiettyä diskurssia. Viimeisin tutkimuskysymys asettelee aineiston sukupuolentutkimuksen kontekstiin.

1.3 Aineisto ja menetelmät

Neljä tutkimuskysymystäni jäsentävät tutkimuksen analyysivaiheen rakennetta. Ensin tarkastelen kolumneja feministisen kriittisen diskurssianalyysin avulla ja selvitän, millaisia tasa-arvo-diskursseja tekstit sisältävät. Tämän jälkeen keskityn tutkimaan kielellisiä keinoja, joilla löydettyjä diskursseja luodaan. Selvitän diskurssit suhteuttamalla tekstissä näkyviä ilmiöitä – sanoja sekä metaforia – tämän hetken sosiaalisiin käytänteisiin ja vertaan niitä normittuneisiin valtasuhteisiin (Pietikäinen 2008: 208-209). Samalla jaolla tarkastelen teksteissä käytettyä kieltä sanatasolla ja tutkin myös sukupuolittuneita, geneerisiä ja piilomaskuliinisia ilmauksia sekä sitä, erotteleeko kirjoittajan sukupuoli tällaisten ilmauksien käyttöä. Tutkimukseni asettuu toisaalta vahvasti sosiolingvistiseen perinteeseen ja ajatukseen siitä, että kieli luo yhteiskuntaa samoin kuin yhteiskunta kieltä. Tutkittavana ovat tällöin merkitykset, joita kielellä luodaan eikä niinkään teksti itse. Toisaalta taas analyysissäni vaikuttaa lingvistinen tekstintutkimus, koska sukupuolittunutta kieltä tutkittaessa keskitytään sanatasolla käytettäviin termeihin, joiden avulla sukupuolittuneisuutta luodaan. Tutkimukseni on kvalitatiivinen ja esimerkit ovat – vaikkakin kansallisesti suurimmista medioista – otanta vain kahden eri median julkaisemista näkemyksistä. Esittelen seuraavaksi aineistoni tarkemmin.

Aineistonani on Helsingin Sanomien (HS) ja Yleisradion (Yle) kolumnit vuodelta 2018. Valitsin nämä kaksi mediaa niiden laajalevikkisyyden vuoksi. Viestintäalan tutkimussäätiön rahoittaman Digital News Reportin raportin mukaan (2018) 77% suomalaisista lukee uutisia perinteisten uutismedioiden verkkosivustoilta. Tämän lisäksi verkko on yleisin uutislähde noin puolelle suomalaisista. Yleisradion uutiset ovat suomalaisten kolmanneksi käytetyin verkko-media ja Helsingin Sanomat neljänneksi suosituin. Korkeammalla ovat vain Ilta-Sanomat ja Iltalehti, jotka kuitenkin iltapäivälehtinä edustavat tyyliltään hieman erilaista uutisointia kuin Yle tai HS. Luotettavuudessa sekä Yle että HS ovat molemmat pärjänneet hyvin; asteikolla 0–

10 molemmat on luotettavuudeltaan arvioitu yli 7,5 arvoiseksi. Voidaan siis päätellä, että läh-
tökohtaisesti suurin osa ihmisistä, jotka lukevat uutisia näiltä sivustoilta, pitävät lukemaansa
luotettavana. Tämän voidaan olettaa pätevän myös muihin kuin uutisartikkeleihin, esimerkiksi
vaikkapa kolumneihin. Toisaalta taas sekä Yle että HS asemoituivat tutkimuksessa poliittisesti
vasemmalle enemmän kuin muut mediat. Erot ovat kuitenkin marginaalisia. (Digital News Re-
port 2018.) Valitsin kaikki kolumnini vuodelta 2018 tasa-arvokeskustelussa tuolloin tapahtu-
neen muutoksen vuoksi. Vuoden 2017 lokakuussa julkisuutta saanut #metoo-kampanja puhu-
tutti ympäri maailmaa ja vaikutti kolumneissa yhtä lukuun ottamatta suoranaisesti puhuta itse
kampanjasta, voidaan sen vaikutusta yleisen tasa-arvokeskustelun kasvuun mediassa pitää voi-
makkaana.

Sen lisäksi, että Yle ja HS ovat sekä saavutettavuutensa että luotettavuutensa vuoksi mie-
lenkiintoisia tutkimuksen kannalta, ovat ne sitä myös siksi, että molemmat mediat ovat ottaneet
kantaan Suomessa käytyyn tasa-arvokeskusteluun. Tämä tuo mielenkiintoisen lisänäkökulman
tutkimukseni feministiseen puoleen. Yleisradio on esimerkiksi osallistunut aktiivisesti tasa-ar-
von edistämiseen erityisesti urheiluun liittyvässä uutisoinnissa. Vuonna 2017 Yle sai tasa-ar-
vopalkinnon nostettuaan naisten urheilun näkyvyyttä tuotannossaan. Sama teema on jatkunut
vuonna 2019, jolloin Yle esitti naisten jalkapallon maailmanmestaruuskisat kanavillaan suorana
(Yle 10.11.2017; Yle 8.7.2019). Helsingin Sanomat on pyrkinyt vuoden 2019 aikana lisäämään
naisten osallistumisen määrää jutuissaan. Sitä varten on käytössä laskuri, joka näyttää ajankoh-
taista tietoa siitä, kuinka suuri määrä naisia prosentuaalisesti on ollut esillä kirjoittajina, asian-
tuntijoina tai muuten kommentoijina heidän uutisjutuissaan. (HS 8.3.2018.) Molemmat uutis-
mediat suhtautuvat siis tasa-arvon edistämiseen myönteisesti, mikä myös asettaa tietynlaisen
ennakko-oletuksen tähän tutkimukseen.

Olen valinnut tekstit molempien uutismedioiden nettisivuilta niin, että mukana olevat ko-
lunnit on kaikki merkitty tunnisteella tai hashtagilla *tasa-arvo*, tai ne löytyvät uutissivuston
hausta *tasa-arvo* – hakusanalla, ja ne ovat julkaistu vuonna 2018. Kolumneja kertyi kaiken
kaikkiaan 61 kappaletta, joista 15 on Ylen ja 46 HS:n. Näistä kaikista 20 on miesten kirjoittamia
ja 41 naisten. Koska aineisto olisi paisunut liian laajaksi, jos olisin ottanut mukaan kaikki ko-
lunnit, olen karsinut aineistosta etenkin Helsingin Sanomien kolumneja. Olen tehnyt rajauksen
niin, että olen valinnut HS:n kolumneista mukaan vain ne, joissa on merkitty *tasa-arvo* tunn-
isteeksi kolumnin yhteyteen. Ylen kolumneista valitsin mukaan vain ne, joiden yhteyteen oli lai-
tettu tunnisteet *sukupuolten tasa-arvo*, *feminismi*, *#metoo* tai *sukupuoliroolit*, eli tunnisteet,

jotka viittaavat vahvasti sukupuolten tasa-arvon käsittelyyn. Tämä näkyy varmasti tutkimustuloksissani. Näin sain toisaalta jätettyä pois sellaiset kolumnit, joissa sisältö ei suoranaisesti liity tasa-arvoaiheen käsittelyyn.

Taulukko 1. Tutkimuksen aineisto

Media, jossa julkaistu	Nainen	Mies
Helsingin Sanomat	12	4
Yleisradio	3	3
Yhteensä	15	7

Näillä metodeilla aineistoksi muodostui 22 kolumnia, joista 15 on oletettavasti naisten kirjoittamia ja seitsemän oletettavasti miesten. Käsittelen myöhemmin feminististä tutkimusta, jossa kahden sukupuolen (gender) määritelmä useimmiten kyseenalaistetaan. Käytän kolumnien jaotteluun kuitenkin biologisen sukupuolen (sex) käsitettä ja oletan kolumnistien nimien perusteella heidän sukupuolensa (gender) joko miehiksi tai naisiksi. Hypoteesini mukaan tasa-arvoa käsittelevät kolumnit käsittelevät enimmäkseen sukupuolten välistä tasa-arvoa, ja osa valituista tunnisteista viittaakin suoraan sukupuolten väliseen jaotteluun. Naisten vahva enemmistö aineistossa kertoo toki jo jotakin. Yleinen oletus on, että sukupuolten välistä tasa-arvoa käsittelevät nimenomaan altavastajat eli tässä tapauksessa naiset. Tasa-arvon edistäminen ja esimerkiksi sen parissa työskentely mielletään usein edelleenkin vain naisten kiinnostuksen kohteeksi, ja tätä onkin myös kritisoitu. Todellisuudessa esimerkiksi sekä Suomen tämän hetkinen (2020) tasa-arvovaltuutettu että tasa-arvoministeri ovat miehiä. Poika- ja miestutkimukselle on toki kysyntää yhä edelleen ja tutkimus sen saralla verrattuna naistutkimukseen on vieläkin valitettavan vähäistä. Suomessa miestutkimusta on tehnyt ansioituneesti muun muassa edesmennyt tutkija Arto Jokinen, joka on muun muassa perustanut Suomen Miestutkimuksen Seuran (SUMS). Hänen lisensiaattityönsä *Panssaroitu maskuliinisuus – väkivaltaisen miehen representaatioita suomalaisessa kulttuurissa* (2000) on jäänyt yhdeksi miestutkimuksen kulkemakivistä. Vuonna 2018 ilmestyi ensimmäinen mies- ja poikatutkimuksen kokoelmateos *Poikatutkimus*, jonka koostivat Antti Kivijärvi, Tuija Huuki sekä Harry Lunabba.

Koen, että kolumni on tämän tyyppiseen tutkimukseen aineistoksi sopiva tekstilaji, koska se on tarpeeksi vapaa, mikä mahdollistaa kielellisen leikkittelyn ja rentouden ja näin ollen kirjoittajan persoona ja mahdollisesti sukupuoli saavat näkyä enemmän kuin uutisteksteissä. Kolumni ei kuitenkaan ole tyyllilajiltaan vastaava kuin vielä henkilökohtaisempi blogiteksti, mikä mahdollistaa sen, että kirjoittajan ja kirjoituksen voi vielä erotella toisistaan. Kyseessä ei ole analyysi henkilöstä tekstin takana, vaan tekstintutkimuksen tavoin kyse on tekstistä itsestään. Kolumni uskaltaa ottaa kantaa ajankohtaisiin asioihin kriittisellä ja huomiota herättävällä otteella. Se voi kärjistä tai yksinkertaistaa, jolloin diskurssien muodostumisen voi olla mahdollista erottaa tarkemmin. Blogitekstiin liittyvistä eroista huolimatta on huomioitava, että kyseessä on kuitenkin mielipidekirjoituksen alalaji, jossa kirjoittaja käsittelee ajankohtaista asiaa omakohtaisesta näkökulmasta, ja usein omalla kuvallaan. (Liikanen 2012: 11.) Teksti on siis henkilöitynyt kirjoittajaan. Kriittisen diskurssintutkimuksen metodein huomioidaan diskurssien yhteys yhteiskuntaan ja toisin päin. Kolumnin arvo on sen ajankohtaisuus, jolloin siinä kirjoitettavat asiat ovat lukijallakin tuoreena mielessä ja aiheuttavat voimakkaampia mielipiteitä suuntaan tai toiseen. Kolumneissa käytettävä huumori on tietyllä tapaa myös väylä käsitellä vielä arkojakin ajankohtaisia asioita jopa piikikkäällä tavalla. Tarkoitus onkin herättää keskustelua, nostaa esille ristiriitoja ja mahdollisesti vaikuttaa yhteiskunnallisiin asioihin (Liikanen 2012: 13).

Kolumni on usein nimenomaan sanomalehdissä esiintyvä lyhyt mielipidetekstin kaltainen kirjoitus. Kuten aiemmin mainitsin, se siis ottaa kantaa tai kommentoi jotakin ajankohtaista ilmiötä. Kolumni saa olla normaalia artikkelia kirjavampi kielenkäytöltään, mutta se eroaa silti pakinasta, jonka päätarkoitus on olla hauska. Kolumni saa myös olla omakohtainen, mutta sen tarkoitus ei silti ole liikaa korostaa kirjoittajan omia ajatuksia vaan ennemminkin herättää keskustelua aiheesta (Liikanen 2012: 10-12). Kolumnien analysoinnin ongelmakohtana voidaan pitää kolumnien monimuotoisuutta sekä niissä käytettävää huumoria keinona nostaa vaikeita teemoja. Tekstit saattavat erota toisistaan tyyllillisesti paljonkin. Tutkimuksessani tarkoituksena ei ole keskittyä kolumnisteihin inklusiivisesti. Sen sijaan kirjoittajan sukupuoli (gender) on otettava huomioon. Liisa Tainio huomauttaa artikkelissaan (2005: 222), että sukupuoli vaikuttaa jokaisessa vuorovaikutustilanteessa huolimatta siitä, onko sillä mitään merkitystä tilanteeseen. Tunteettoman ihmisen kohdalla tästä pyritään selvittämään ensimmäisenä sukupuoli, mikä sen jälkeen toimii kehyksenä kaikelle hänen tekemiselleen ja sanomiselleen. Sama pätee myös kirjoitetussa kielessä, josta sukupuoli käy ilmi. Tutkimusten tulokset ovat osoittaneet, että sukupuolen vaikutus teksteissä on myönteinen miehille ja kielteinen naisille, vaikka tekstissä ei aktiivisesti tuotaisikaan kirjoittajan sukupuolta ilmi. (Tainio 2005: 226.) Tämän perusteella

on siis selvää, että tutkimissani kolumneissa kirjoittajan sukupuoli vaikuttaa vähintään tekstin vastaanottaviin lukijoihin tietyllä tavalla. Analysoin kirjoituksia feministisellä otteella, jolloin sukupuolen merkitys tekstistä löytyviin asioihin on otettava huomioon. Tällä menetelmällä huomioon myös yhden feministisen ajattelun mukaisen sukupuolisen valta-asetelman, jonka mukaan miehet ovat automaattisesti korkeammassa asemassa patriarkaalisen yhteiskuntamuodon ja sukupuolensa takia (Ylöstalo 2012: 59). Tutkijana minun on otettava huomioon myös oma sukupuoleni tällaista tutkimusta tehtäessä. Tutkijan oma sen hetkinen sosiaalinen konteksti vaikuttaa hänen näkemyksiinsä ja tulkintoihinsa yhteiskuntaa käsittelevissä teksteissä. Opintoni ja työni sukupuolten tasa-arvon parissa ohjailevat tutkimaan tekstejä valtarakenteiden suhteen kriittisesti, mikä sopii toisaalta myös kriittiseen diskurssintutkimukseen. En ota kantaa feminismiä saralla käytävään keskusteluun sukupuolten moninaisuudesta. Feministinen tutkimus edelleen osittain pakottaa jakamaan ihmiset kahteen eri sukupuoleen, jotka ovat toistensa vastaisia ja tästä syystä olen määritellyt aineistoni jakamalla kolumnit miehiin ja naisiin kolumnin yhteydessä olevan kuvan sekä nimen perusteella. Koska en ole kysynyt kolumnisteilta itseltään heidän kokemaansa sukupuolta, en siis voi olla täysin varma kokevatko he identifioituvansa tässä tutkimuksessa määriteltyyn sukupuoleen. Toisaalta kriittistä diskurssianalyysiä tehdessä tutkijan omat mielipiteet näkyvätkin vahvasti tutkimuksissa kysymysten asettelussa sekä analyysia tehdessä (Pietikäinen 2008: 211).

Analysoin kolumneja lingvistisin metodein hyödyntäen sekä kriittistä diskurssintutkimusta että feminististä kriittistä diskurssintutkimusta. Tarkoitukseni oli löytää tekstistä tasa-arvoa tuottavat diskurssit ja analysoida niiden merkitys yhteiskunnalliseen tasa-arvokeskusteluun. Sen jälkeen vertailin havaintoja eri kolumnien välillä siten, millaisin keinoin diskursseja luotiin ja vaikuttiko sukupuoli syntyviin diskursseihin. Tämän jälkeen siirryin tutkimaan kolumneja tekstitasolla, ja tarkemmin sanatasolla. Tutkin löytyikö teksteistä sukupuolittuneita ilmaisuja ja pohjasin analyysiani Mila Engelbergin tekemän väitöskirjatyon (2016) havaintoihin.

1.4 Käsitteistö

Etenkin feminististä tutkimusta tehdessä on syytä kiinnittää huomiota tutkimuksen käsitteistöön, koska feministinen tutkimus on suhteellisen tuore tutkimussuuntaus ja osa termeistä on edelleen vakinaistumatta sekä suomentamatta. Myös diskurssintutkimus on käsitteistöltään laaja. Etenkin diskurssintutkimuksen poikkitieteellisyys vaatii tutkijaa määrittelemään käyttämiensä käsitteet. Käyn läpi ja avaan tutkimukseni keskeisiä käsitteitä. Tutkijan ote näkyy kriittisessä tutkimuksessa henkilökohtaisempana kuin ehkä muissa tutkimuksissa. Samalla, kun

huomioin aineiston diskursseja ja sosiaalista todellisuutta, huomioin omat ideologiset näkökulmani, joista tutkimusta käsitellen. Esittelen alla muutamia tutkimuksen kannalta keskeisiä käsitteitä.

Feminismillä tarkoitetaan tässä tutkimuksessa kielitoimiston sanakirjan (KS s.v. *feminismi*) mukaista määritelmää feminismistä aktiivisena liikehdintänä, jonka tarkoitus on saada aikaan poliittinen muutos. Nykyisin feminismi voidaan jakaa aaltoihin, joista tämänhetkisen nähdään olevan neljäs. Feminismi on alkanut naisasialiikkeenä ja nivoutuu historiansa puolesta vahvasti yhteen termin seksismin (KS s.v. *seksismi*: --- korostaa sukupuolten välisiä eroja ja niihin perustuvaa sukupuolten eriarvoisuutta) käyttöönoton kanssa. 1960-luvulla naiset muodostivat ensimmäistä kertaa ”yhtenäisen” joukon, jossa he identifioituivat yhtenäiseksi, mutta alisteiseksi sukupuoleksi (Wodak 1997: 6). Tämä naisten yhtenäinen joukko edusti kuitenkin vain marginaalia, sillä liikkeen alkuaikoina lähinnä porvarilliset kotirouvat olivat liikkeen aktiiveja eikä esimerkiksi työväen naiset tai heidän kokemuksensa olleet esillä. (Julkunen 2010: 30.) 1960-luvun feminismistä meni siis vielä pitkä aika siihen, että kaikki naiset feministisessä aatteessa olivat tasavertaisia ja saivat äänensä kuuluviin. Feminismiä ei silti missään nimessä voida vielä kutsua tasavertaiseksi ja sen historiassa on edelleen ongelmallisia vaihteita. Esimerkiksi rodusta puhuminen ei ole vielä kukaan kaikilta osin ongelmatonta. Lähtökohtaisesti feminismi voidaan jakaa ensimmäiseen, toiseen ja kolmanteen aaltoon, joista ensimmäinen aalto ajoittuu 1800-luvun loppupuolelle, jolloin Suomessakin oli aktiivisia naisasialiikkeen toimijoita. Toisen aallon feminismiin nähdään alkaneen 1960-luvulla ja kolmannen 1980-luvulla. Kärkevästi voidaan sanoa, että ero toisen ja kolmannen aallon välillä on se, että toisen aallon feminismi ajoi miesten ja naisten samankaltaisuutta ja tavoitteli naisen ”miehistymistä” eli miehenkaltaiseksi tulemistä (Julkunen 2010: 30), koska vain siten nähtiin mahdolliseksi saavuttaa tasa-arvo. Kolmannen aallon voidaan ajatella olevan radikaalifeminismin aikakautta, jolloin naiseutta päinvastoin aiempaan korostettiin. Nykyinen neljäs aalto perustuu intersektionaaliseen feminismiin ja sukupuolen moninaisuus nousee yhä enemmän keskiöön. (Ylöstalo 2012: 32.)

Diskursseilla tarkoitan Foucault’laista käsitystä diskursseista, jossa *a discourse* tarkoittaa historiallisesti merkityksellisiä ja muodostuneita merkitystapoja, jotka muokkaavat ja rakentavat todellisuutta kohteen ymmärryksessä (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 19). Niiden pyrkimys on normittaa omat merkityksensä, jolloin yhdestä todellisuuden tulkinnasta tulee systemaattisesti yhteiskunnallinen normi (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 40). Esimerkiksi, jos nainen kuvataan aina äitiyden kautta, voidaan ajatella kaikkien naisten olevan äidinkaltaisia. Tämä on kuitenkin vain yksi osa naista tai naiseutta. Pietikäinen & Mäntynen (2019: 19) esittelevät

Foucault'n toisen diskurssin käsitteen, *discourse*, mikä tarkoittaa teoreettista näkemystä diskursista kielellisen sosiaalisuuden resurssina. Diskursiivisiksi normeiksi ovat muodostuneet tavat, joista poikkeamat nähdään jollakin tavalla erikoisena tai vääränä.

Ideologia ja *konteksti* ovat molemmat käsitteitä, jotka liittyvät diskurssintutkimukseen olennaisesti. *Ideologia* tarkoittaa tietynlaista näkemystä maailmasta. Tämä näkemys ja uskomus muodostavat tietynlaisen ajatusjärjestyksen, joka saattaa vaikuttaa tekemisiimme. Voidaan ajatella ideologian alkavan siitä, minkä diskurssi on rakentanut. Koska tietyt diskurssit luovat yhdenlaisia todellisuuksia, on ideologia siis diskurssin luoma malli, joka nähdään tietyssä kontekstissa todeksi. (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 48.) Diskurssit voivat muuttua kielen ja kontekstin avulla. Konteksti ja kieli muodostavat diskursseja ja diskurssien valta pohjautuu molempiin. *Konteksti* nähdään tilanteeseen sidottuna ja se muuttuu suhteessa ympäristöön ja aikaan. Kontekstiin vaikuttavia tekijöitä ovat ympäristö, vastaanottavana osapuolena olevat ihmiset sekä kaikki kyseiseen tilanteeseen vaikuttavat ympäristötekijät. Kontekstin ja diskurssin avulla luodaan representaatioita, jotka ovat tietyn ajan ja ilmiön kuvia. Yhtä lailla representaatioon liittyy vallanjakoa, joka näkyy myös kontekstisissa valinnoissa. (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 45.) Kontekstin voima näkyy yksittäisellä sanatasollakin. Tietynlaiset ilmaukset voivat olla hyväksyttäviä pienemmässä yksityisessä ympäristössä, kun taas laajemmassa julkisemmassa kontekstissa merkitys muuttuu hyväksymättömämmäksi. Tästä on nähty esimerkkejä vaikkapa Suomen poliittisella kentällä. Kohu nousi esimerkiksi ministeri Li Anderssonin kommentoitua suorassa televisiolähetyksessä tiettyjä poliittisia mielipiteitä ”paskapuheeksi” (HS 7.2.2020). Yleisesti ottaen voidaan ajatella, ettei jonkin ”paskapuheeksi” kommentoiminen esimerkiksi ihmisten yksityiselämässä ole kovin radikaalia, mutta ottaen huomioon kontekstin, jossa Andersson esiintyi (suora televisiolähetys asiallisessa ajankohtaisohjelmassa) ja mitä hän edusti ollessaan paikalla (ministeri), voidaan kommentin ajatella olleen hyvinkin radikaali. Sen lisäksi mitä sanoo, on siis väliä sillä, missä sen sanoo.

Patriarkaatin käsite on toisen aallon feminismiin aikaan alkanut alun perin marxilaisesta ideologiasta poimittu feministien käsite miesten rakenteellisesta ylivallassa yhteiskunnassa. Patriarkaatti-käsitteen ongelma piilee sen yleistävässä ajattelussa; kaikkien naisten nähdään olevan samalla tavalla alistettuina miesylivallan alle riippumatta muista intersektionaalisista tekijöistä. Todellisuudessa myös naisryhmän sisällä on eriarvoisuutta esimerkiksi ihonvärin tai seksuaalisuuden suhteen. Patriarkaatin käsitteen voi lisäksi nähdä muuttumattomana, jolloin naiset eivät voi asemalleen mitään. (Mäkelä, Puustinen & Ruoho 2006: 17.) Patriarkaatin murtuminen yhteiskunnassamme vaatisi vallankumouksen, johon tulisi liittyä kaikkien, joita patriarkaalin yhteiskunta vaivaa (Ylöstalo 2012: 60).

Hegemonia tarkoittaa yhteiskuntaa, jossa vallalla olevat sukupuolikäsitykset – kuten patriarkaatti – hyväksytään (Mäkelä, Puustinen & Ruoho 2006: 34). Patriarkaatin käsite on noussut kolmannen aallon radikaalifeministien ja intersektionaalisten feministien keskeiseksi termiksi ja sillä viitataan nykyään yhteiskuntaan, joka ylläpitää myös myrkyllistä maskuliinisuutta eikä näin ollen aja miestenkään asemaa. Kolmannen ja erityisesti neljännen aallon feministeille ajatus sukupuolen moninaisuudesta on tärkeä. Ajatus perustuu *sukupuolijärjestykseen*, jonka juuret ovat 1970-luvulla. Sukupuolijärjestys viittaa siihen, että ihmisillä on biologinen sukupuoli (sex) sekä sosiaalinen sukupuoli (gender) ja sosiaalisen sukupuolen määrittely tapahtuu paljolti yhteiskunnan kautta. Sosiaalinen sukupuoli on siis se, mikä määrittelee ihmisen feminiinisuuden tai maskuliinisuuden. (Mäkelä, Puustinen & Ruoho 2006: 17-18.) Toki ongelma on tämänkin ajattelun kaksinapaisuus. Judith Butler on tunnetuin sukupuolijärjestelmää kritisoiva feministitutkija. Hänen merkittävimpiä ajatuksiaan ovat sukupuolen tuottaminen ja tekeminen. Teoksessaan *Gender Trouble* (1990), Butler esittelee ajatuksen sukupuolesta tuotettuna ilmiönä, jonka varjolla ihmiset voidaan jaotella miehiin tai naisiin.

Sukupuolten kaksinapainen ajattelu periytyy *heteronormatiivisista* yhteiskuntadiskursseista, joita siis myös Butler kritisoi. Heteronormatiivisuus lokeroi naiset ja miehet omiin muotteihinsa ja normalisoi tietynlaisen feminiinisuuden sekä tietynlaisen maskuliinisuuden. Sen voidaan myös nähdä hierarkisoivan feminiinisuuden ja maskuliinisuuden. (Rossi 2006: 77; Ylöstalo 2012: 46.) Siitä poikkeavat tavat ovat jotakin epänormaalia. Esimerkiksi mainonnan keinoin maskuliinisuuden ja feminiinisuuden korostaminen tietynlaisena on heteronormatiivista. Perheen representoiminen isän, äidin ja kahden lapsen yksikkönä on myös esimerkki heteronormatiivista. (Rossi 2006: 77).

Tasa-arvon käsite on tutkimuksessani keskeinen. Käytän käsitteen selittämisessä Suomen lakiin perustuvaa määritelmää: ”Tämän lain tarkoituksena on estää sukupuoleen perustuva syrjintä ja edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa sekä tässä tarkoituksessa parantaa naisten asemaa erityisesti työelämässä. Lain tarkoituksena on myös estää sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuva syrjintä.” (8.8.1986/609 §1). Ylöstalon (2012: 35-36) mukaan tämän määrittelyn etuna on se, että se kiinnittää huomion nimenomaan niihin rakenteisiin, jotka ylläpitävät naisten epätasa-arvoista asemaa osallistua yhteiskunnan toimintaan heille kuuluvien oikeuksien mukaisesti. Vaihtoehtoiseksi käsitteeksi hän näkee tasa-arvoisia mahdollisuuksia esiintuovan näkemyksen, jossa korostetaan yksilön mahdollisuutta tehdä oikeuteensa kuuluvia asioita. Tässä ongelmana voidaan nähdä vastuun langettaminen pelkästään sorretulle osapuolelle eikä huomioon oteta mahdollisia muita yhteiskunnallisia rakenteita, joiden takia mahdollisuuksien saavuttaminen epäonnistuisi. (Ylöstalo 2012: 35-36.) Ylöstalo (mp.) huomioi, että

pahimmillaan yksilökeskeinen tasa-arvo voi tarkoittaa sitä, että riittää, kun huomioi yksilön oman tuntemuksen omasta tasa-arvoisuudestaan ja tekee päätelmiä sen pohjalta. Omassa tutkimuksessani feminismi käsitetään nimenomaan poliittisena liikehdintänä, jonka tavoite on murtaa naisia syrjivät yhteiskunnalliset rakenteet. Näin ollen aineistosta voidaan löytää rakenteellista feminismiä tai rakenteellista syrjintää huolimatta kirjoittajan mahdollisista aikomuksista. Yhteiskunnallinen ulottuvuus ja valtarakenteet peilautuvat kolumneihin teksteihin vahvasti ja tässä tutkimuksessa kirjoittajan henkilöllisyydellä ei sukupuolta lukuun ottamatta ole väliä.

2. TEOREETTINEN VIITEKEHYS

2.1 Kriittinen diskurssianalyysi

Kriittinen diskurssianalyysi voidaan tulkita yleisnimitykseksi sosiolingvistiselle kielentutkimukselle, jossa tutkitaan kielen sosiaalista luonnetta ja sen yhteyttä yhteiskunnan valta-asetelmiin (Pietikäinen 2008: 195). Kriittinen diskurssintutkimus näkee vallan välttämättömänä asiana, mikä muodostuu diskurssien suhteista toisiinsa (Locke 2004: 1-3; Pietikäinen 2008: 197). Sen tehtävä on etsiä niitä kielellisiä käytäntöjä, joilla alistussuhteita ylläpidetään (Jokinen ym 1999: 86; Pietikäinen 2008: 197). Sukupuolten tasa-arvo on tutkimusaiheena kriittiselle tutkimukselle oivallinen; sukupuoli on yksi yhteiskunnan valtarakenteita ylläpitävä tekijä. Feministisen tutkimuksen mukaan miehet ovat hierarkkisesti korkeammassa asemassa. Valtarakenteita tutkiessa diskurssit voidaan nähdä tavallaan piilomerkityksinä, jotka ovat kätkeytyneet viestiin vaikuttaen sen luomaan sanomaan ja siihen, mitä kirjoittaja ajattelee tai mitä lukija ajattelee sen perusteella, mitä hän tekstistä päättelee (Locke 2004: 4). Diskurssit voivat siis olla näkymättömiä tapoja tai käytänteitä. Ne toisintavat tiettyjä tapoja tai käytänteitä normeina ja samalla sortavat toisia. Kriittisessä diskurssintutkimuksessa huomio kiinnittyy siihen, miten kielen vastaanottaja käsittelee ja tulkitsee kieltä oman kokemuksensa ja odotustensa kautta ja ymmärtää tekstin suhteessa kulttuuriinsa, sen hetkiseen tilanteeseensa ja ympäröiviin kielen käyttäjiin (Sajavaara 2008: 92; Luukka 2008: 137). Näin ollen esimerkiksi monipuolisempi kirjoittajakunta tuottaa monipuolisempia tekstejä. Tekstin merkitys muodostuu vasta suhteessa vastaanottajaan. Mitä samankaltaisempi lukija on kirjoittajan kanssa, sitä enemmän hän voi kokea samaistuvansa lukemaansa.

Diskurssintutkimuksen perusajatuksena on, että kieli on lingvistinen, mutta myös diskursiivinen ja sosiaalinen järjestelmä, joka sekä luo että muuttaa sosiaalista todellisuuttamme (Pynnönen 2013: 5; Fairclough 2003: 2). Kriittinen diskurssintutkimus eroaa tästä kritisoimalla näitä sosiaalisia järjestelmiä ikään kuin löytäen ongelmakohdat. Tarkoituksena on vaikuttaa ja saada aikaan mahdollisesti yhteiskunnan tasolla poliittinen muutos parempaan. Kieli yksinään ei voi muuttaa maailmaa, mutta oikeanlainen kielenkäyttö yhdistettynä esimerkiksi politiikkaan voi vakuuttavasti vahvistaa tai heikentää viestejä (Pietikäinen 2008: 193-197). Diskurssintutkija pohjaa teoriansa sosiaaliseen konstruktivismiin, jossa ajatuksena on, että sosiaalinen todellisuus ja merkitykset ovat muuttuvia ja niitä voidaan luoda esimerkiksi kielen keinoin. Kielen merkitys vaihtelee sosiaalisesta tilanteesta riippuen ja diskurssintutkimuksen tavoite on tutkia maailman merkityksellistämistä eri tilanteissa ja analysoida valtaapitävien merkityksien suhdetta muihin merkityksiin. (Pietikäinen & Mäntynen: 2009: 10-11.)

Kriittisen diskurssintutkimuksen (CDA) ero diskurssintutkimukseen on CDA:n kielen systemaattisten itsestään selvien, mutta epätasa-arvoistavia valtarakenteita ylläpitävien diskurssien esille tuomisessa verrattuna diskurssintutkimuksen tapaan todeta diskurssin olemassaolo.

Funktionaalisessa kielikäsitteilyssä ajatuksena on kielen ja yhteisön rinnakkainen ja loimittainen yhteys; kieli luo yhteiskuntaa, mutta myös yhteiskunta luo kieltä. Kieli on siis olenainen ja irrottamaton osa sosiaalisia tilanteita. (Luukka 2008: 140.) Konstruktionistisen näkökulman avulla taas ajatellaan, että diskurssien syntyyn vaikuttavat yhteisön normit ja tavat eli kieli on sosiaalinen ja yhteisöllinen – tai hyvinkin ulkoistava. Esimerkiksi Suomessa asuvien suomea osaamattomien ihmisten voi olla vaikea tuntee yhteenkuuluvuutta ympäröivän kulttuurin kanssa. Diskurssit muokkautuvat yhteisön jäsenten käyttötavan mukaan eivätkä ole pysyviä tai kaikille samalla tavalla ymmärrettäviä. (Luukka 2008: 152.) Sosiaalis-funktionaalisen kieliteorian kehittäjä kielentutkija Michael Halliday jakaa tekstit kolmeen metafunktoon: ideationaaliseen, interpersoonalliseen sekä tekstuaaliseen (esim. Halliday 2013; Luukka 2008). Norman Fairclough jaottelee tekstin osittain samalla tavalla: hän on nimennyt ideationaalista vastaavan merkitystavan representaatioksi (*representation*), interpersoonallista vastaavan teoksi (*action*) sekä kolmannen, joka ei enää vastaa Hallidayn luomia metafunktioita, identifikaatioksi (*identification*). Fairclough'n teorian mukaan on siis kolme tapaa, joilla diskurssi voi toimia sosiaalisesti: tekojen kautta (*genres: ways of acting*), representaatioiden kautta (diskurssit, *discourses: ways of representing*) ja olemisen kautta (*tyyli, styles: ways of being*) (Fairclough 2003: 26-28.)

Yhteiskunnallisella tasolla ajateltuna voidaan nähdä, että länsimaisessa kulttuurissa on tietyt normit, joiden kautta yhteisön jäsenten viestinnässä yleisesti hyväksyttävät ja ymmärrettävät diskurssit muodostuvat. Sama toistuu jokaisessa omassa kulttuurisessa kontekstissa riippumatta sen koosta. Karkea esimerkki tästä voisi olla tiiviin kaveriporukan sisäinen kielenkäyttö; vitsailu voi olla karskia, vaikka tarkoituksena ei olisi loukata. Usein ajatellaan myös, että omaa kotiaan tai perheettään kohtaan voi esittää voimakastakin kritiikkiä, mutta jos joku toinen sanoisi samoin, koettaisiin se loukkaavana. Teksti, oli se sitten puhuttua tai kirjoitettua, sisältää diskurssin eli merkityksen (Hiidenmaa 2008: 166), joka taas sisältää tietynlaisia oletuksia ja normeja. Näin voidaan ajatella tekstin sisältävän muutakin kuin sanat, joista se muodostuu ja teksti yhdistyy merkitysjärjestelmiin. Merkitysjärjestelmät voidaan tulkita tekstien sisältä (Hiidenmaa 2008: 167) ja niiden syntyyn vaikuttaa konteksti, jossa teksti esitetään sekä lukijan omat oletukset. Merkitysjärjestelmistä puhuttaessa on täsmennettävä, että puhutaan diskursseista monikossa. Tämä tarkoittaa Pietikäisen (2008: 192) mukaan sitä, että merkityksestä voi olla monia eri näkemyksiä liittyen sosiologiseen kontekstiin, jossa teksti esitetään.

Samassa tekstissä voi monien eri näkemysten ohella olla monia eri diskursseja riippuen siitä onko teksti homogeenistä vai heterogeenistä (Pietikäinen 2008: 198). Mitä homogeenisempi teksti yleisesti ottaen on sitä vähemmän se luultavasti kritisoi vallan rakenteita. On huomattava, että kun tutkitaan diskursseja kriittisen diskurssintutkimuksen avulla ja osana sosiaalisia käytänteitä, tunnistamme diskurssit, jotka ovat jo syntyneet tiettyjen yhteiskunnallisten normien vuoksi. Tämä tarkoittaa sitä, että huolimatta kirjoittajan tai puhujan intentiosta, tietyt sanavallinnat luovat konnotaatioita ja tiettyjä diskursseja huolimatta siitä, onko se tekstin kirjoittajan tarkoitus. Voidaan toki myös todeta, että käyttäessään näitä konnotatiivisia sanoja, on kirjoittaja tai puhuja tehnyt jo tietoisin valinnan tai tulee paljastaneeksi ainakin tietynlaista maailmankuvaansa.

2.2 Feministinen kriittinen diskurssianalyysi

Feministisen kriittisen diskurssintutkimuksen (FCDA) tavoite on kriittisen diskurssintutkimuksen tavoin tarkastella sekä kritisoida sosiaalisen vallan jakoa. Diskurssintutkimuksen ja kriittisen diskurssintutkimuksen keskeisin ero on Ruth Wodakin (2016: 2) mukaan kriittisen diskurssintutkimuksen ongelmakeskeinen näkökulma. Kriittisyys ei kuitenkaan tässä yhteydessä vastaa arkikielen negatiivisuutta Wodak (2016: 2) huomauttaa, vaan ennen kaikkea sosiaalisten konstruktioiden problematisointia ja tarkastelua multimetodisella tavalla. FCDA keskittyy eritoten patriarkaalisin vallan kritisoimiseen. Omaan valta-asemaa ei välttämättä huomaa yhtä selvästi kuin jos tilannetta tarkastelisi kriittisesti ulkopuolelta. (Lazar 2005: 5-6.) Tämän Lazarin ajatuksen huomioin tutkimuksessani analysoidessani miesten ja naisten kolumnien eroja.

Michelle M. Lazar on yksi feministisen kriittisen diskurssianalyysin luoja. Hänen teoriasensa pohjautuu kriittisen diskurssianalyysin valtasuhteeseen, mutta yhteiskunnallisen aseman sijaan analyysin keskiössä on enemmän sukupuolten (gender) väliset valta-asetelmat. Huolimatta siitä, että naiset ovat saaneet äänensä kuuluviin paremmin kuin aiemmin, diskriminaatio naisia kohtaan jatkuu yhä (Lazar 2005: 89).

Lazar on jaotellut feministisen kriittisen diskurssianalyysin periaatteita seuraavasti. Ensimmäinen periaate on *sukupuolen ideologia*. FCDA käsittelee sukupuolia dualistisesta näkökulmasta, jonka mukaan sukupuolia on kaksi ja niiden välillä on hierarkkinen valtaan perustuva asetelma. Sukupuoli elää intersektionaalisten taustatekijöiden, kuten seksuaalisuuden, iän, etnisyyden tai sosioekonomisen luokan perusteella, joten sitä ei voi toisintaa kaikkiin kokemuksiin. Stereotyyppinen binääri sukupuolijako nähdään silti joka päivä kulttuurisesti toistuvana

ja vahvistuvana varsinkin niiden kautta, jotka noudattavat sosiaalisesti hyväksyttäviä heteronormatiivisia ja kulttuurisia normeja. (Lazar 2018, 374.) Näin heteronormatiivisen maailmankuvan luoma malli elää vahvana olettamuksena. On kuitenkin huomattava, että jako kahteen sukupuoleen ei välttämättä tämän päivän tutkimuksissa ole enää relevanttia. Feministit eivät sinällään ole ainakaan aiemmin kritisoineet jakoa kahteen sukupuoleen, vaan nimenomaan stereotyyppisesti luokiteltua jakoa ominaisuuksista, jotka pelkän biologisen sukupuolen perusteella kuuluvat jommallekummalle sukupuolelle (Wetschanow 1995: 12 in Wodak 1997: 2). Feministisen tasa-arvokeskustelun yhtenä teemana voidaan kyllä nähdä tietynlainen hierarkkinen kahtiajako, jonka murtaminen toisi tasa-arvon sukupuolten välille. Vaarana on, että sukupuoli nostetaan liian hierarkiseen asemaan suhteessa muihin intersektionaalisiin tekijöihin, jotka jäävät tällöin marginaaliin ja huomioimatta. (Ylöstalo 2012: 49.)

Toinen Lazarin periaate käsittelee *valtaa*. FCDA-teoriassa valta nähdään kahdella tavalla. Yhtäältä on Foucault'n kriittisessä diskurssianalyysissä käyttämä vallan asetelma, jonka mukaan valta näkyy kaikkialla alistussuhteisena asetelmana. Valtaa ylläpidetään jatkuvasti erilaisin kielellisin metodein (Jokinen ym. 1999: 86). Kaikkeen siis liittyy vallan käyttö. Toisaalta taas FCDA huomioi patriarkaalisen vallan, jonka tulkitaan olevan nimenomaan miesten vallankäyttöä naisten kustannuksella. Miehet nähdään ylivoimaisena ja etuoikeutettuna sukupuolena, joille ylivalta ja universaali päätäntävalta on itsestänselvyys, ja naiset joutuvat tästä syystä aina alisteiseen asemaan (Lazar 2018: 374; Kantola 2010: 80-81). Tällainen ajatus juontaa juurensa aiemmin jo mainittuun feministiseen teokseen *Toinen sukupuoli* (Beauvoir 1949). Tämä filosofia pohjautuu naisen toiseudelle ja on yksi feministisen filosofian suuntauksista. Kriittisessä feministisessä tutkimuksessa tunnistetaan toki myös toisenlaisia vallan määritelmiä, kuten teoreetikko Iris Marion Youngin näkemys, jonka mukaan valta ei ole ainoastaan miehillä, sillä valta on siellä, missä sitä käytetään (Kantola 2010: 81).

Kolmas Lazarin periaate käsittelee *diskurssien suhdetta sosiaaliseen kanssakäymiseen sekä ympäristöön*. Tämä pohjautuu Fairclough'n kriittisen diskurssianalyysin ajatukseen siitä, että diskurssit muokkaantuvat sosiaalisen ympäristön vaikutuksesta. Sosiaalista todellisuutta ylläpidetään, mutta myös muokataan teoilla, sanoilla ja käyttäytymisellä. Samalla tavoin nähdään sukupuolen (gender) rooli yhtä lailla tuotettuna ja muokattavana. FCDA:n kannalta mielenkiintoista onkin tutkia nimenomaan sosiaalisesti tuotettuja sukupuolirooleja- ja normeja sekä niiden välisiä valta-asetelmia (Lazar 2018: 374). Feministit ovat huomioineet kielen seksistisyyden ja piilosukupuolisuuden jo yli neljäkymmentä vuotta sitten. Tietoisuus sen olemassaolosta ja sukupuolineutraalimpi kielenkäyttö ei kuitenkaan ole parantunut edes Suomessa, jossa edelleen kehitellään uusia nais- ja miesnimikkeellisiä termejä (Engelberg 2007).

Neljäs periaate Lazarin FCDA:n mukaan on *käytännön kriittinen tarkastelu*; kuinka refleksiivisesti esimerkiksi tutkijat tarkastelevat omia käytänteitään. Hänen mukaansa feministit eivät ole kriittisen tarkastelun ulkopuolella vain oman feministisen tiedostamisensa vuoksi. Heillä on yhtä lailla velvollisuus työskennellä aktiivisesti yhteiskunnan normien muuttamisen puolesta ja näyttää omilla käytännön teoillaan esimerkkiä muille. (Lazar 2018: 374.) Tämän voidaan tulkita tarkoittavan konkreettisia tekoja, joita feminististen tutkijoiden oletetaan tekevän ideologiansa puolesta. Näitä voivat olla erilaiset teot tietoisesta stereotyyppien rikkovasta kielenkäytöstä muunlaiseen yhteiskunnan sukupuolisterotyyppien rikkovaan käytökseen. Voidaan siis nähdä, että feminismi liikkuu tutkimussuunnan ja henkilökohtaisen ideologian väli- maastossa.

Feministisen kriittisen diskurssianalyysin tarkoitus on siis nostaa esille ja kritisoida naiseuteen stereotyyppisesti liitettyjä diskursseja sekä herättää keskustelua siitä, ovatko nämä stereotyyppit tarpeellista toistaa. Toisto on yksi tehokkaimmista keinoista ylläpitää tiettyjä diskursseja (Mäkelä, Puustinen & Ruoho 2006: 20). Esimerkiksi Helsingin Sanomien uutinen otsikolla ”*Nainen ajoi autolla sisään kauppakeskuksen liukuovista Helsingissä: Luuli ajaneensa autopesulaan*” (HS 2.8.2019) tuo uutisen keskiöön ajajan sukupuolen. Tapahtuma, jossa joku ajaa sisään kauppakeskukseen on itsessään jo niin huomiota herättävä, että vaikka otsikossa sanan *nainen* olisi korvannut sanalla *kuljettaja*, olisi otsikon uutisarvo pysynyt samana. Puhuttaessa kuljettajan sijaan naisesta huomio kiinnitetään tarkoituksenmukaisesti kuljettajan sukupuoleen ja diskurssiin naisesta huonona kuljettajana. Tällaiset kielelliset valinnat voivat olla hyvinkin tietoisia ja luovat tarkoituksenmukaisesti tietynlaisia mielikuvia.

2.3 Näkökulmana feministinen tutkimus

Naistutkimus sai Suomessa kunnolla jalansijaa 1980-luvulla, jolloin aiheesta järjestettiin ensimmäisiä seminaareja ja lisättiin naistutkimuksen (nykyisin yleisesti sukupuolentutkimus) opintokokonaisuus Helsingin yliopiston humanistiseen tiedekuntaan (Lempiäinen 2010: 274–275). Ensimmäisinä feministeinä Suomessa voidaan tosin pitää jo sata vuotta aiemmin vahvasti vaikuttaneita Minna Canthia (1844-1897), Aleksandra Gripenbergiä (1857-1913) ja Lucina Hagmania (1853-1946), joista varsinkin kaksi jälkimmäistä olivat vahvasti naisasialiikeneaisia. Lucina Hagman (Kauppinen 1989) toimi etenkin tasa-arvoisen koulutuksen puolesta, Aleksandra Gripenberg (Sainio 1999) vaikutti naisten kansalaisoikeuksien puolesta ja oli mukana perustamassa monia naisjärjestöjä. Minna Canth (Krogerus 1997) puolestaan oli yhteiskunnal-

linen vaikuttaja ja ensimmäinen suuri naiskirjailija. Naisasialiikkeen historian Suomessa voidaan siis ajatella alkaneen jo 1800-luvulla samoihin aikoihin muun yhteiskunnallisen vaikuttamisliikkeen synnyn aikaan. Vaikka Suomessa naisliikehdintää on ollut jo varhain, ovat järjestäytyneemmät ja yhteneväiset linjaukset muodostuneet ja tuottaneet tuloksia vasta noin viimeisen kuudenkymmenen vuoden aikana. Myös esimerkiksi seksuaalisuuteen liittyvät kysymykset ovat tulleet osaksi naisliikkeitä vasta viimeisten vuosikymmenten aikana. (Juvonen 2010: 257-272.) Naistutkimusta ja feminististä tutkimusta käytetään osittain edelleen – tosin harvenevissa määrin – rinnakkaisina käsitteinä sukupuolentutkimuksesta puhuttaessa (Juvonen ym 2010: 11). Käytän tässä tutkimuksessani feminististä tutkimusta puhuessani sukupuolentutkimuksen alakäsitteistä. Näin haluan erotella feminismin ja naistutkimuksen sanatasolla olevan merkityseron, jonka tutkijat ovat toki itsekin jo havainneet. Naistutkimus luo kuvaa, jossa tutkimussuuntauksen tarkoituksena on tutkia pelkästään naisia (Juvonen ym 2010: 11), kun taas feministisestä tutkimuksesta on tulkittavissa enemmän tutkimussuuntauksen tavoitteita. Feministinen tutkimus toi kriittisen otteen sukupuolen tarkasteluun (Juvonen ym 2010: 14) ja tällöin sukupuolta ei nähdä enää annettuna ja muuttumattomana vaan radikaaleimmissa näkökulmissa jopa vain yhtenä osana ihmisen muita ominaisuuksia, kuten ihonväriä tai persoonallisuutta.

Intersektionaalinen feminismi, joka on saanut alkunsa mustien naisten aktiivisuudesta ja joka muuttui 1980-luvulla aktivismista tutkimussuuntaukseksi, on Suomessa verrattain uusi, mutta nykyajan feministisessä ajattelussa suosituin ajattelutapa (Koskiranta 2019: 29). Intersektionaalinen feminismi on otettu läpileikkaavaksi osaksi myös Marinin hallitusohjelmaa. Rodullistettujen kokemukset sekä heidän osallistamisensa varhaisen feminismin vaiheisiin on intersektionaalisessa feminismissä huomioitu samoin kuin muiden vähemmistöjen sekä sukupuolivähemmistöjen tilanteet. Eroavaisuuksia, erimielisyyksiä ja epäselvyyksiä on nähdäkseni feministisen ja intersektionaalisen feminismin tutkimusten piirissä edelleen, ja se itsessään kertoo tutkimuskentän laajuudesta ja toisaalta myös sen nuoruudesta.

Feministinen tutkimus on muuttanut tutkimuskentän suuntaa antamalla äänen naisille ja painoarvoa naisten omille kokemuksille. Ongelmana voidaan nähdä kuitenkin luotettavan tiedon tuottaminen. Ihmisen (tässä tilanteessa naisten) kokemuksiin perustava tutkimustieto on aina subjektiivista ja sen totuusperään vaikuttavat muun muassa sosiaaliset normit sekä kielelliset mahdollisuudet ilmaista omia kokemuksiaan. Näin ollen kokemukseräisistä tutkimustietoa tuottaessa ei voida puhua vain yhdestä totuudesta, joka olisi enemmän totta kuin muut totuudet. (Ramazanoğlu & Holland 2011: 4.) Feministinen tutkimus on nykyaikana ujuttautunut vahvasti eri tieteenaloille ja yhtenä syynä voidaan pitää liberalistista maailmankuvaa. Liberalismi

on yksilökeskeistä ja yksilön omaan taitoon, tietoon ja yritykseen perustuvan oikeuden ajattelemista (Masso 2005: 131). Nykymaailmassa ihannoidaan ”ryysyistä rikkauksiin” – tarinoita, joissa omalla aktiivisella suorittamisella on saavutettu esimerkiksi nousu sosioekonomisesta luokasta toiseen. Tämän suuntauksen mukaan yksilöt ovat kaikki yhdenvertaisia ja kaikilla on siis yhdenvertaiset mahdollisuudet saavuttaa elämässään mitä vain. Feministinen tutkimus kiinnittää huomiota juuri tähän ajatteluun tuomalla esille sen, että liberalismi ei mahdollistakaan yksilöille tasa-arvoisia mahdollisuuksia saavuttaa yhteiskunnan luomia tavoitteita elämässään (kts. em.). Mahdollisuuksien toteutumiseen vaikuttaa moni asia, jota ei syntyessään voi päättää, kuten sukupuoli, ihonväri tai kansalaisuus. Alun perin feminismi lähti naisten halusta saavuttaa samat konkreettiset oikeudet kuin miehillä kuten äänioikeus ja oikeus käydä töissä. Nyt kun nämä asiat on valtaosin saavutettu eivätkä kaikki naiset silti käytä mahdollisuuksiaan, on feministisen tutkimuksen yhtenä tavoitteena selvittää, miksi naiset ja miehet ovat erilaisia ja miksi naiset eivät mahdollisuuksien aueutta valitsekaan samanlaisia asioita kuin miehet. (Pulkinen 2005: 126.)

Sukupuolentutkimuksen ja feminismin juuret ovat naistutkimuksessa ja nais erityisyydessä eivätkä nykyisen feminismin eri suuntaukset edelleenkaan ole yksimielisiä siitä, mitä tasa-arvon saavuttaminen vaatii ja miten sukupuolet määritellään. (kts. esim. Rönkä 2010.) Huolimatta siitä, että naistutkimus on muuttunut sukupuolentutkimukseksi kuvastaakseen nykyistä tieteen suuntaa paremmin tai siitä, että intersektionaalinen feminismi on yhä enenevässä määrin tuonut esille sitä, ettei feminismi aja vain naisten oikeuksia, nähdään itse tasa-arvotyö edelleen enemmän naiskeskeisenä ja naisten tehtävänä. Tästä karkeana esimerkkinä ovat monet naisjärjestöt, joissa työskentelevät ovat lähtökohtaisesti naisia. Lisäksi esimerkiksi tasa-arvoasiain neuvottelukunnan sekä Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tasa-arvoyksikön työntekijät ovat kaikki naisia. Miesten äänen kuulemisen tarpeesta tasa-arvokentällä syntyi esimerkiksi feministinen miesjärjestö Miehet ry. Tämän lisäksi naistutkimuksen (nyk. sukupuolentutkimus) rinnalle on jo aiemmin syntynyt kriittinen miestutkimus, jonka pioneeri Suomessa on edesmennyt Arto Jokinen. Jokinen kuvaa (1999: 15-16) kriittistä miestutkimusta tarpeesta syntyneeksi suunnaksi malestream-tutkimuksen rinnalle. Tarkoituksena on nostaa esille erilaiset miehet yksilöinä ja sukupuolen vaikutus identiteettiin yleistämättä kuitenkaan miehisyttä valtavirraksi.

Kielitoimiston sanakirjan (KS s.v. *feminismi*) mukaan feminismi on ’naisen yhteiskunnallisen aseman parantamiseen ja sukupuoliroolien muuttamiseen tähtäävä radikaalinen liike’. Feminismi on politiikkaa, jonka avulla yritetään saavuttaa sukupuolten välinen tasa-arvo eli Kielitoimiston sanakirjan mukaan (KS s.v. *tasa-arvoisuus*) ’samanarvoisuus; vars. kaikkien ih-

misten yhtäläinen arvo yksilönä ja yhteiskunnan jäsenenä'. Yksi keskeisimpiä feministien huolen aiheita onkin politiikan mieskeskeisyys (Masso 2005: 128). Poliittisia naisjärjestöjä sekä naisten poliittisen aseman parantamiseen tähtääviä uudistuksia tavoiteltiin jo naisasialiikkeiden alkuvaiheissa. Kuitenkin vasta 1972 saatiin valtionhallintoon perustettua tasa-arvoasioihin keskittyvä elin, Tasa-arvoasiain neuvottelukunta (Juvonen 2010: 265). Poliitiikan sukupuolittuneisuudesta kertoo myös se, että laissa on edelleen kohtia, jotka ovat vastoin naisten itsemääräämisoikeutta, kuten Suomen nykyinen aborttilainsäädäntö osoittaa.

Feministinen tutkimus on laajaa poikkitieteellistä tutkimusta, eikä sitä tarvitse liittää vain sosiologiaan tai politiikan tutkimukseen. Nämä lienevät kuitenkin vielä tieteenaloista laajimmin feministisen tutkimuksen piirissä. Feministinen ajattelu on vahvasti kytköksissä myös filosofiaan – yksi feministisen tutkimuskentän tunnetuimpia ajattelijoita Judith Butler oli filosofi. Esittelen seuraavassa kielen tutkimuksen piirissä vaikuttavan lingvistisen feministisen tutkimuksen piirteitä ja keinoja.

2.4 Lingvistinen feministinen tutkimus sekä sukupuolittuneen kielen piirteet

Feministinen kielen tutkimus näkee kielen symbolisena mieskeskeisyyden toistajana ja tapana alistaa naisia. Ajatus kumpuaa ideologiasta, jossa hegemoninen kulttuuri on kautta aikain pitänyt miehet valta-asemassa ja päättäjän roolissa kaikessa – kuten kielen kehityksessä, ja tästä syystä kieli on leksikaalisesti, morfologisesti ja kieliopillisesti seksististä. (Wodak 1997: 8.)

Tekstintutkimus eli yksi lingvistiikan osa-alue, selvittää muun muassa sitä, millä tavoin teksti tuottaa merkityksiä (Hiidenmaa 2008: 161). Niin puhutussa kuin kirjoitetussakin kielessä on huomioitava erilaiset tehokeinot, joita käytetään itse tekstin lisäksi. Aineistoni kolumneissa on kaikissa tietoisesti tehty kappalejaot, mahdolliset tekstin kursiivit ja lihavoinnit (Hiidenmaa 2008: 170). Nämä kaikki ovat tapoja vaikuttaa merkityksiin ja lukijan ajatukseen tahdotuista merkityksistä. Feministinen lingvistinen tutkimus voidaan määritellä osaksi kolmannen aallon feminismiä, jolloin feministiseen tutkimuksen piiriin nousivat poststruktuurilinen, postmodernistinen sekä postkolonialistinen näkökulma. Kielen asema tuotettuna ja tuottajana nousee diskurssien ja käsitteiden kanssa keskeisempään osaan. (Julkunen 2010: 48.)

Hellinger ja Bussmann teoksessaan *Gender Across Languages: Volume 2* (2002) hahmottavat sukupuolittuneen kielen piirteiden määrittävän seuraavien kysymysten avulla:

- Miten kielessä, jonka kielioppi sisältää sukupuolen, tämä sukupuolittuneisuus näkyy? Millaisissa sanoissa sitä käytetään ja, miten ne muodostuvat?
- Miten kielessä, jonka kieliopissa ei ole sukupuolia, viitataan eri sukupuoliin?
- Voidaanko kielestä tulkita, että ihmisiin viittaavat sanat viittaavat myös generiseen maskuliinisuuteen eli mieheen normina?
- Mitä empiirisiä todisteita on sille, että neutraalissa kontekstissa maskuliiniset ja miehiin viittaavat sanat nähdään neutraaleina?
- Onko kielessä idiomeja, metaforia tai sananlaskuja, jotka viittaavat sukupuolten väliin stereotyyppiseen hierarkiseen asetelmaan?

Runsaasti suomen kielen piilomaskuliinisuutta ja mieskeskeisyyttä tutkinut kielentutkija Mila Engelberg on mielestäni tutkimuksillaan tuonut vastauksia Hellingerin ja Bussmannin kysymyksiin. Hän on tutkimuksillaan todistanut suomen kielessä piilevän mieskeskeisyyden siitä huolimatta, että suomea yleisesti pidetään sukupuolineutraalina kielenä. Oletamus on johtunut siitä, että suomen kielessä ei ole samalla tavalla sukuja kuin esimerkiksi indoeurooppalaisissa kielissä. Kielen piilosukupuolisuus on kuitenkin kaikille kielille yhteinen piirre. Piilosukupuolisuus näkyy Engelbergin (2007) mukaan esimerkiksi sellaisissa suomen kielen sanoissa kuin sairaanhoitaja, joka on piilofeminiininen ja sotilas, joka on piilomaskuliininen. Sanoissa ei siis suoraan viitata sukupuoleen – kuten esimerkiksi historiallisesti sukupuolittuneissa ammattinimikkeissä palomies, esimies, pursimies – vaan mielikuva tulee ammatista itsestään, joka on vahvasti sukupuolittunut. (Engelberg 2007). Engelberg (mp.) kuitenkin huomauttaa, että suomen kielessä on myös paljon sellaisia ilmauksia, jotka eivät selity yhteiskunnan historiallisesti sukupuolittuneella työelämällä. Generinen eli yleispätevä maskuliinisuus tarkoittaa sitä, että *mies on ihmistä* vastaava vrt. *jokamiehenoikeudet, mies muistiin*. Tämän lisäksi esimerkiksi jo pelkästään sana *suomalainen* tulkitaan useimmiten mieheksi kuin naiseksi. Viimeisin esimerkki tällaisesta ajattelusta on suosituksi ilmiöksi muodostunut The Finnish Nightmare -sarjakuva, jossa stereotyyppisissä suomalaisissa tilanteissa seikkailee perinteinen suomalainen Matti, eli mieshahmo. Uutisteksteissä mies- ja nais-loppuisten tai -alkuisten sanojen käyttö viittaamaan sukupuoleen on normalisoitunut niin, että se osaltaan lisää tiettyjen sanojen piilomaskuliinisuutta. Esimerkiksi naisautoilija määrittää autoilijan maskuliiniseksi ilmaukseksi, josta poikkeava täytyy ilmaista tarkentavalla liitteellä, ja näin vahvistetaan sanan maskuliinissävytteisyyttä. (Karppinen 2002: 24.)

Sukupuolittuneista ammattinimikkeistä luopumista on esitetty yhdeksi konkreettiseksi keinoksi tasa-arvoistaa kieltä. Muutos on otettu käyttöön jo ainakin pirkanmaalaisessa sanomalehdessä Aamulehdessä ja työnhakusivusto Duunitorissa. Keskustelu herättää kuitenkin aina vastarintaa ja mies-päätteisten ammattinimikkeiden mies-viittauksia vähätellään tai niiden olemassaoloa ei lainkaan nähdä. Sukupuolittuneet nimikkeet luovat stereotyyppisiä käsityksiä naisten ja miesten töistä ja vähentävät representaation samaistuttavuutta muilta kuin kohderyhmältä. Tutkimusten mukaan lasten käsityksiin ammateista vaikutti se, oliko nimike sukupuolitunut. Miesviitteisen nimikkeen yhteydessä tytöt eivät kokeneet ammattia mieleisekseen, mutta mikäli oheen lisäsi neutraalin tai naisviitteen, tytöt kiinnostuivat enemmän. (Engelberg 2018: 78.) Sukupuolineutraalit ammattinimikkeet voisivat siis tutkimusten valossa olla aidosti yksi konkreettinen keino vähentää ammattien segregatiota tulevaisuudessa.

Liisa Tainio esittelee artikkelissaan (2006) erilaisia tapoja, joilla suomen kielessä on mahdollista viitata epäsuorasti – tai hyvinkin suorasti – sukupuoleen nimeämättä puhuttavaa tai puhuteltavaa henkilöä. Ensimmäinen tapa on korvata hän-pronominin sanalla mies tai nainen, jolloin on selvä, että kertomuksen kohteena oleva henkilö edustaa tiettyä sukupuolta. Tällaisessa tekstissä syy korvata hän-pronominin sukupuolen paljastavalla termillä antaa oletuksen, että sukupuolella olisi jotakin merkitystä tekstin kannalta. Näin ei usein välttämättä ole, mikä tuli esille aiemmin kerrotussa esimerkissä naisautoilijasta (kts luku 2.2.) Toinen tapa sukupuolittaa tekstiä epäsuorasti on käyttää passiivia tai nollapersoonaa; ”*Suomalainen* kykenee keskusteluun ja väittelyyn tavallisesti muutaman oluen jälkeen, ja silloinkin vastapuoli on vaiennettava huutamalla kovempaa tai antamatta suunvuoroa.” (Tainio 2006). Voidaan ajatella, että yleinen maskuliininen stereotypia usein on, että Suomessa miehet juovat olutta ja naiset jotain muuta, ja näin ollen tekstistä on luettavissa *suomalaisen* tarkoittavan oikeastaan vain suomalaista miestä. Samalla tavalla seuraavassa lauseessa: ”Aron mielestä sosiologit itsessään ovat aika värittömiä ihmisiä, lähinnä puhuvia päitä. Ennen heillä oli maripaita, nyt *parta* tai silmälasit ja raidallinen pikkutakki.” (Tainio 2006). sosiologit määritellään kaikki automaattisesti miehiksi puhumalla parrasta, joka määritetty vahvasti vain miehiseksi ominaisuudeksi.

Sukupuolten välinen hierarkia, jossa mies siis nostetaan aina naista korkeammalle, näkyy sanatasolla esimerkiksi kuvaavina adjektiivinkaltaisina ilmauksina; *akkamainen* tai *neiti* ovat haukkumasanojen kaltaisia negatiivissävytteisiä ilmauksia, kun taas *tosi mies* tai *äijä* kuvastavat positiivisia ominaisuuksia. Sara Mills argumentoi artikkelissaan (2002), että toisen aallon feministit (noin 1970–2010) huomioivat kielelliset eroavaisuudet naisten ja miesten välillä ja muutoksena tähän ehdotettiin, että naisetkin saisivat puhua maskuliinisesti matalammalta, jotta

olisivat uskottavampia. Ehdotus kuitenkin vain lisäisi maskuliinisten ominaisuuksien valta-asetelmaa yhteiskunnassa ja painaisi feminiinisiä piirteitä vähemmän uskottaviksi.

Myöhemmin on kyseenalaistettu koko ajatus siitä, että maskuliininen puhetapa olisi millään tavalla uskottavampi tai faktapohjaisempi. Kielen tutkimus, jossa kieli liitetään isompaan sosiologiseen kontekstiin ei ole ongelmaton, toteaa Hiidenmaa (2008: 182). Esimerkiksi kielen tai tekstin liittäminen sukupuoleen voi pahimmillaan johtaa siihen, että analyysi ei johda mihinkään vaan ainoastaan toteaa samat johtopäätökset: mies kirjoittaa tietyllä tavalla, koska on mies (Hiidenmaa 2008: 182). Olen ottanut tämän huomioon tässä tutkimuksessa, jossa vertailtavana on miesten ja naisten kirjoitusten mahdolliset eroavaisuudet. On myös syytä huomioida ajankohta, johon teksti liitetään. Tällä hetkellä tasa-arvokeskustelu on aktiivista ja siihen otetaan kantaa monelta suunnalta ja monella eri mielipiteellä. Sosiaalisesti hyväksyttäviä mielipiteitä on kuitenkin vain muutamia, ja nämäkin liittyvät siihen, missä yhteisössä mielipiteet tuodaan esille. Ongelman ydin onkin se, että mitään yhtä kontekstia ei ole ja siksi tätäkään tutkimusta ei näin ollen voida kiinnittää muuksi kuin yhdeksi tulkinnaksi kielen käytöstä ja sen merkityspiirteistä.

Feministisen kielen tutkimuksen kaksi peruskysymystä ovat:

- Miten naisista puhutaan?
- Miten naisten ja miesten kielen käyttö eroaa? (Wodak 1997: 7).

Feministisen kielen tutkimuksen perusajatus on (intersektionaalista feminismiä lukuun ottamatta) sukupuolten kaksijakoisuudessa sekä miehen ja naisen vastakkainasettelussa. Robin Lakoff (1973) vie vastakkainasettelun niin pitkälle, että erottelee miesten ja naisten puheet into-naatiota myöten erillisiksi. Hän on tosin myöhemmin (2004) suhtautunut itsekin hieman kriittisesti aiempiin ajatuksiinsa. Lakoff jakaa miehen ja naisen puheen eroavaisuuden syyksi heidän yhteiskunnallisen asemansa erot: koska miehillä on tärkeämpääkin tekemistä kuin pohtia esimerkiksi tarkasti eri värisävyjä, he eivät naisten tapaan erottele punaista ja purppuraa kahdeksi eri väriksi. Naisten rooli ei ole päättää elämän ”tärkeistä asioista”, joten heille jää aikaa pohtia värisävyjen eroja tarkemmin. Lakoff näkee, että mikäli mies keskustelee väreistä samantarkoin tarkoin feminiinisin termein kuin naiset, tämä mies on joko imitoimassa naista tai homoseksuaali. (Lakoff 2004: 43.). Tällainen ajattelu ei toki enää nykypäivänä ole relevanttia, mutta osoittaa sen, kuinka laajasti kielessä heijastuu yhteiskunnalliset vaikutteet ja arvot – ja kuinka erottamaton osa yhteiskuntaa käytetty kieli on.

3. ANALYYSI

3.1 Diskurssit tasa-arvokeskustelua käyvissä kolumneissa

Tutkimukseni tarkoitus on kolumneista löytyvien diskurssien avulla selvittää, miten tasa-arvo luodaan teksteissä näkyväksi ja miten siitä viestitään. Kirjoittajan eli kolumnistin sukupuoli arvioidaan mahdollisena vaikuttavana tekijänä tekstistä löytyviin kielellisiin ratkaisuihin.

Kolumnien teksteissä käsitellään kaikissa tasa-arvoa tavalla tai toisella. Tasa-arvo (jonka käsitteen olen selittänyt luvussa 1.4) nähdään usein sukupuolten eriarvoisuutena, eritoten naisia alistavana epätasa-arvon tilana, jonka muutoksen nähdään olevan naisten omalla vastuulla. Diskursseja tutkittaessa selvitetään minkälaisin, osittain tiedostamattominkin tavoin, tasa-arvon aiheesta puhutaan. Diskurssien syntyyn vaikuttavat muun muassa yhteiskunnan sen hetkinen tila ja siellä näkyvät normit. Toisaalta tasa-arvo nähdään osittain henkilökohtaisena asiana ja ihmiset kokevat tasa-arvon toteutumisen eri mittarein, riippuen myös henkilön omasta yhteiskunnallisesta asemasta sekä muista intersektionaalisista tekijöistä.

Yhteiskunnallinen tasa-arvo ei tarkoita pelkästään sukupuolten välistä tasa-arvoa, mutta aineistossa juuri se nousee hallitsevaan asemaan tasa-arvosta puhuttaessa. Tämä ei ole yllättävää sikäli, että aineiston kaikki tekstit on kirjoitettu alle vuosi koko maailmaan vaikuttaneesta #metoo-ilmiöstä, jonka keskiössä oli nimenomaan naisten heikompi asema (valkoisiin menestyviin) miehiin verrattuna. Alkuperäisen #metoo-viestin twitteriinsä jakanut näyttelijä Alyssa Milano halusi levittää viestillä solidaarisuutta muita seksuaalisen hyväksikäytön uhreja kohtaan. Hän on myöhemmin kertonut, että liikkeen saavuttama suuri suosio sai hänet avautumaan omista seksuaalisen hyväksikäytön kokemuksistaan muiden naisten rinnalla (abcnews.com, 1.12.2020). Sanatasolla aineistostani nousee esiin 189 kertaa nais-alkuinen sana sekä 169 kertaa mies-alkuinen sana. Erot eivät siis ole suuret, mikä johtunee osittain monen kolumnin vertailevasta otteesta naiseuden ja mieheyden välillä. Toisaalta sanojen tyttö, joka esiintyy 41 kertaa ja poika, joka löytyy vain 16 kertaa, perusteella voidaan päätellä, että tyttöys liitetään tasa-arvokeskusteluun useammin kuin poikuus.

Aineistosta hegemonisena nousee esille **epäoikeudenmukaisuuden diskurssi**, joka näyttäytyy teksteissä niin omakohtaisena epäoikeudenmukaisuuden tunteena kuin rakenteellisen syrjinnänkin muodossa. Epäoikeudenmukaisuuden tunteesta kirjoittavat eritoten naiskolumnistit, kun taas yhteiskunnalliseen eriarvoisuuteen viittaavat myös mieskolumnistit. Kantavana teemana voidaan nähdä työelämän epätasa-arvo sekä koulutuksen segregatio. Aineiston kolumneista melkein puolesta (45 prosentista) voi löytää epäoikeudenmukaisuuden diskurssin.

Toisena kantavana diskurssina esiin nousee **suorituskeskeisyyden diskurssi**, joka aktivoituu sanatasolla esimerkiksi puhuttaessa globaalisti *johtavassa* asemassa olevista yrityksistä sekä ihmisten mahdollisuuksista *kehittää* itseään. Suorituskeskeisyydessä olennainen näkökulma on ihmisen jatkuva kehittyminen, kehittäminen ja kouluttautuminen. Ihmisten paremmuus mitataan suoritetuilla tutkinnoilla ja ammattitasolla, jossa vastaanottoaulassa työskentelevä henkilö on vähemmän arvokas kuin IT-yrityksen työntekijä. Suorituskeskeiseen näkemykseen kiinnittyy toisaalta myös **taloudellisen hyödyn diskurssi**, joka kuitenkin erotuksena edelliseen kiinnittää huomion etenkin näkökulmaan ihmisestä hyödykkeenä yhteiskunnalle. Ihmisen taloudellinen hyöty yhteiskunnalle kytkeytyy yksinkertaisesti *kulttuurisen pääoman* kautta. Sukupuolten tasa-arvoon keskittyvistä kolumneista nousee **sukupuolikokemusta korostava diskurssi**, joka keskittyy purkamaan epätasa-arvoa naisten ja miesten eroavaisuuksien kautta. Samankaltaisena näyttäytyy **arvovalinnan diskurssi**, jossa naisten ja miesten eroja katsotaan arvojen kautta esimerkiksi feministi/ei-feministi-akselilla. Arvovalinnoilla on väliä siinä, tehdäänkö oikeita tekoja tasa-arvoisemman tulevaisuuden puolesta vaiko ei. Aineistosta löytyvät toistuvat diskurssit peilautuvat kaikki laajempaan yhteiskunnalliseen kontekstiin.

Seuraavissa alaluvuissa käyn läpi aineistoni käyttäen teoreettisena viitekehystenä luvuissa 2.1 ja 2.2 esittelemäni kriittisen diskurssianalyysin sekä feministisen kriittisen diskurssianalyysin perusteita, joihin yhdistän tekstintutkimusta, koska analyysini on myös vahvasti leksikaalinen sekä osin morfosyntaktinenkin. Tällä tarkoitan sitä, että aineistoni havainnot perustuvat tekstien kieliopillisiin piirteisiin sekä siihen, miten ne merkityksellistävät lauseita. Olen nimennyt aineiston kolumnit, ja puhun niistä analyysivaiheessa nimillä K1, K2, K3 ja niin edelleen. K tulee kolumnista ja numero aakkosjärjestyksessä luetteloidun kolumnin numerosta. Nämä numerot löytyvät aineistolähdeluettelon listasta.

3.1.1 Epäoikeudenmukaisuus tasa-arvokeskustelussa

Epäoikeudenmukaisuuden diskurssi nousee aineistosta selkeänä hegemonisena diskurssina. Epäoikeudenmukaisuuteen kytkeytyvät yhteiskunnalliset normit, joiden mukaan naisten asema on alisteinen verrattuna miehiin. Tällaisia normeja edustavat esimerkiksi naisen asema perheen ensisijaisena hoivaajana. Tästä on esimerkkinä perhevapaat, jotka jakautuvat epätasaisesti äidin ja isän välillä ja vaikuttavat negatiivisesti naisten työuriin ja samalla eläkkeeseen asti. Toisaalta myös miesten rajoitettuun asemaan kiinnitetään huomiota puhuttaessa *toksisesta maskuliinisuudesta*. Tämä näkyy tosin huomattavasti vähemmän kuin puhe naisten asemasta. Toksinen

maskuliinisuus tarkoittaa yhteiskunnallisia hegemonisia epätasa-arvoisia valtarakenteita ylläpitävää ja niitä toistavaa käytöstä. Tämän lisäksi aineistosta nousee esille rotujen välinen epätasa-arvo. Epäoikeudenmukaisuuteen (KS s.v. *epäoikeudenmukainen*) liittyy arvottavia sanoja; mielivaltainen, puolueellinen, väärä, epäedullinen, epäreilu. Epäoikeudenmukaisuus voidaan siis nähdä yksiselitteisesti vääränä tai omakohtaisen kokemuksen kautta epäreiluna kohteluna. Epäoikeudenmukaisuuden diskurssiin liittyy kiinteästi termi asema (KS s.v. *asema: paikka arvo-, virka-asteikossa, yhteisössä, yhteiskunnassa tms., (arvo)sija, toimi-, virkapaikka, tehtävä*), jonka kautta epäoikeudenmukaisuutta tuodaan näkyväksi. Yhteiskunnallinen asema liittyy myös suorittamisen diskurssiin, johon perehdytään tarkemmin luvussa 3.1.2.

Epäoikeudenmukaisuus tuodaan esille vastakkainasettelun avulla. Puhuttaessa asemasta verrataan sitä samalla aina johonkin toisenlaisen aseman saavuttaneeseen ryhmään. Asema suhteutuu aina kulttuurisen ja yhteiskunnallisen kontekstin ympärille. Näin ollen alla olevan esimerkin (esim. 1) virke naisten asemasta tieteissä viittaa alistuneisuuteen, vaikei alisteista asemaa suoraan mainitakaan. Siihen kyllä viitataan aiemmassa virkkeessä puhuttaessa naisnobelistien vähyydestä.

1)

”Ovatko naiset ja miehet yhtä älykkäitä? Lokakuun alussa Nobelin fysiikan palkinnon saanut kanadalainen Donna Strickland oli ensimmäinen fysiikan naisnobelisti 55 vuoteen. Tämä tosiseikka on osaltaan **herättänyt kiivasta keskustelua naisten asemasta tieteissä.**

Euroopan hiukkasfysiikan tutkimuskeskuksessa CERNissä oltiin jo palkintoa edeltävällä viikolla **kokousettu naisten aseman tiimoilta.**” (K5)

Segregaation eli sukupuolittuneen koulutuspolun voidaan nähdä vaikuttavan naisten vähyyteen teknologian ja luonnontieteiden alalla. Naisprofessorit saavat alalla myös vähemmän palkkaa kuin miesprofessorit ja ovat useammin määräaikaisessa työsuhteessa kuin heidän miespuoliset kollegansa (Brunila 2009: 47). Naisten vähemmistöasema asettaa heidät tilanteeseen, jossa työntekijän ominaisuuksia väheksytään sukupuolen perusteella, kuten esimerkki 1 osoittaa. Geneerisen maskuliininen termi *tiedemies* osoittaa, miten kieli vaikuttaa ammatinvalintaan ja rajoittaa toisen sukupuolen mahdollisuuksia. *Naisten asema* terminä viittaa siis *epäoikeudenmukaiseen* tai jollakin tavalla *väärään* asemaan, johon naiset ovat tiedemaailmassa joutuneet, ja joka tiedostetaan.

Puhuttaessa rotujen välisistä eroista vastakkainasettelupariksi nostetaan valkoiset ja mustat. Valkoisilla on historiallisesti parempi asema yhteiskunnassa kuin mustilla ja tämä ero näkyy edelleen varsinkin Yhdysvalloissa, johon esimerkki 2 viittaa.

2)

”Vielä vuonna 1999 koulunsa keskeyttäneiden valkoisten kuolleisuusluvut olivat 30 prosenttia alemmat kuin **samassa asemassa olevien mustien**. Vuonna 2015 ne olivat 30 prosenttia korkeammat.

Tutkijat uskovat muutoksen selittyvän kouluttamattomien valkoisten **taloudellisen ja yhteiskunnallisen aseman romahduksella**.” (K12)

Mustien asemasta puhuttaessa puhutaan siis yhteiskunnallisesti vähemmistöasemassa elävästä ryhmästä. Heihin yhdistetään useammin myös kouluttamattomuus, köyhyys sekä rikollisuus. Valkoisten yllättävät kuolleisuusluvut selittyvät taloudellisen ja yhteiskunnallisen aseman *romahduksella*. Mustien epäoikeudenmukainen asema selittyy sillä, että valkoisten asema tarvitsee romahduksen (KS s.v. *romahtaa: pienentyä, huonontua t. heiketä jyrkästi, luhistua*) ollakseen samalla tai huonommalla tasolla.

Naisten alisteinen asema selitetään nais-etuliitteen käytöllä, jolloin neutraali termi näyttelijä (vs naisnäyttelijä) näyttäytyy feminiinisen sanan vastaparina eli maskuliinina. Aihetta tutkinut Mila Engelberg (2016: 2) tuo väitöskirjassaan esille nimenomaan miesnormatiivisuuden, jolloin johtaja, näyttelijä tai presidentti ovat kaikki piilomaskuliinisia ja viittaavat ensisijaisesti mieheen.

3)

Vaadimme muutoksia. Kävelemme miesten mukaan nimetyillä kaduilla, liputamme miehille, teemme töitä miesten johtamissa organisaatioissa, ja jauhamme itsestäänselvyyttä: **naisen asema on alisteinen suhteessa miehiin**. Nainen on naisjohtaja, naisnäyttelijä, naispresidentti. Mies on lähtökohta, itse ihminen. (K9)

Nais-etuliitteellä tuodaan ilmi naisen epätyypillistä asemaa sekä korostetaan sukupuolta huolimatta sen relevanttiudesta. Nais-etuliitteen käyttö näennäisen ei-tarkoituksenmukaisissa hetkissä, kuten uutisotsikoissa, korostaa tahtomattaankin naisten eriyttämistä ammatin miespuolisista edustajista. Esimerkiksi termi *naispoliitikko* tuo ensimmäisenä ilmi henkilön naiseuden, joka yhdistyy tässä henkilön ammattiin, vaikkei sillä ammatin kannalta ole erityistä merkitystä. Naispoliitikko voidaan jopa nähdä täysin uutena ammattinimikkeenä poliitikon rinnalla. On poliitikoita ja naispoliitikoita, joita arvostellaan eri tavalla.

Esimerkissä 4 viitataan tarkoituksenmukaisesti kaikkiin haavoittuvassa asemassa oleviin. Haavoittuvassa asemassa olevat viittaavat laveasti kaikkiin niihin, jotka kokevat eri intersektionaalisten tekijöiden takia syrjintää tai epäoikeudenmukaisuutta. Näihin tekijöihin liittyvät esimerkiksi ikä, sukupuoli, rotu ja sosiaalinen asema.

4)

Feminismin kuuluu ajaa **kaikkien haavoittuvassa asemassa olevien asiaa**, tehdä maailman tytöistä, pojista, lapsista, aikuisista ihmisiä. (K9)

Kun kaksi ensimmäistä esimerkkiä viittaavat epäoikeudenmukaisuuteen, joka tapahtuu rajatussa tietyssä ympäristössä, edustavat kaksi jälkimmäistä esimerkkiä vastakkaista näkökulmaa – epäoikeudenmukaisuutta, joka tapahtuu jatkuvasti ja joka puolella ympärillämme. Mielienkiintoisesti epäoikeudenmukaisuudesta kirjoitetaan myös miesten näkökulmasta. Epäoikeudenmukaisuus miesnäkökulmasta kiteytyy toksiseen maskuliinisuuteen, joka nähdään miesten haitallisten stereotyyppien korostajana. Miehet kärsivät naisten tapaan sukupuolta normittavista stereotyyppioista, joiden ulkopuolelle jääviä pidetään jotenkin tavallisesta poikkeavina. Esimerkin 5 kohdalla toksinen maskuliinisuus näyttöytyy sosiaalisesti opittujen tapojen kautta.

5)

Monet **pojat oppivat**, että vain kovettamalla itsensä voi pärjätä, ja **siirtävät oppinsa** seuraavalle sukupolvelle. (K14)

Opitut tavat kumpuavat niin kotona saadun kasvatuksen kuin sosiaalisen ympäristön kautta. Opittuja malleja ei siis täysin voida laittaa kasvatuksen syyksi. Miesten epäoikeudenmukainen asema korostuu sillä, ettei kukaan opeta heitä olemaan omia itsejään vaan nimenomaan olemaan oikeanlaisia miehiä. Tällainen miesnormi vaikuttaa niin vahvana, etteivät esimerkiksi herkimmätkään uskalla näyttää tunteitaan leimaantumisen pelossa. Verbillä kovettaa (KS s.v *tehdä kovaksi, jähmettää, kuv. kovettaa sydämensä*), jota tässä kirjoituksessa käytetään kuvainnollisesti, tuodaan esille, etteivät pojat ole syntyjään kovia ja tunteettomia vaan oppivat ympäristön painostuksen alla, että niin kuuluu tehdä. Myös esimerkissä 6 miesten epäoikeudenmukainen asema ilmenee yhteiskunnan sosiaalisten normien paineesta ja oikeanlaisen miehyyden näkemyksestä. Yhtä lailla esimerkissä 6 isät kuvataan objekteina, jotka altistuvat ulkopuoliselle *markkinoinnille* siitä, mistä heidän kuuluisi pitää.

6)

Kirjailijoiden sukupuolijakauman lisäksi hämmennystä aiheuttavat **isille markkinoitavien** kirjojen aihepiirit, tai pikemminkin niiden vähyys. Niistä suuri osa käsittelee tappamista. Tappamista toisessa maailmansodassa, jatkosodan ensimmäisenä kesänä, natsi-Saksassa, Suomen sisällissodassa, Lapissa, rikollisten välienselvittelyissä, ”alamaailman armottomalla pelikentällä”. (K19)

Epäoikeudenmukaisuus ilmenee teksteissä aseman kautta; puhutaan termeistä *naisten asema*, *mustien asema* sekä *haavoittuvassa asemassa olevat*. Asema vertautuu tässä kontekstissa aina ihmisten yhteiskunnallisen aseman normiin, josta kaikki edellä mainitut esimerkit ovat poikkeuksia. Näihin poikkeaviin asemiin joudutaan vastoin omaa tahtoa perustuen sukupuoleen, ihonväriin tai muihin intersektionaalisiin tekijöihin. Tästä syystä vähemmistöasemaan joutuneet kokevat tilanteensa epäoikeudenmukaiseksi. Esimerkeissä 5 ja 6 ei suoranaisesti puhuta asemasta sanatasolla, mutta termi *pojat oppivat* sekä *isille markkinoidut* luovat kontekstinsa yhteydessä puitteet myös epäedulliselle asemalle: pojat joutuvat vastentahtoisesti asemaan, jossa heille opetettavat elämäntaidot eivät ole elämän kannalta edullisia (*vain kovettamalla itsensä voi pärjätä*) ja isät joutuvat asemassaan lukemaan vain sotaa ja tappamista käsitteleviä kirjoja.

Vastakkainasettelu on osoittautunut yleiseksi tavaksi tuoda epäoikeudenmukaisuuden kokemuksia näkyväksi. Koettu epäoikeudenmukaisuus luultavasti kumpuaa todellisesta tunteesta, jonka perusteella voidaan päätellä epätasa-arvoa olevan olemassa. Vastakkainasettelu ja toisaalta myös vertailu ovat tapoja luoda myös muitakin tutkimuksesta löytyneitä diskursseja. Yksi yleisimmistä vertailuista tasa-arvosta puhuttaessa on tämän tutkimuksen perusteella sukupuolten välinen vastakkainasettelu, joka korostuu etenkin miesten ja naisten välisenä vertailuna. Sukupuolia vertailevan otteen kautta löydetyn vastakkainasettelun hyödyntäminen sukupuolten välisessä tasa-arvokeskustelussa tuo mukanaan muutamia huomioitavia ongelmia. Ensinnäkin sukupuolten jako vain kahteen on valitettava välttämättömyys vertailuasetelmassa. Muun sukupuoliset sekä stereotyyppisestä sukupuolimuotista poikkeavat aikuiset ja lapset luokitellaan karkeasti vain kahteen sukupuoleen, jotta vertailu onnistuisi. Toinen selvä ongelmakohta liittyy vertailuasetelman lieveilmiöihin. Vertailua tehdessä vertailtavat kohteet mielletään usein vastakohtiksi tai muilla tavoin erilaisiksi. Tämä vahvistaa ajatusta siitä, ettei sukupuolten tasa-arvon ajaminen tai feminismi kuuluisi kaikille, vaan että ainoastaan alistetun ryhmän tehtävänä olisi ajaa omia oikeuksiaan. Tällaista ajatusmaailmaa voidaan myös tarkoituksellisesti haluta levittää, koska sen kautta voidaan tasa-arvoasiat pitää edelleen marginaalissa. Tosiasiassa voidaan ajatella, että esimerkiksi sukupuolten kaksijakoisuusajattelun sijaan miesten, naisten ja muun sukupuolisten tulisi ajaa yhteistä sukupuolten tasa-arvoa kaikille, mikä näin ajaisi kaikkien asemaa.

3.1.2 Suorituskeskeisyys tasa-arvokeskustelussa

Suorituskeskeinen diskurssi aktivoituu puhuttaessa *koulutuksesta, kehityksestä ja johtamisesta*. Eniten suorituskeskeinen diskurssi näkyy puhuttaessa koulutuksesta sekä työelämästä. Ihmisen elämän mittapuulla nimenomaan hyvä koulutus ja menestyksekkäs työelämä näyttäytyvät asioina, joita tulisi saavuttaa. Saavuttaminen onnistuu suorittamisen kautta ja näin myös keskustelu koulutuksen ja työelämän ympärillä näyttäytyy suorituskeskeisenä. Suorituskeskeisen diskurssin tasa-arvonäkökulma aktivoituu myös tässä diskurssissa kolumnille tyypillisellä konfliktien korostamisella vastakkainasettelun kautta (Liikanen 2012: 34). Yhtäläisyytenä aiemmin käsitellyyn diskurssiin tässäkin sukupuolten välinen tasa-arvo korostuu. Esimerkit (jotka myös kuuluvat Liikasen (2012: 35-37) mukaan tiiviisti kolumnistin repertuaariin), joissa vertaillaan kahta vastakohtaa toimivat usein tunteita herättävimpinä. Tämä tukee aineistosta esiin nousutta tapaa asettaa kaksi sukupuolta, nainen ja mies vastakkain. Yksittäisenä erona voidaan tässä diskurssissa nähdä mies/nais-vastakkainasettelun lisäksi tyttöjen ja poikien suorittamista vertaileva ote. Lapsista puhuttaessa hegemonisen aseman omaavan sukupuolen asetelma vaihtelee. Esiin nousee myös poikien epätasa-arvoinen asema esimerkiksi ihmissuhdetaidoissa ja lukutaidossa suhteessa tyttöihin (s. 30). Sitäkin enemmän vertailun avulla todennetaan jo lapsuudessa muodostuvaa tyttöjen epätasa-arvoista asemaa suhteessa poikiin erityisesti luonnontieteissä. Tämä epätasa-arvoinen asetelma luo segregoituneita asenteita työelämää kohtaan.

7)

Yhteiskunnan asenteissa näkyy kuitenkin usein tietty sukupuolittuneisuus suhteessa menestykseen: **kympin tytöt puurtavat** itsensä huipulle, **lahjakkaitten poikien ajatellaan nousevan** sinne kuin itsestään. (K6)

Esimerkki 7 havainnollistaa tyttöjen ja poikien välistä eroa yhteiskunnassa näkyvänä asenteena, normina, jossa tytöt ja pojat asetetaan erilaiseen asemaan suhteessa mahdollisuuksiinsa suoriutua hyvin. Suorittamiseen viittaava konkreettinen verbi puurtaa (KS s.v. *uurastaa, ahertaa, ponnistella, puskea*) viittaa yksinomaan tyttöihin, kun poikiin viitataan mentaalilla verbillä (ajatellaan nousevan), jossa pojilta ei suoranaisesti vaadita mitään erityistä tekemistä. Lahjakkaat pojat ovat sukupuolensa takia etuoikeutetummassa asemassa menestyäkseen ja näin myös suorittavat elämäänsä tehokkaammin kuin tytöt, jotka taidoistaan huolimatta joutuvat tekemään töitä menestyksensä eteen.

Pojista ja tytöistä puhuttaessa teemana on yleisimmin yhteiskunnan epätasa-arvo ja sen näkyminen jo lapsia eriyttävällä tasolla. Seuraavassa esimerkissä 8 *matematiikkapainotteisella luokalla ja poikavaltaisella luokalla* on molemmilla lauseessa sama tehtävä ja sama paikka. Ne

merkitsevät molemmat positiota ja vielä tarkemmin katsottuna ne kertovat, millainen (*matematiikkapainotteinen ja poikavaltainen*) positio (*luokka on*). Koska lauseet on jaettu toisistaan kaksoispisteellä, voidaan jälkimmäistä pitää ensimmäisen täsmennyksenä, oikeastaan ensimmäisen lauseen objektin *sukupuolijakauma* täsmennyksenä. Vertailu tapahtuu partikkelin *vain* avulla: *poikavaltainen* määritteenä kertoo jo, että pojat ovat luokassa enemmistönä, mutta *vain*-partikkeli luo vertailevan otteen, esimerkiksi; *vain* neljäosa verrattuna luokan poikiin. Sukupuolten eriytyminen nähdään myös esimerkissä 8 negatiivisena asiana ja vertailun tavoite on tuoda esille tyttöjen vähäinen asema matematiikkapainotteisella luokalla. Tämän nähdään olevan huono asia tulevaisuutta ajateltaessa, koska luonnontieteitä opiskelevilla nähdään olevan paremmat mahdollisuudet menestyä työelämässä.

8)

Matematiikkapainotteisella luokalla vanhempien huomio kiinnittyi heti sukupuolijakaumaan: **poikavaltaisella luokalla** oppilaista **vain** neljännes on tytöjä. (K20)

Esimerkissä 9 vertailun tapa on sama kuin aiemmassa esimerkissä; ”Ei ole mitään syytä, miksi *vain* tyttöjä kannustettaisiin taidoissa tai uravalinnoissa edelleen hoivaamaan”. *Vain* ilmaisee lauseessa rajausta (KS s.v. *vain*), joka rajaa kaikki muut paitsi tytöt hoivaamiseen kannustamisesta pois. Tytöt ja pojat näyttäytyvä toisilleen antonyymina, joten on loogista ajatella *vain tytöistä* puhuttaessa, että ulkopuolelle jäävät juuri pojat. Esimerkit 9 ja 10 tuovat molemmat esiin yhteiskunnan epätasa-arvoiset lähtökohdat, mikäli tekisi jotain muuta kuin nykyisen hegemonisen yhteiskunnan normien kaltaista päätöstä elämässään. Esimerkissä 9 kirjoittajan näkemys on se, että naisvaltaisen hoiva-alan syy on sukupuolittuneissa kasvatustavoissa, jotka johtavat segregoituneisiin opiskelu- ja uravalintoihin. Ne ovat epäedullisia pojille, jotka tunnetaitojen puutteessa suorittavat nykyaikaista hegemonista maskuliinisuutta, joka on vahingollinen miehille itselleenkin. Tekstin sävy on kantaa ottava ja puhuttelee kaikkia jopa paatoksellisesti. Esimerkissä 10 kirjoittajan mielestä Pisa-tutkimuksen tulokset ja professorin lausunto todistavat, että vaikka tasa-arvoisissa hyvinvointivaltioissa on mahdollisuus valita opintonsa ilman sukupuolittuneita rajoitteita, sitä ohjailevat silti tietynlaiset stereotyyppit ja normit, jotka vaikuttavat valintoihin. Hänen mielestään valinnat saattaisivat sukupuolittuneesta kasvatuksesta riippumatta olla samankaltaisia. Pojat ohjautuvat naisia useammin luonnontieteiden alalle siksi, että heidän kuuluu – mutta myös siksi, että he haluavat sille alalle. Näin ollen pojilla on yhteiskunnallisesti parempi asema suoriutua elämästä kuin naisilla, joiden paremmuus ja halukkuus ohjaavat heidät matalapalkkaisille hoiva-aloille.

9)

Turha sukupuolittaminen ja sukupuolten eriyttäminen kasvatuksesta pois. Ei ole mitään syytä, miksi **vain tyttöjä** kannustettaisiin taidoissa tai uravalinnoissa edelleen hoivaamaan. Yleiset taidot niin kodinhoidossa, itsestä huolehtimisessa kuin tunnetaidoissakin ovat sukupuolesta riippumatta samoja. (K14)

10)

Vaikka tytöt menestyivät vuoden 2015 Pisa-tutkimuksessa tiedeaineissa paremmin kuin pojat, lukutaidossa ero oli tyttöjen hyväksi vieläkin suurempi. **Professorien mielestä** se voi olla ratkaisevaa. Kun tytöt loistavat kirkkaimmin lukutaidossa, vahvin osaamisalue osuu vain alle neljänneksellä tytöistä luonnontieteisiin. Yli kolmannes pojista taas osoittaa vahvinta osaamista luonnontieteissä. Suhteellinen ero voi vahvistaa käsitystä, että pojat olisivat tyttöjä parempia luonnontieteissä ja matematiikassa. Ja ohjata sitten opiskelua – tasa-arvoisissa hyvinvointivaltioissa kun on vapaus tehdä valintoja omien mieltymysten mukaan. (K20)

Esimerkin 11 tekstissä vertailevana adjektiivina toimii ensimmäisessä lauseessa kielto-
muotoinen komparatiivi: *ei voisi olla suurempi*. Seuraavassa lauseessa vertailu tapahtuu näky-
mättömissä kontekstin perusteella (VISK § 635): *skandinaavit uskovat naisiin* [toisin kuin suo-
malaiset]. Komparatiivin käyttö lauseessa tuo korostetusti esille kolumnistin mielipiteen Suo-
men jälkeenjääneestä asenteesta naisia koskevassa keskustelussa verrattuna muihin Pohjois-
maihin. Kirjoittaja syyllistää suomalaiset päätöksentekijät yhtenä ryhmänä epätasa-arvoisesta
ajattelusta, mikä ilmenee suomalaisten naisten mahdollisuuksina menestyä Euroopan tasolla
poliittisessa ilmapiirissä.

11)

ASENNE-ERO EU:n kahteen muuhun Pohjoismaahan **ei voisi olla suurempi**. Skandinaavit uskovat naisiin (K15)

Esimerkissä 12 *kuin*-rakenne komparatiivijohdoksen *mielenkiintoisempia* jälkeen osoit-
taa vertailua (VISK § 636). Vastakkainasettelua luodaan lisäksi adjektiivien ja antonyymien
nuoremmat ja *vanhemmat* avulla. Verbivalinta *taklata* viittaa kilpailuasetelmaan. Vertailulla
siis luodaan kilpailuasetelma eri vertailtavien välille ja kilpailu liittyy olennaisesti suorittami-
seen, johon lähtökohdat ovat kilpailuasetelmasta riippuen erilaiset eri ”osallistujien” välillä.
Vertailtavana ovat naiset ja miehet, nuoremmat ja vanhemmat sekä eri ikäluokkien feministit
keskenään. Vertailu saa pohtimaan onko esimerkiksi ikä vaikuttava tekijä omassa suoritusky-
vyssä; vaikuttaako vanhemman feministin kohdalla ikä suorituskykyyn enemmän vai tarkoite-

taanko vanhemmalla feministillä ihmistä, jonka käsitykset iästä huolimatta peilaavat vanhemman suuntauksen feminismiä. Naisten mielenkiintoisuuden korostaminen verrattuna miehiin ei sinänsä kerro mitään naisten mahdollisuuksista suoriutua elämästä. Se on kiitos naisten suuntaan jostain, josta heidät kirjoittajan mielestä voi miesten ohi nostaa ja joka toisaalta on heistä itsestään riippumaton tekijä.

12)

Olen aina tiennyt, että **naiset ovat mielenkiintoisempia kuin miehet**. Näyttää siltä, että **nuoremmat feministit** haluavat taklata **vanhemmat feministit** tieltään. (K11)

Aiemmasta sukupuolikeskeisestä vertailusta poiketen esimerkin 13 kohteena ovat amerikkalainen ja suomalainen perheen perustamiskulttuuri. Vertailun kohteena eivät ole ihmiset vaan yhteiskunnat. Partitiivilausekkeen *Suomessakin on havaittu* – kin-päätteisyyden johdosta sen voidaan tulkita olevan verrannollinen aiemmin puhuttuun (VISK § 637). Esimerkin erilaisuudesta huolimatta vertailun kohteena olevat vertautuvat suhteessa omaan kykyynsä saavuttaa yhteiskunnan asettama normatiivinen elämäntaso. Koulutuksen ja tulojen määrän todetaan olevan suoraan verrannollinen perheen perustamiseen maasta tai mantereesta huolimatta. Perheen perustaminen puolestaan voidaan nähdä yhtenä merkittävänä virstapylväänä elämän suorittamisessa, joten sen saavuttamiseksi vaaditaan siis suorittamista niin koulutuksen kuin työelämän suhteen. Vaihtoehdoksi perheen perustamiselle tarjotaan alttiut huumeille ja mielenterveysongelmille. Suorituskeskeisyys nähdään siis käytännössä itsestään selvänä asiana liittyen elämän elämiseen – miksi valitsisi huumeet ja mielenterveysongelmat, kun on toinenkin vaihtoehto.

13)

Amerikkalaistutkijat ovat arvelleet epätoivon kierteen etenevän niin, että työn muuttuminen epävarmaksi vähentää perheiden perustamista, mikä jättää yksinäiset ihmiset alttiiksi huumeille ja mielenterveyden ongelmille. **Suomessakin on havaittu**, että perheen perustaminen ja lasten saaminen ovat yhä selvemmin yhteydessä koulutukseen ja tuloihin – sekä niiden puutteeseen. (K12)

Suorituskeskeisyyden diskurssiin vahvasti liittyvänä voidaan nähdä aineistosta noussut taloudellisen hyödyn diskurssi. Sen yksilökeskeisen suorittamisen näkökulma on käännetty ympäri niin, että ajatuksena on miettiä omaa mahdollisuutta tarjota taloudellista hyötyä yhteiskunnalle. Taloudellisen hyödyn diskurssi aktivoituu esimerkiksi *kulttuurisesta pääomasta* puhuttaessa. Kulttuurisen pääoman tunnetuimpia tutkijoita on ranskalainen sosiologi Pierre Bourdieu, joka yhdisti eri pääomat vallankäyttöön (Roos 2013: 135–136). Esimerkin 14 mukaan

opittu kulttuurinen pääoma on merkityksellistä. Kulttuurinen pääoma voidaan jaotella joko hyväksytyyn korkeakulttuuriin (*uppoutuu Tolstoihin*) tai vähemmän arvostettuun viihdekulttuuriin (*tyytyy viihteeseen*). Verbivalinnat kertovat suoraan minkälainen kulttuurinen viihdyke on sallittua. Tyytyä-verbi (KS s.v. *alistua, mukautua, sopeutua, taipua*) osoittaa, että viihteeseen mukaudutaan, mutta jotakin parempaa voisi olla saavutettavissa, mikäli se olisi tavoiteltavissa. Uppoutua-verbi (KS s.v. *syventyä; keskittyä, uppoutua, paneutua jhk.*) viittaa keskittymistä vaativaan mielenkiintoiseen tekemiseen, johon aikaa saa kulumaan tunteja. Voidaan olettaa, että tyytymisen sijaan henkilö mieluummin uppoutuisi.

14)

Ensinnäkin, luonto jakaa lahjakkuutta Gaussin käyrällä ja myös **kulttuurinen pääoma jakaantuu epätasaisesti** niin perheiden kuin yksilöiden välillä. Yksi **uppoutuu Tolstoihin**, toinen **tyytyy viihteeseen**. (K3)

Korkeakulttuuriksi (KS s.v. *Korkeakulttuuri populaari- ja massakulttuurin vastakohtana*) määritellään Leo Tolstoin kaltainen klassinen kirjallisuus ja viihde perustuen aiempien verbien antonymimäiseen käyttöön (KS s.v. *kevyt ajanviete. Televisioviihde*) voidaan siis nähdä jokseenkin klassisen taiteen vastakohtana pidettynä kevyenä ajanvietteenä, jonka tarkoitus on pelkistää viihdyttää. Korkeakulttuurinen pääoma määritellään joksikin saavuttamisen arvoiseksi ja siksi se liittyy niin vahvasti suorittamiseen. Toisaalta kulttuurisen pääoman epätasainen jakautuminen Gaussin käyrään viitaten tuo ilmi sen, ettei tasa-arvoista tilannetta kulttuurisen pääoman saavuttamisesta voikaan syntyä.

Kolumnisti tuo vahvasti esille olettamuksensa siitä, että hyvä kulttuurinen pääoma kytkeytyy ihmisen muihinkin yhteiskunnalle hyödyllisiin piirteisiin, kuten korkeaan koulutukseen, työpaikkaan ja talouteen. Kirjoituksessa korkeakulttuurin kuluttaminen kytkeytyy suoraan ihmisen yhteiskunnallisesti hyödylliseen asemaan. Asia on toki huomattavasti monimutkaisempi eikä suoraa yhteyttä ihmisten kuluttaman kulttuurin ja taloudellisen hyödyn välille voi vetää. Ihmisen mieltymys esimerkiksi korkeakulttuurina pidettyyn oopperaan ei automaattisesti tee ihmistä hyväosaiseksi, ja oopperassa käyminen voi olla myös osoitus statuksesta eikä ainoastaan mieltymysasia.

Toimivimpia vertailtavuuksia suorituskeskeisyydestä tasa-arvokeskustelussa puhuttaessa on sukupuolten välinen vastakkainasettelu. Erot näkyvät konkreettisesti niin tutkimusten tuloksissa (esimerkki 14) kuin omakohtaisissa kokemuksissa (esimerkki 12). Yhteiskunnallisen epätasa-arvon luojaksi voidaan määritellä ajatus elämän suorittamisesta. Jokainen elämänsä suorittava ihminen saa tietyt lähtökohdat, joiden avulla hän lähtee suorittamaan eteen tulevia tehtäviä ja saavuttamaan annettuja tavoitteita. Saavutuksiin kuuluvat korkea koulutus, menestys

työpaikalla sekä onnellinen perhe-elämä. Segregaatio ja sukupuolittunut kasvatus aiheuttavat ongelmia jo lapsilla asettaen sekä tytöt että pojat alisteiseen asemaan saavutuksien suorittamisessa. Myöhemmin ongelmia esiintyy yhteiskunnallisella tasolla. Jatkuva yksilökeskeinen elämän suorittaminen lisää eri ihmisten epätasa-arvoisia mahdollisuuksia suoriutua elämästä. Kun muut nähdään kilpailijoina, vastakkainasettelu johtaa epätasa-arvoisuuden lisääntymiseen. Paradoksaalisesti tutkimukseni perusteella voidaan nähdä tasa-arvo ideologiana, jota kielellisesti tuotetaan vastakkainasettelulla. Tällaisessa tilanteessa tasa-arvokeskustelua luodaan nimenomaan epätasa-arvon kautta, jolloin myös tarkoituksella korostetaan osapuolten epätasa-arvoisia mahdollisuuksia suoriutua elämässä.

3.1.3 Sukupuolikokemusta korostava näkökulma tasa-arvokeskustelussa

Sukupuolikokemuksien eroja korostava diskurssi näyttäytyy vain niissä kolumneissa, joiden teemana on sukupuolten välinen tasa-arvo. Sukupuolikokemuksen diskurssi perustuu omakohtaisuuteen enemmän kuin aiemmat kolme diskurssia. Se kytkeytyy kirjoittajan omakohtaisiin sukupuolikokemuksiin. Kolumni saa olla omakohtainen ja sen voi kirjoittaa minämuodossa, jolloin yleistyksiin saa omakohtaisuuden kautta konkreettisia esimerkkejä (Liikanen 2012: 19). Tarkoituksena on tuoda tekstiin mielenkiintoisempi sävy, joka tuo lukijan lähelle tekstissä puhuttua aihetta (Liikanen 2012: 27) erityisesti korostamalla koetun sukupuolen merkitystä tasa-arvokeskustelussa. Esimerkin kolumni alkaa omakohtaisella kertomuksella, jonka jälkeen tulee väittämä (esimerkki 15), ja tämän jälkeen perusteluita väittämän tueksi. Jo aiemmin (esim 9 & 11) esiintynyt myös-partikkelin käyttö tässä tapauksessa kontekstin laajentamisessa (*myös miehille*) sekä minämuotoisen kerronnan (*väitän*) näkymätön konteksti vertailuasetelman luomisessa tuovat ilmi sen, että kirjoittaja identifioituu naiseksi ja väittämä perustuu omakohtaiseen kokemukseen.

15)

Väitän, että niistä kiinnostumisesta olisi hyötyä **myös miehille**. (K22)

Sukupuolikokemusta korostavaa diskurssia edustavien kolumnien kokemuspohja on kirjoittajalähtöinen. Sukupuolesta keskusteltaessa kokemus on vahvasti itse koettua ja tunne epäoikeudenmukaisuudesta kumpuaa samaistuttavuuden kokemuksesta. Kirjoittajan käsitys omasta sukupuolesta vaikuttaa kokemuksiin, joista he kirjoittavat ja toisaalta myös eri lukijat

samaistuvat kirjoituksiin eri tavalla. Vertailevassa otteessa – kuten aineistossa monien diskursioiden kohdalla – omakohtaistaminen tapahtuu koettua sukupuolta kohtaan, jolloin muut jäävät vastakohtaksi. Monessa kolumnissa määrittelemättömän me-muotoinen teksti luo yhteisöllisyyden tunnetta lukijakunnan kanssa. Suurimmassa osassa aineistojen tekstejä kirjoittaja ei suoraan määrittele, keitä muita hänen lisäkseen me-kategoriaan kuuluu, mutta sen voi päätellä kontekstista, kuten esimerkeissä 16 ja 17. Esimerkissä 16 *me* viittaa henkilöihin, jotka *kasvattavat poikia* eli lauseen objektiin. Sävy on itsekriittinen ja *siis*-konjunktio viittaa aiempaan lauseeseen, jossa kirjoittaja ilmaisi poikien yllättyvän erilaisista populaarikulttuurin naishahmoista. *Pussi päässä* – metafora ilmaisee poikien kykyä olla näkemättä moninaisia naiskuvia ympärillään. Kolumnin kirjoittaja on aiemmin tekstissä ilmaissut oman naiseuden kokemuksensa, joten voidaan olettaa hänen puhuvan joko hypoteettisesti tai omakohtaisesti poikien kasvattamisesta. Näin voidaan olettaa hänen puhuvan vanhemmuudesta, johon *kasvattaa* verbikin viittaa. Koska se ei sisällä olettamusta sukupuolesta tai biologisesta suhteesta poikiin, syytös huonosta kasvatuksesta kohdistuu kaikkiin, jotka kokevat olevansa syyllisiä. Voidaan kuitenkin huomioida verbin *kasvattaa* substantiivijohdannainen *kasvattaja* piilosukupuolittuneena sanana ja olettaa kirjoittajan viittaavan omanlaisiinsa kasvattajiin eli naisiin.

Suomen tasa-arvoisen kielen perusta, hän-pronominin, voidaan nähdä sukupuolittuneena myös suomen kielessä. Hän-pronominin merkitys on selitetty esimerkiksi Nykysuomen sanakirjassa pääosin miesviitteisillä lauseilla. Sen lisäksi pronominin ympärillä oleva konteksti voi määrittellä pronominin piilosukupuolen. (Engelberg 2018: 28.) Ajatellaan esimerkiksi lause ”hän synnyttää”, jossa sukupuolineutraali hän-lause muuttuu feminiiniseksi verbin seurauksesta. Voidaankin pohtia, onko *kasvattaa* niin sukupuolittava verbi, että se vaikuttaa esimerkin 16 lauseeseen muuttaen me-muodon feminiiniseksi. Palaan vielä luvussa 3.3 pohtimaan onko kasvattaja sukupuolineutraali termi vai ei. Esimerkki 17 tekee poikkeuksen määrittelemättömän me-muodon käyttöön. Siinä kirjoittaja erittelee; *kerroimme sitoutuvamme --- Helsingin Sanomissa*. Hän identifioi itsensä osaksi Helsingin Sanomia ja näin puhuttelee lukijoita Helsingin Sanomien kaikkien työntekijöiden puolesta.

16)

Miten pussi päässä me onnistumme siis pojat kasvattamaan? (K1)

17)

NAISTENPÄIVÄNÄ 8. maaliskuuta kerroimme sitoutuvamme tasa-arvon edistämiseen Helsingin Sanomissa. (K16)

Seuraavissa esimerkeissä lukijaa puhutellaan suoraan joko sinutteleamalla tai puhuttelulisällä (VISK § 1078), kuten esimerkin 18 *te rohkeat*. Edellä mainittu esimerkki sekä esimerkki 23 (s. 41) *me kuluttajat, [me] sijoittajat, [me] työntekijät* käytetään appositiorakennetta (VISK § 719), jossa verbi kongruoi subjektina toimivan appositiorakenteellisen pronominin kanssa; ”*te rohkeat, jotka olette nyt puhuneet*”, ”*me kuluttajat, sijoittajat ja työntekijät lopulta valitsemme*”. Puhuttelun tarkoitus on vedota suoraan lukijaan (Liikanen 2012: 24; VISK § 1651) ja herättää näin ollen enemmän tunteita sekä innostaa lukija lukemaan teksti loppuun. Sukupuolikokemuksen diskurssi tulee esiin paatosmaisessa tavassa, jolla tekstissä kylvetään vastakkainasettelua feministien ja miesten välille. Kirjoittajan oma naiseus vaikuttaa siihen, että teksti on hyvin tunteikas; kirjoittaja vaikuttaa kokeneen itse syrjintää sukupuolensa takia niin kauan, että purkaa turhautumisensa kolumniin, jossa syyttää kaikesta suorasanaisesti miehiä. Mieheys (*Mies on lähtökohta, itse ihminen. K9.*) määrittyy kolumnin kautta asiaksi, jota kantavat ihmiset sortuvat automaattisesti epätasa-arvoon.

18)

Kiitos kaikki **te rohkeat**, jotka olette nyt puhuneet. (K9)

Esimerkin 19 imperatiivinen ilmaisu ”*kuulepas nyt*” ilmaisee kirjoittajan auktoriteettista asemaa kuulijaa kohtaan ja sävy on holhoava. Painotetut sanat on tekstissä ilmaistu kursivoinnilla. *Lokeroida ja leimaantua* ovat verbejä, joita voisi käyttää kuvailemaan esimerkiksi feministin leiman saanutta niiden puolelta, jotka ovat sitä vastaan. *Näin pitkälle*-adverbi ilmaisee ideologista liioittelua. Vastakkainasettelulla luodaan syyttävä sävy. Kolumni puhuttelee nimenomaan naisia ja sen syyttävä sävy kohdistuu miehiin ja heidän tekoihinsa. Tekstin holhoava sävy voi yhdistyä ajatukseen paasaavasta äitihahmosta, jolloin kirjoittaja identifioituu lukijan mielessä naiseksi.

19)

Sinäkin kannatat tasa-arvoa mutta et ole feministi... Et halua *lokeroida* itseäsi? Et mennä *näin pitkälle*? **Kuulepas nyt**, kyse ei ole sinusta. Kyse on tasa-arvosta ja oikeudenmukaisuudesta, jotka ovat globaalisti surkeassa jamassa. Jos et halua *leimaantua*, kiittele itseäsi ongelmiesi pienuudesta. (K9)

Esimerkissä 20 ei puhutella eikä sinutella, mutta partikkeli *tervetuloa* puhuttelee lukijaa epäsuorasti. Edellinen lause määrittelee, kenelle tervetulotoivotus on tarkoitettu: ”-- *nuorista*

miehistä yhä useammat ilmoittautuvat feministeiksi”. Tervetuloitovotuksen jälkeen ihmisviitteinen *me*-pronomini (VISK § 717) yhdistää kuulijat kirjoittajan (mies) kanssa samaan ryhmään (miesfeministeihin).

20)

ILOKSENI olen huomannut, että **nuorista miehistä yhä useammat ilmoittautuvat feministeiksi. Tervetuloa!** Me saamme kiittää feminismiä monesta hyvästä asiasta. (K11)

Seuraavassa tekstiesimerkissä (esim. 21) on sinuttelu puhuttelukeinona. Sen lisäksi yleisämällä kyseenalaistetaan muita kuin kirjoittajan esille tuomaa mielipidettä. Lukija haastetaan yleistyksellä *kukaan muukaan*, jossa asetetaan vastakkain lukijan (oletettu) mielipide sekä määrittelemättömät kaikki muut. *Kukaan* on kieltohakuinen kvanttoripronomini, jota käytetään henkilöön viitatessa (KS s.v. *kukaan*; VISK § 757) ja *muukaan* voidaan morfologisesti jakaa kahteen: *muu* ja *kaan*, jolloin *muu* viittaa aiemmin ilmaistuun (tässä tapauksessa *kukaan*) ja *kaan* on liitepartikkelin roolissa viittaamassa kieltomuotoiseen *myöskään* (VISK § 1635). Lukijalle esitetyn retorisen kysymyksen jälkeen siis oletetaan vastaus. Sukupuolikokemuksen diskursissa miesten ja naisten välinen erottelu tehdään sukupuolten stereotypioihin perustuvilla oletamuksilla, jossa miehet nähdään kaikki patriarkaatin edustajina ja naiset heihin alisteisessa asemassa olevina. Esimerkissä 21 puhutaan valkoisista heteromiehistä ”sikamiehistä”, jotka alistavat naisia tietoisesti. Kolumnissa kritisoidaan sukupuolten stereotypisointia ääripäihin tasa-arvokeskusteluissa ja huomautetaan, ettei ääripäitä ole olemassa – suurin osa ihmisistä ei ole sikamiehiä tai ”ilkeitä sukupuolentutkimusta opiskelevia feministinaisia”.

21)

Ei sellaisia ihmisiä tietenkään ole olemassa. Katso ympärillesi, tunnetko yhtään? Ei oikein tunne **kukaan muukaan**, mutta silti heistä kerrotaan jatkuvasti kummitusjuttuja somessa. (K8)

Esimerkeissä 22 ja 23 käytetään jälleen *me*-pronominia luomaan yhteneväisyyden tunnetta lukijan ja kirjoittajan välille. Esimerkin 22 tunnepohjainen lataus perustuu henkilökohtaisille retorisisille kysymyksille, joista viimeinen on kuitenkin monikkomuotoinen ja luo vastakkainasettelun määrittelemättömien *meidän* ja *teidän* välille. Konteksti huomioiden määrittelemätön ihmisiviitteinen *me/te*-vastakkainasettelu luodaan sukupuolten välille. Kolumnissa

(K10) kritisoidaan naisten vähäisyyttä musiikkialalla, ja koska kolumnin kirjoittaja on nainen, voidaan olettaa hänen samaistuvan naisiin ja olevan yksi heistä jättäen näin ollen vastapariksi miehen.

22)

Kyse on siitä, millaisissa rooleissa opin näkemään itseni kaltaiset itselleni rakkaalla alalla. Mikä on kenellekin mahdollista? Kuka sanoittaa tunteitani ja toiveitani? Missä on naisen paikka, kun katson lavalle? Pitääkö **meidän** tyytyä ihaillemaan **teitä**? (K10)

23):

Me kuluttajat, sijoittajat ja työntekijät lopulta valitsemme mitä arvoja yritykset edustavat. (K7)

Sukupuolikokemusta korostavan diskurssin anti tasa-arvokeskusteluun on siinä, että aihepiiri tuodaan lukijoita henkilökohtaisesti koskettavaksi. Kirjoittajan tarkoitus on omien kokemustensa avulla luoda lukijalle samankaltainen tunne kuin mitä on itse tilanteessa kokenut. Näin edesautetaan lukijan samaistumisen tunnetta. Tunteisiin vetoava mielikuva on tehokas tapa saada huomiota sekä empatiaa ja näin ollen tehokkeinona se on toimiva. Tavoitteena on luoda niin vahva tunnejälki, että mikäli lukija ei itse samaistu kokemukseen, tuntee hän kuitenkin jonkun, jonka osaa yhdistää tapahtumaan, tai kokee niin vahvaa empatiaa lukijan kuvaamaa tilannetta kohtaan, että haluaa siksi toimia. Naiseksi identifioituvan naisen kirjoitukset ovat suunnattu muille naisille, joiden oletetaan kokeneen samanlaisia asioita elämässään siksi, että he ovat naisia. Naisuus tai mieheys nähdään siis yhtenäisenä kokemuksena, josta voi puhua omalla äänellään, mutta samalla tuoda koko yhteisön kokemukset esiin. Aineiston tekstien perusteella nimenomaan naiset kokevat epätasa-arvoa ja tuovat sitä näkyviin yhtenäisenä kokemuksena. Ajatuksena on saada muut naiset yhteiseen rintamaan jakamaan samoja epätasa-arvon kokemuksia, joita pelkkä naisiksi syntyminen tuo. Epätasa-arvo nähdään siis sukupuolten välisenä ongelmana ja asiana, johon kaikilla on toisaalta mahdollisuus vaikuttaa. Lähtökohdat ovat tosin erilaiset riippuen siitä syntykö mieheksi vai naiseksi. Toisaalta aineistoon perustuen voidaan olettaa, että mieheys itsessään on epätasa-arvoa tuottava aspekti, joka kohdistuu naisiin. Ongelmana on, että samaistumisen kokemukseen voi tarvita muutakin kuin yhteisen sukupuolen kokemuksen. Tarpeellisten representaatioiden laajuus on suurempi kuin sukupuoli.

Mitä kauempana omista kokemuksista luettu kokemus on, sitä vähemmän se luo myötätuntoa. Sukupuolten kaksijakoisuuden lisäksi on huomioitava kaikki, jotka eivät sovi stereotyyppisen miehen tai naisen muottiin. Tästä syystä on tärkeää, että kaikenlaiset ihmiset sukupuolesta, ihonväristä, uskonnosta tai muista intersektionaalisista tekijöistä huolimatta puhuvat tasa-arvon puolesta omalla äänellään ja omilla kokemuksillaan, jotta mahdollisimman moni voisi samaistua kerrottuihin asioihin. Puhutaan siis representaation vaikutuksesta ihmisen mieleen.

3.1.4 Arvovalinnat tasa-arvokeskustelussa

Arvovalinnat (KS s.v *arvovalinta: arvoihin perustuva, arvojärjestystä osoittava valinta*) ovat irrottamaton osa tasa-arvosta käytävää keskustelua. Aineiston perusteella tasa-arvo voidaan nähdä arvovalintakysymyksenä sen sijaan, että sitä pidettäisiin kaikille kuuluvana laillisena ihmisoikeutena. Tasa-arvon intersektionaaliset tekijät (mm. sukupuoli, rotu, sosioekonominen luokka, varakkuus, terveys) nähdään verrattain yhtä tärkeinä tai niiden tärkeyttä kilpailutetaan (vrt. esimerkit 26 ja 27).

Sukupuolten välinen tasa-arvo näkyy tässäkin diskurssissa vahvasti hegemonisena elementtinä, mutta esille nousevat myös rotuun liittyvät kysymykset sekä yleisesti näkemys ihmisten eri- tai samanarvoisuudesta. Keskeistä on vahva näkemys oikeanlaisista arvoista. Näin ollen voisi sanoa, että kolumnistit arvottavat ihmisiä vahvasti pohjautuen omiin arvoihinsa ja korostavat oman arvopohjansa mukaista toimintaa positiiviseen sävyyn. Mielenkiintoista oli huomata vaikuttaako kirjoittajan koettu sukupuoli tapaan kirjoittaa arvoista. Aiemmin on huomattu muun muassa, että journalismissa mies-päätteisten sanojen käytetään huomattavasti aktiivisempaa tekijää ja positiivisempaa sävyä kuin nais-sanojen yhteydessä (Karppinen 2002). Naisten määrä väkivaltautisoinnissa sekä uhrin asemassa on huomattava suhteessa miesten subjektiasemaan aktiivisena toimijana (Taipalus 2008). Tutkijana arvopohjani näkyy tämän diskurssin analysoinnissa sekä tekstien kielellisessä purkamisessa.

Esimerkissä 24 tuodaan esille arvovalintoihin kytkeytyvät ääripäät. Kielteinen konditionaalinen jos-lause luo esimerkkiin tietynlaisen väärän diktomian eli luo vastakkainasettelun, jossa mustavalkoisesti nähdään vain kaksi vaihtoehtoa eikä mitään siitä väliltä. Arvojen ei tarvitse olla kytköksissä tutkittuun tietoon, vaikka se ehkä väittelytilanteessa voikin luoda uskotavamman pohjan mielipiteille. Etenkin tasa-arvokeskustelussa arvopohja määrittelee henki-

löitä vahvasti ja pelkkien arvojen perusteella on mahdollista heikentää tai nostaa ihmisen asemaa samanarvoisesti ajattelevan yhteisön parissa. Arvovalintojen oikeus tai vääräisyys voi näkyä esimerkiksi sanavalintojen avulla, kuten esimerkin 24 kirjoittajan kolumnissa 11, jossa feministiksi itsensä määrittelevä kirjoittaja kokee olevansa hyljeksitty uudempien feministien parissa siksi, ettei osaa uusinta termistöä. Hän luonnehtii itseään termeillä ”setämies” (KS s.v *keski-ikäisestä, setämäisestä, asenteiltaan vanhoillisesta miehestä*) ja ”luolamies”, jotka kumpikin luovat negatiivisen mieskuvan etenkin feminismiä kannattavien parissa. Hänen feministinen arvomaailmansa menettää arvoaan hänen tietämättömyytensä takia ja hänet ikään kuin arvioidaan samalle tasolle eri tavoin ajattelevien kanssa. Väriin ja oikeiden arvojen välinen väittely ei siis perustu pelkästään siihen koetaanko samankaltaiset asiat arvokkaiksi vaan siihen, miten näitä arvoja tuodaan esiin. Oikeanlaisten arvojen vääränlainen puolustaminen on vähintäänkin verrattavissa vääränlaisen ideologian kannattamiseen.

24)

Palaute on mustavalkoista: **jos et ole meidän puolellamme, olet meitä vastaan.** Olen saanut huomata olevani luolamies ja setämies. (K11)

Samankaltaisena voidaan nähdä esimerkki 25, jossa sukupuolten tasa-arvon ideologiasta käyvät sanasotaa kaksi sen puolustajaa. Käsitykset #metoo-liikkeen käytännön toteutuksesta eroavat kolumnin kirjoittajalla sekä vastineen kohteella niin paljon, että toisen näkemystä ver-rataan kommunismiin. Adjektiiveilla, joita vastapuolesta käytetään; kylmävä (kylmä: KS s.v *jhk suhtautumisesta t. jnk synnyttämästä vaikutelmasta: tunteeton, viileä, kalsea, jäykkä, kova, tyyli, kylmäkiskoinen, välinpitämätön, piittaamaton*) ja taistolainen (KS s.v 2 b *Taistolaiset Suomen Kommunistisen Puolueen jyrkästä siivestä*) piirretään vahvasti negatiivista kuvaa. Voi-daankin todeta, että arvojen puolesta elämisen konkretia on koettu hyvin eri tavalla ja arvojensa mukainen eläminen on jokaiselle subjektiivinen kokemus. Perimmäinen epäselvyys kumpuaa kysymyksestä pyhittääkö tarkoitus keinot. Onko tärkeämpää #metoon näkökulmasta, että ilmiö jatkaa kulkuaan, vaikka muutama viaton voi joutua kärsimään turhaan vai pitäisikö sen hiljentyä myöntämään omat virheensä ja jatkaa maltillisemmin eteenpäin?

25)

Jotakuinkin **kylmävä** on minusta Virtasen lause: **Metoossa tehdään virheitä ja ylilyöntejä, mutta se on sen hinta. Taistolaiselta** kuulostaa taas. Munakasta ei voi valmistaa rikkomatta munia, sanoi nimittäin jo V. I. Lenin aikanaan. (K13)

Kolumnissa 12 keskiössä ovat tasa-arvon eri ulottuvuudet sukupuolten tasa-arvon lisäksi. Esimerkissä 26 käytetty parikonjunktio *niin – kuin* (VISK § 1096) nostaa samanarvoiseen ja rinnakkaiseen asemaan esimerkit *poliisien väkivallanteoista*, jotka liittyvät Yhdysvalloissa esille nousseeseen poliisien rasismiin, *naisten ahdistelusta* viitaten oletettavasti #metoo-liik- keeseen ja epätoivon kuolemista, joilla viitataan syrjäytyneisiin miehiin. Tarkoituksena on ko- rostaa esimerkin viimeistä virkettä ”*kysymys on ihmisistä*”. Kolumnin kirjoittaja siis nostaa oletetut yhteiset ihmisoikeudet arvoja tärkeämmäksi kysymykseksi, hän korostaa kaikkien ih- misten tasa-arvoa. Nostin jo aiemmin esille huomion siitä, miten omat arvot vaikuttavat asioi- den tulkintaan. Tämän lisäksi asioiden tulkintaan vaikuttaa toki moni muukin asia. Arvopoh- jaiset keskustelut voivat helposti kiihtyä, mistä hyvänä esimerkkinä toimii aiemman esimerkin 25 kiihkeän paheksuvaksi yltynyt kuvailu vastapuolesta. Keskustelun osapuolet olivat molem- mat naisia, joten aihe oli molemmille ainakin jollakin tasolla omakohtainen. Kolumnin 12 kir- joittaja on mies eikä hänellä luultavasti ole asianomaisten kanssa samanlaista kosketuspintaa mihinkään erittelemistään tasa-arvon alakategorioista. Voiko tällä olla vaikutusta aiheen vah- van objektiiviseen huomiointiin? Palaan tähän luvussa 3.2.

26)

Mutta ei tämä ole joko–tai-juttu. **Voimme hyvin puhua niin poliisien väki- vallasta, naisten ahdistelusta kuin epätoivon kuolemistakin**, sillä niillä kaikilla on tärkeä yhteinen piirre. Kysymys on ihmisistä. (K12)

Seuraavissa kolmessa esimerkissä ei aiempien tavoin vertailla tai arvioida omien ja muiden arvovalintojen tärkeyttä. Sen sijaan kirjoittajan omat arvovalinnat näkyvät tekstistä suoraan ja niitä korostetaan erikseen nostetun esimerkin avulla.

Esimerkissä 27 kirjoittaja korostaa segregaation ongelmallisuutta ja kritisoi teknologia- alan naisvähyttä. Peliteollisuudessa ja ohjelmistoalalla yrittäjä Ilkka Paananen on tunnettu nimi, joten hänen toimiansa käyttäminen esimerkkinä viittaa siihen, että kirjoittaja on halunnut luoda uskottavuutta kirjoittamalleen käyttämällä esimerkkinä henkilöä, joka tunnetaan, ja jota alalla arvostetaan. Kirjoittaja kutsuu Paanasta edelläkävijäksi (KS s.v *uranuurtaja, tienrai- vaaja*), jolla korostetaan Paanasen asemaa alansa huipulla. Partikkeli *jo* (VISK § 850) korostaa aikamäärään *pitkään* merkitystä ja samalla Paanasta pitkän linjan ammattilaisena ja kirjoittajan kanssa samojen arvojen kannattajana. Henkinen (KS s.v *1. älyllinen, sielullinen, psyykinen; hengen-, sielunelämään kuuluva t. sitä koskeva.*) edelläkävijyys viittaa tässä vain Paanasen nä- kemyksiin naisten ja kansainvälisten osaajien tarpeesta peliteollisuudessa

27)

Onneksi meillä on joitakin henkisiä edelläkävijöitä. Sarjayrittäjä Ilkka Paananen on jo pitkään nostanut esille tarvetta houkutella niin **naisia kuin kansainvälisiä osaajia ohjelmistoalalle ja peliteollisuuteen.** (K7)

Esimerkissä 28 tuodaan esille naisten vähyys verrattuna miehiin musiikkibisneksessä ja korostetaan aktiivisuutta naisten aseman parantamiseksi. Kirjoittaja on edellä olleen (esimerkki 27) kolumnin 7 kirjoittajan tavoin nainen. Huomionarvoista on, että molemmat heistä ovat nostaneet jokseenkin feministiselle asialleen miehen esimerkiksi hyvästä toimijasta. Voisiko syynä olla, että miehet nähdään patriarkalisessa yhteiskunnassa arvokkaammassa asemassa, joten heidän sanansa painavat enemmän kuin naiskollegan? Tasa-arvokenttä on vahvasti naisvoittoinen ja usein tasa-arvoasioita hoitavat naiset, joten voi myös olla, että jo miehen ottaessa kantaa tasa-arvoasioihin, se on mainitsemisen arvoinen asia. Valinnoilla voidaan myös haluta luoda vastakkainasettelu feminististen ja ei-feminististen miesten välille; hyvien puolella saat naiset puolellesi, väärällä puolella olet yksin. Toisaalta esimerkissä korostuu Paanasen erottelu naisiin ja kansainvälisiin osaajiin, joka kielellisesti luo naiset omaan lokeroonsa, jonne sisäänpääsykriteerinä on pelkkä naiseus. Kansainväliset osaajat ovat tarpeellista työvoimaa, mutta eivät naisia.

28)

Viime vuonna **Pekka Kuusisto** kutsui poikkitaiteelliselle Meidän festivaalille esiintyjiksi **vain naisia**. Hän sanoi Ylen haastattelussa löytäneensä paljon naissäveltäjien musiikkia, josta ei ollut tiennyt aiemmin. (K10)

Esimerkissä 29 kolumnin naiskirjoittaja korostaa monipuolisen representaation tärkeyttä *Black Panther* – elokuvan avulla. Kolumnisti käyttää monen muun kirjoittajan ohella minäker-tojaa, joka tekee tekstistä epäluotettavan, mutta toisaalta tuo selvästi ilmi, että kyseessä on kirjoittajan omat arvovalinnat. Kirjoittajan intersektionaalinen näkökulma huomioi ihonvärin, sukupuolen sekä segregaaation vaikutukset representaatioissa ja on selvää, että esimerkkielokuva huomioi nämä kaikki oikealla tavalla; ”*asiaa ei alleviivata, se vain näytetään*”. Vertailun koh-teeksi on valittu ”*#tytötkinosaa-postaukset*”, joilla viitataan segregaatioon puuttuviin somepäi-vityksiin korostamalla naisten nostamista tällä hetkellä heille epätyypillisempiin ammatteihin.

29)

Hyvä esimerkki kaipaamastani asenteesta on tammikuussa maailmanensiltansa saanut Marvelin elokuva *Black Panther*. Siinä **päähenkilöt supersankari mukaan lukien ovat mustia, parhaat soturit naisia ja teknologianero teini-ikäinen tyttö. Asiaa ei alleviivata, se vain näytetään. Ja se on tehokkaampaa kuin yksikään #tytötkinosaa-postaus, mitä olen nähnyt.** (K21)

Arvovalintoja korostavassa diskurssissa kirjoittajan omat arvot nousevat keskiöön. Niiden oikeutta perustellaan käyttämällä esimerkkejä, joissa samat arvot toistuvat. Näin voidaan perustella omien arvojen tärkeys sekä merkitys yhteiskunnalle. Mikäli suosittu elokuva tai tunnettu alan asiantuntija on samaa mieltä kuin kirjottaja, luo se uskottavuutta aiheelle. Toisaalta voidaan nähdä, että alan asiantuntijuus tai arvostus luo uskottavuutta myös muille aiheille. Näin esimerkiksi *Black Pantherin* maailma, jossa naiset ovat sotureita ja teknologianeroja sekä enemmistö kansalaisista mustia, luo arvokasta representaatiota laajalle katsojakunnalleen. Elokuva ei välttämättä ole tarpeeksi vahva lausunto kannanotto yhteiskunnallisen muutoksen alkamiselle, mutta se voi osaltaan normalisoida esimerkiksi uudenlaisten roolihahmojen nousun valkokankaille.

Esimerkeissä 24 ja 25 korostuivat arvoista puhumisen ongelmallisuus. Kiihkeimmissä keskusteluissa pelkkä hyvä ajatus arvoista ei riitä, vaan vaaditaan konkretiaa, jolla arvojen mukainen toiminta voidaan todistaa. Pahimmillaan käy siis niin, että hyvää tarkoittavat henkilöt ajetaan pois ryhmistä, vaikka nälillä olisikin yhteinen arvopohja, mikäli esimerkiksi ilmaisu ei ole oikeanlaista. Kärjistynyttä kielenkäyttöä ja polarisoituja, kärkkäitä mielipiteitä tuodaan nykyään esille varsinkin sosiaalisessa mediassa, jossa vihapuhetta vastaan pyritään myös toimimaan. Toinen ongelma on arvokeskustelun usein vahvasti subjektiiviseen kokemuspohjaan perustuva keskustelutapa. Näin ollen, mikäli keskustelijoiden käsitykset arvojen mukaisesta elämisestä eivät kohtaa, voi yhteenotto äityä esimerkin 25 mukaisesti samoista arvoista huolimatta syyttelyksi ja vastakkainasetteluksi, jolloin yhteisten arvojen edistäminen jää taka-alalle.

3.2 Erilaiset diskurssit naisten ja miesten kirjoituksissa

Deborah Tannen (1994) käsittelee jo aiemmin mainitussa teoksessaan *Gender and Discourse* valtaa ja solidaarisuutta sekä niiden yhteyttä toisiinsa. Hänen mukaansa ne kulkevat käsi kädessä, koska sama asia voi olla sekä vallan käyttöä että solidaarisuuden näyttöä samaan aikaan

riippuen täysin siitä, miten puhuja on sen tarkoittanut. Sama solidaarisuutta osoittava lause voidaan tulkita vallankäyttölliseksi riippuen vastaanottajan ajatuksista. (Tannen 1994: 22-24.) Feministinen tutkimus pohjautuu vallan epätasa-arvoiseen rakenteelliseen jakautumiseen, jossa miehen seksistinen kielenkäyttö nähdään vallan käytön välineenä riippumatta siitä, tarkoittiko miespuhujia käyttäen valtaansa vai ei. Samanlaista keskustelua käydään eri vähemmistöryhmiin kohdistuvasta vallankäytöstä. Onko vallan käyttöä tehdä sketsejä, joissa pilkataan vähemmistöryhmiä huumorin nimissä? (kts. HS 20.12.2019; HS 21.11.2019). Saavatko vähemmistön edustajat itse tehdä pilaa itsestään, mutta muut eivät?

Naisten kirjoittamat kolumnit pohjautuvat useammin omille kokemuksille ja ovat sävyllään kriittisempiä kuin miesten. Tämä johtunee siitä, että aineiston mukaan tasa-arvokeskustelua käydään vahvasti naisten altavastaajaroolin ympärillä. Esimerkin mukaisesti naisten tuottamien tekstien sävy oli osittain jopa syyllistävä. Syytettynä ovat nimenomaan *ne muut*, mikä näkyy puhuttelussa (*”kyse ei ole sinusta”*, K9). Yksikään kirjoitus ei suoranaisesti vastusta tasa-arvoa tai siitä noussutta keskustelua. Toki kirjoittajien määritelmä tasa-arvolle voi vaihdella ja näin ollen selkeitä johtopäätöksiä siitä, ovatko kaikki kolumnistit samaa mieltä aiheesta, ei suoraan voida tehdä.

Teksteistä löytyy yksi selkeä sukupuolten eroihin liittyvä huomio: miesten tekstejä yhdistävät urheiluviittaukset, joita nimitän **urheiludiskurssiksi**. Kuudessa seitsemästä miesten kirjoittamasta kolumnista (K5, K12, K4, K3, K11 ja K8) käytetään urheilumetaforaa. Tämän lisäksi kolmessa naisen kirjoittamassa kolumnissa (K19, K22 ja K15) käytetään urheilumetaforaa, mutta niistäkin yhdessä (K22) kyseessä on ote miehen sanomasta ja toisessa (K19) puhutaan miehistä. Voidaan siis huomata, että naiskirjoittajat yhdistävät tietoisesti urheilumetaforat miehistä puhuttaessa. Urheiludiskurssi näkyy teksteissä ensiksi metaforin ja mielikuvin: *”lähteä samalta viivalta”*, *”Jalkapallojoukkueessa kukaan ei pääse kokoonpanoon – ei edes harjoituksiin – jos ei laita kaikkea osaamistaan ja yrittämistään likoon, ja yksilölajeissa pidetään kunniattomina harrastelijoina niitä, jotka harjoittelevat tai kilpailevat puolinaisesti”* (K3), *”Roomassahan keisari laittoi gladiaattorit areenalle taistelemaan suosiostaan”* (K4), *”urheilussa olin hyvä kentällä, mutta surkea pukuhuoneessa”* (K11), *”alamaailman armottomalla pelikentällä”* (K19). Toiseksi se näkyy verbein: *”päihitti”* (K5), *”tuomaroimassa”* (K4), *”joutessaan kilpailemaan”* (K4). Kolmanneksi urheiludiskurssi erottuu substantiivein: *”lähtöviiva”* (K5), *”näyttökokeeseen”* (K4), *”kilpailu”* (K12), *”kilpailuhenkisyys”* (K8).

Varsinkin ammattitason urheilua pidetään yhä edelleen valitettavan mieskeskeisenä ja jos sana *urheilu* viittaa maskuliinisuuteen (Pirinen 2006:13). Naisten fyysisiä mahdollisuuksia olla

yhtä hyviä urheilussa kuin miesten, on kritisoitu ja naisten urheilun näkyvyyden puolesta joudutaan edelleen tekemään töitä (kts. viittaukseni Ylen uutiseen, luku 1.3). Urheilusta tehdään sukupuoleen sidottua jo lapsuudessa, jossa poikia kannustetaan aloittamaan fyysisiä urheilulajeja, kun taas tyttöjä kehoitetaan muihin harrastuksiin (Pirinen 2006: 21). Miesten urheilu nähdään lajista toiseen ensisijaisena ja naisten urheilu ikään kuin ”sivutuotteena”, vrt. *jääkiekko – naisjäähkiekko*. Konkreettisimman teon sukupuolineutraalin urheilun eteen teki Suomen Palloliitto (27.2.2020), joka muutti jalkapallon Naisten Liigan Kansalliseksi Liigaksi korostaen, ettei jalkapallossa ole naisten ja miesten lajia erikseen. Lingvistisesti katsottuna ei siis ole yllättävää, että juuri miehet käyttävät urheiluviittauksia teksteissään. Voidaan kuitenkin miettiä, kenelle tekstit on kirjoitettu, ja onko urheiluviittauksien käyttö tietoinen valinta kohdentaa tekstejä tietyille yleisölle vaiko tiedostamaton kulttuurisen normatiivisuuden tuote?

Kuten jo aiemmin mainitsin, ovat naisten kirjoittamat kolumnit hieman yllätyksellisiä eivätkä vain koko aineistossa, vaan tuottamansa tekstin tyyliä. Naisten kirjoittamissa kolumneissa korostuu oman kokemuksen merkitys aiheen käsittelyssä tai siitä puhuttaessa. Omakohtaisesti koettu vääryys jää tunnemuistoksi, josta ammennetaan puhuttelevaa tekstiä. Kokemusta korostetaan vastakkainasettelulla minä vastaan ne, jotka aiheuttivat tämän kokemuksen. Vastakkainasettelu näkyy kerronnan kautta minä/me vastaan muut-ilmiönä ja sukupuolten tasa-arvokeskustelua käyvissä kolumneissa tämä tehdään nimenomaan minä/me (nainen) vastaan muut (miehet) eli sukupuolten vastakkaisuudella. Sukupuolittuneet kokemukset tuovat vastakkain kaksi hyvin erilaista ryhmittymää, joilla on erilainen suhde valtaan. Kriittinen diskurssintutkimus sekä feministinen tutkimus tarkastelevat nimenomaan vallan muotoja ja ilmentymiä. Kriittisen diskurssintutkimuksen tarkoitus on tehdä näkyväksi yhteiskunnan valtanoimia ja (kriittinen) feministinen tutkimus huomioi nimenomaan sukupuolittuneen vallan käsitteen.

3.3 Sukupuolittuneen kielen käyttö ja sukupuolen vaikutus siihen

Naisten ja miesten tapoja puhua on tutkittu pitkään. Yleisen uskomuksen mukaan naiset käyttävät enemmän tunneperäisiä ilmauksia ja puhuvat mieluummin tunneperäisistä asioista, kun taas miehet puhuvat rationaalisia asioita ja lyhyitä lauseita. (Piippo ym 2016: 190-195.) Robin Lakoff kertoo kirjassaan (2004: 42), että naisten ja miesten (puhuttu) kieli eroaa toisistaan, ja että naisten kieli on alisteisessa asemassa miesten kieleen verrattuna. Hänen mukaansa (2004: 43) kielelliset erot näkyvät intonaation, syntaktisuuden sekä leksikaalisuuden tasolla. Konkreettisia tuloksia mistään naisten ja miesten kielellisistä eroavaisuuksista Lakoffin oppien mukaisesti ei tosin ole saatu (Piippo ym 2016: 190-195).

Sukupuolen itsessään ei ehkä voida sanoa vaikuttavan kielenkäyttöön, mutta kieli voidaan nähdä sukupuolittuneena ja kieli kyllä ohjailee sukupuolinormeja. Mieskeskeisyyden hallitsevuudesta on viitteitä jo yläasteikäisissä lapsissa, jotka käsittävät hän-pronominin enemmän mieheksi kuin naiseksi. Huolimatta hallitsevasta mieskeskeisyydestä tuloksia on siitä, että oma sukupuoli – etenkin yläkouluikäisiä nuoremmilla lapsilla – vaikuttaa näkemykseen ”sukupuolineutraalien” ilmausten tulkitsemisessa. (Engelberg 2016: 49-51.) Kaisa Karppinen (2002) on tutkinut sanomalehdissä käytettyä kieltä sukupuolittuneesta näkökulmasta ja hän huomasi, että mies-viitteisten sanojen hallitsevuuden lisäksi tällaiset sanat liitetään useammin myönteisiin merkityksiin kuin feminiinijohdannaiset sanat. Varsinkin miestoimittajat käyttivät miesjohdannaisia sanoja myönteiseen ja ihailevaan sävyyn.

Halusin tarkastella aineistoani myös sukupuolittuneen ja mieskeskeisen kielen näkökulmasta ja hypoteesini on Karppisen lisensiaattityön (2001) mukaisesti, että miehet käyttävät enemmän miesgeneerisiä ilmauksia kuin naiset. Yleispäteviä eli geneerisiä maskuliinisia viittauksia, piilofeminiinisiä ja piilomaskuliinisia viittauksia sekä kielen epäsymmetristä sukupuolittuneisuutta esiintyi 11 tekstissä, joista kuusi on miesten kirjoittamia ja viisi naisten kirjoittamia. Prosentuaalisesti tämä tarkoittaa, että noin 33 % naisten teksteistä ja 85 % miesten teksteistä sisältää sukupuolittunutta kieltä. Hypoteesini osuu siis oikeaan, mutta on huomattava, että näin pienestä otannasta ei voida tehdä yleistyksiä ja päätelmäni koskeekin siksi vain tätä aineistoa. Tutkittaessa aineistoa kielen sukupuolittuneesta näkökulmasta on myös otettava huomioon aineiston aihepiiri. Teksteistä suurin osa käsittelee sukupuolten välistä tasa-arvoa ja tästä syystä iso osa esimerkiksi sukupuolietuliitteiden käytöstä on perusteltua vastakkainasetteluperspektiivin kannalta.

Eniten aineistosta löytyi nimenomaan etuliitteen käyttöä ja epäsuoraa sukupuoleen viittaamista. Etuliitteiden ongelma on, että ne luovat automaattisesti vastakkainasettelun. Kun puhutaan ”naisjohtajista” voidaan olettaa, että on myös joitain muitakin johtajia kuin naisia ja näin ollen muut ovat joko miesjohtajia tai pelkkiä johtajia, jotka hekin eroavat naisjohtajista jollain tavalla – eli ovat miehiä. Näin saadaan luotua myös miesgeneerinen kaiku johtaja-sanalle. Voidaan puhua niin sanotusta epäsymmetriasta etuliitteiden käytössä, jolloin nimenomaan naisetuliitettä käyttämällä luodaan tarkennuksia ja samalla toiseutetaan nainen aina suhteessa johonkin muuhun. (Engelberg 2016: 42-43.) Miesgeneeriset sanat luovat syyn käyttää naisetuliitettä erotuvuuden takia (mp.), mutta, kuten jo aiemmin viittasin, etuliitteiden käyttö myös osaltaan luo vastakkainasettelua ja mies- (tai nais-) geneerisiä kaikuja sanoille.

Käyn seuraavaksi lyhyesti läpi löytämiäni sukupuolittuneita kielen piirteitä esimerkkien avulla ja pohdin samalla niiden relevanttiutta.

30)

Lokakuun alussa Nobelin fysiikan palkinnon saanut kanadalainen Donna Strickland oli ensimmäinen fysiikan **naisnobelisti** 55 vuoteen. --- Allekirjoittajina on useita nobelisteja; olen myös itse signeerannut lausuman. (K5)

Vaikkakin esimerkissä 30 tarkoituksena on puhua nimenomaan naisten alisteisesta asemasta tiedeyhteisössä ja korostaa naisten vähyyttä nobelistien joukossa, tekstissä eriytetään naisnobelistit ja nobelistit omiksi ryhmikseen. Nais-etuliitteen käyttö on sikäli perusteltua esimerkin 30 ensimmäisessä lauseessa, että naiseutta halutaan korostaa. Toisessa lauseessa sukupuolella ei enää ole niin suurta väliä, että haluttaisiin korostaa, mitä sukupuolta allekirjoittaneet nobelistit edustavat. Voidaan kuitenkin nähdä nobelistin tarkoittavan jotakin muuta kuin naista ja näin ollen naisnobelistista tulee jotakin erityistä, joka on eroteltava, ja pelkkä nobelisti tarkoittaa tässä tapauksessa miehiä (Engelberg 2018: 43). Muita samankaltaisia nais erityisiä nais-etuliitteitä aineistossa ovat: ”*naistutkijat – tutkijat* (K5), *naisyrittäjät – yrittäjät* (K7), *naistyöntekijä – kollega* (KS s.v. *kollega*: ’*virka-veli, virka-, ammattitoveri*’) ja erikseen mies-liitteisiä: ”*mies-esimies – esimies* (K2) ja ”*feministimies – feministi*” (K11).

Yleispäteviä mies-sanoja tai maskuliinisia sanoja esiintyi myös muutamia. ”*Herraisä*” (K10), joka kirjaimellisesti on uskonnollinen huudahdus ja viittaa näin miehenä miellettyyn Jumalaan, mutta joka arkikäytössä on saanut yleispäivittelevän määritteen (KS s.v. *herra*, ’6. *Jumalasta: hämmästyttä, kauhistusta, epätoivoa tms. ilmaisevissa huudahduksissa, päivitteilyissä yms.*’). Tämän lisäksi ammattinimike *esimies*, josta aineistossa käytetään myös muotoa *miesesimies* (K2), jotta ilmaistaan esimiesasemassa olevan henkilön sukupuoli, on esimerkki siitä, kuinka mies-liitteinen sana on generalisoitunut tarkoittamaan ammattinimikettä sukupuolesta riippumatta. Samanlaista feminiinistä yleispätevyyttä ilmaisee jo aiemmin mainitsemani ”*feministimies*” (K11), jossa pelkkä feministi nähdään naisviitteisenä ilmaisuna. Samalla lailla jo aiemmin luvussa 3.1.3 mainitsemani *kasvattaja* voitaisiin nähdä niin sanottuna naisgeneerisenä sanana. *Kasvattaja* (KS s.v. *kasvattaja* ’*Vanhemmat lapsen kasvattajina*’) viittaa vanhempiin ja vanhemmista puhuttaessa ensiarvoiseksi huoltajaksi yhteiskunnan tämänhetkisten normien mukaisesti käsitetään äiti eli naispuolinen huoltaja. *Kasvattajan* viitatessa vanhempiin voidaankin ajatella lukijoiden ehkä ajattelevan ensin naispuolista henkilöä. Voidaanko kasvattaja siis nähdä täysin sukupuolineutraalina sanana huolimatta sen etuliitteettömyydestä?

4. PÄÄTÖS

4.1 Diskurssien merkitys tasa-arvokeskustelussa

Olen tässä tutkimuksessa käsitellyt diskurssien muodostumista tasa-arvokeskustelua käyvissä kolumneissa. Otteeni on ollut feministisen kriittinen sekä lingvistinen. Tutkin tasa-arvokeskustelua 22 kolumnin kautta, jotka ovat ilmestyneet verkossa sekä yle.fi että hs.fi sivustoilla vuoden 2018 aikana. Kolumnit on julkaistu kahdessa tutkitusti Suomen luotettavimmassa uutismediassa ja vaikeivat ne pääkirjoituksen tavoin edustakaan medioiden virallista kantaa, ne antavat osviittaa siitä, millaisia tekstejä hyväksytään julkaistavaksi. Yhtäkään esimerkiksi avoimen tasa-arvovastaista kirjoitusta ei ollut. Kirjoituksena kolumni on tyyliään huomionhakuinen ja kipakka sekä usein ivallinen tai muuten huumorin avulla vaikeita asioita käsittelevä, mikä loi aineistoon sekä kielellisen haastavuuden analyysivaiheessa että toisaalta selkeät tyyli- ja teemat, joita lähdin analysoimaan. Analysoitavia kolumneja oli 22, joista 7 oli miesten ja 15 naisten kirjoittamia. Jaottelin kirjoittajat sukupuolen mukaan nimen perusteella, jolloin en siis ole huomionoinut jaottelussani kirjoittajien omaa sukupuolen kokemusta. Omien jakomenetelmäni seurauksena aineisto on vahvan naisenemmistöinen eikä siitä näin ollen saa vertailtavissa olevaa tulosta miesten tai naisten kirjoittamisesta. Suuntaa-antava ja ajatuksia herättävä se sen sijaan voi olla. Kaikki aineistoni kolumnien kirjoittajat ovat joko toimittajia tai muulla tavalla kirjoittamisen ammattilaisia, jolloin voidaan olettaa heidän ymmärtävän kielellisten valintojensa vaikutukset sekä mahdolliset piilotarkoitteet tai muut vastaavat. Kirjoittamisen ja kielen käytön ammattilaisten teksteissä ei pitäisi olla harkitsemattomia sanoja tai lauseita, toisin kuin esimerkiksi sosiaalisen median päivityksissä. Tällaiset saatetaan usein kirjoittaa ja ladata verkkoon hetken mielijohteesta ja harkitsematta, ja ne voivat sisältää esimerkiksi sanoja, joiden tulkinta on monivivahteinen.

Analyysini perustuu pieneen otokseen. Olen kuitenkin analysoinut teksteistä lingvistisesti syntaktisella ja osin morfologisellakin tasolla niissä ilmenevät diskurssit, joilla tasa-arvokeskustelua luodaan. Erittelen seuraavaksi analyysini tulokset: Karkeasti arvioituna kolumnien teemat voidaan jakaa kolmeen luokkaan: sukupuolten tasa-arvo, työelämän tasa-arvo ja segregatio sekä yhteiskunnallinen tasa-arvo. Tasa-arvo nähdään teksteissä lähinnä negaationa eli sukupuolten välisen epätasa-arvon kautta ja suurimmassa osassa näkökulma on naisten tai tyttöjen alisteisessa asemassa. Alkuoletusteni vastaisesti useammassa tekstissä on kuitenkin näkökulmana myös miesten tai poikien epätasa-arvoinen asema suhteessa naisten aseman edistämiseen.

Tämä näkökulma nousi esiin etenkin puhuttaessa poikien opiskelumenestyksestä peruskoulussa (kts. K14).

Teksteistä löytyi kuusi eri diskurssia, joiden kautta tasa-arvoa – tai nimenomaan epätasa-arvoa – tuodaan esille. Kaikkien diskurssien perimmäinen tarkoitus on herättää lukijassa tunteita, mutta tämä toki kuuluu kolumnin tarkoitukseenkin. Erottelieni diskurssien kielellisiä keinoja ovat kuvaileva ote, jota luodaan runsain adjektiivein, omanopoeettisten verbien sekä erilaisten kielikuvien avulla. Mielikuvien tarkoituksena on havainnollistaa haluttua sanomaa ja herätellä lukija tunteeseen koettu epäoikeudenmukaisuus. Vastakkainasettelu tapahtuu vertailuvien partikkelien, partikkelilausekkeiden, komparatiivijohdannaisten sekä kontekstin perusteella. Vastakkainasettelun tarkoituksena on saada lukija jommallekummalle - yleensä kirjoittajan omalle - puolelle. Kokemuspohjaisuus korostaa joko kirjoittajan omaa kokemusta tai hänen kuulemaansa kokemusta, jonka perusteella herätellään lukijan tunteita. Kokemuspohjaisten tekstien kielelliset keinot näkyvät määrittelyllä tai määrittelemättömän me-persoonapronominin, sinuttelun sekä muiden puhuttelukeinojen avulla. Tälläkin tavoitellaan lukijan tunteiden heräämistä sekä tunnetta samaistumisesta, minkä avulla kolumnin asiasisältö välittyisi paremmin.

Epäoikeudenmukaisuuden diskurssi tuo epätasa-arvoa kokeneiden kokemukset ilmi. **Suorituskeskeisyyden diskurssi korostaa** segregaaation vaikutuksia tasa-arvoon ja korostaa elämässä suoriutumista. Suorituskeskeisyyden ohella aineistosta nousee **taloudellisen hyödyn diskurssi**, joka viittaa ihmisiin joko taloudellisena hyötynä tai haittana yhteiskunnalle perustuen heidän sosiaaliseen statukseensa. **Sukupuolikokemusta korostavassa diskurssissa** huomio keskittyy sukupuolesta nouseviin eroihin ja **arvovalinnan diskurssissa** henkilön arvovalintoihin määrittellen sen perusteella henkilön joko omankaltaiseksi tai erilaiseksi. **Urheiludiskurssin** avulla luodaan miehistä maailmaa, jossa urheilupelien termit toimivat arkikäytössäkin.

Diskurssit eivät ole omassa tyhjiössään toimivia erillisiä kielellisen vaikuttamisen keinoja, vaan ne nitoutuvat yhteen ja vaikuttavat toinen toisiinsa. Diskurssit hyödyntävät tehokina vastakkainasettelua ja kokemuksia sekä herättävät mielikuvia. Ei siis ole toista ilman toista. Tasa-arvokeskustelu Helsingin Sanomien ja Yleisradion kolumnien kautta näyttäytyy siis perustuvan lukijalle herääviin mielikuviiin. Lukijaan pyritään vaikuttamaan vastakkainasettelun kautta ja ylipuhumiskeinona käytetään omia, muualta kuultuja tai yhteisiä kokemuksia. Se, että kaikki kirjoitukset asettuvan tasa-arvon kannalle ja pyrkivät nostamaan esiin nimenomaan epäkohtia, on toki ideologisesti hyvä asia. Kuitenkaan keinot, joilla tasa-arvoa pyritään oikeuttamaan ja epätasa-arvoa tuomaan näkyväksi, eivät ehkä tällaisenaan edistä tasa-arvokeskustelun dialogisuutta.

Suurin yhteinen nimittäjä aineistosta nousseissa diskursseissa on nimenomaan vastakkainasettelu. Eritoten se muodostaa yhteenkuuluvuuden tunteen lukijoille, jotka voivat samaistua – usein naisen – kokemuksiin epätasa-arvoisesta kohtelusta. Naisiin kohdistuvan alisteisen aseman kuvailu ei kuitenkaan vaikuta yhtä suuresti mieheen, jolla ei ole samanlaista samaistumispintaa asiaan. Samalla vastakkainasettelut lisäävät kuilua, joka naisten ja miesten välillä tasa-arvokeskustelua käytäessä jo valmiiksi on. Kyse on myös vallasta ja yhteiskunnan valtaasetelmista. On kuitenkin hyvä pysähtyä huomaamaan, mitä valta missäkin kontekstissa tarkoittaa. Vertailevan määritelmän mukaan valta on määrällistä; jos sitä antaa pois se vähentyy itseltä. Valtaa käytetään omien etujen ajamiseen, ja jos valtaapitävä (esimerkiksi miehet) antavat valtaansa pois (esimerkiksi naisille), se vähenee heiltä itseltään. Tilanteessa, jossa konflikteja ei ole ja muutettava asia on yhteinen intressi, ei voida puhua vallan käytöstä, koska valtaa voidaan käyttää vain konfliktitilanteissa oman edun ajamiseen. (Ylöstalo 2012: 58.) Tarkastellaan tätä valta-asetelmaa vielä tasa-arvon käsitteellistämisen näkökulmasta.

Tutkimuksesta löytämäni diskurssit pohjautuvat vastakkainasetteluun sekä vertailuun ja yleisin tasa-arvon käsite on sukupuolten välinen tasa-arvo. Vertaileva ote teksteihin tulee nimenomaan miesten ja naisten välisen kohtelun erojen kertomisesta, sekä ongelmista tai epäkohdista, mitä tämä kohtelu saa alisteisessa ryhmässä aikaan. Naisten ja miesten välisen tasa-arvon lisäksi keräämässäni aineistossa mainitaan käsitteet *mahdollisuuksien tasa-arvo*, *tieteen tasa-arvo*, *eksistentiaalinen tasa-arvo* sekä *tasa-arvon paradoksi*. Tasa-arvon käsitettä tarkennetaan kirjoittajan omiin tarkoitukseen sopivaksi ja keräämäni aineiston pohjalta etenkin sellaisissa tilanteissa, missä ei puhuta miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta. *Mahdollisuuksien tasa-arvo*, *eksistentiaalinen tasa-arvo* sekä *tasa-arvon paradoksi* käsitteinä viittaavat kaikki ajatukseen ihmisisten ja valtion vastakkainasettelusta. Ei siis puhuta sukupuolista tai ihmisten intersektionaalisista eroista, vaan ihmiset nähdään kansallisena ryhmänä, jota valvoo ja määrittelee yhteiskunta. *Mahdollisuuksien tasa-arvo* sekä *eksistentiaalinen tasa-arvo* keräämäni aineiston perusteella näkevät vallan käsitteen olennaisena; mikäli tasa-arvo toteutuisi, siirtyisi valtion yksinomainen valta ihmisille. Poliittisesti ajateltuna tämä taas tarkoittaisi anarkistisia olosuhteita. *Mahdollisuuksien tasa-arvo* näkee, että tasa-arvo kuuluu ihmisille vain siitä syystä, että he sattuvat olemaan ihmisiä ja heille kuuluvat tasa-arvoiset ”hyvän elämän” oikeudet. *Tasa-arvon paradoksaalisessa* ajattelussa puhutaan kyllä naisten ja miesten välisistä eroista, mutta fokus on yhteiskunnan valtaa pitävässä roolissa. Aineistoni mukaan paradoksi tulee siitä, että mitä tasa-arvoisempi yhteiskunta, sitä segregoituneemmat ammatit ihmisillä on. Kun yksilöillä

on vapaus valita mitä vain he haluavat olla, yhteiskunnan rooli valintojen hienovaraisessa ohjauksessa muuttuu suuremmaksi ja näin ollen segregaaation yhtenä syynä voidaan pitää yhteiskunnan sukupuolittuneita normeja.

Tulkitsen itse ongelmana näiden edellä mainittujen tasa-arvon käsitteiden kohdalla ajatusta, jossa vastakkainasettelun toisella puolella on valtio ja toisella yksilö. Kun valta annetaan valtiolle, oletetaan valtion olevan myös tarvittaessa muutoksen tekijä. Tämä ajattelutapa tekee muutoksesta huomattavasti monimutkaisempaa kuin pelkät ihmisten omat yksittäiset esimerkinomaiset muutokset. Mikäli valta on yksinomaan valtiolla ja tasa-arvoisempi yhteiskunta tarkoittaisi sitä, että valtiolta katoaisi osa vallasta, vaikuttaa se luonnollisesti myös valtion halukkuuteen tehdä tarpeellisia muutoksia. Voiko siis tasa-arvoisen yhteiskunnan luomisen sysätä yksinomaan instituution harteille?

Lukuun ottamatta aiemmin tässä tutkimuksessa esiin nostamiani muutamia esimerkkejä, aineistoni käsitys tasa-arvosta on hyvin yksiselitteinen: sillä tarkoitetaan sukupuolten välistä eli naisten ja miesten välistä tasa-arvoa. Naiseutta ja mieheyttä ei ole spesifioitu, joten lukija saa vapaasti identifioitua kumpaan vaan. Mikäli hän ei koe kuuluvansa kumpaankaan sukupuoleen – tai vaihtoehtoisesti ei koe samaistumispintaa sukupuolensa yhteydessä esitettyihin väittämiin – eivät kolumnit puhuttele häntä kovinkaan syvällisesti. Aineistossa esimerkiksi yrittäjyydestä puhutaan *kaikkien* oikeuksina, sen sijaan uramahdollisuudet kuuluvat kuitenkin vain miehille ja naisille.

Tasa-arvo nähdään miehet vastaan muut sukupuolet – asetelmana. Muihin lukeutuvat naiset, transsukupuoliset sekä muut sukupuolestaan epävarmat. Helsingin Sanomissa tasa-arvon edistämistä median sisällöissä on pyritty lisäämään kiinnittämällä huomiota kirjoittajien sukupuoleen (nainen tai mies) ja sukupuolten osuuteen tuotetusta tekstistä ja myös mediassa esiintyvien asiantuntijoiden sukupuoleen (HS 83.2018). Oman tutkimusaineistoni ydinajatus tasa-arvon suhteen on se, että naiset (ja muut naisten kanssa verrannolliset ihmisryhmät) ovat alistetussa asemassa ja miehet – joko yhteiskunnan patriarkaalisten asenteiden tai oman itsekkyytensä takia – edustavat enemmistöä ja etuoikeutettua joukkoa. Aineistoni perusteella tasa-arvo saavutetaan, mikäli miehet ja naiset nähdään yhteiskunnassa tasavertaisina. Tämä taas vaatii muutoksia lähtökohtaisesti sekä yhteiskunnan virallisten toimijoiden, asenteiden muutoksen että myös miesten puolelta. Kun puhutaan joistakin etuoikeuksista luopumisesta tai (miesten) oman etuoikeutetun aseman tarkastelusta, puhutaan taas vallasta ja sen jakamisesta. Aineistossa miesten valta näyttäytyy lähtökohtaisesti työelämässä esiintyvänä etuoikeuksina, kuten parempina etenemismahdollisuuksina, laajempina työelämän mahdollisuuksina sekä homogeenisena

oman ryhmän suosimisena. Naisten alisteista asemaa perustellaan yhteiskunnan luomilla representaatioilla. Toisaalta myös tasa-arvon toteutuminen voidaan nähdä naisten kannalta ongelmallisena. Tasa-arvo yhtäläisinä oikeuksina tarkoittaa sitä, että jokaisella on yhtäläinen oikeus tehdä omia valintojaan. Näin esimerkiksi naisten vähäinen määrä ylemmissä tehtävissä ja johtajina voitaisiin tulkita naisten omaksi haluttomuudeksi hakeutua johtoasemiin eikä enää niinkään yhteiskunnallisena ongelmallisena rakenteena.

Diskurssit heijastelevat laajempaa yhteiskunnallista kontekstia ja pureutumalla diskurssia merkityksellistäviin keinoihin voidaan parhaimmillaan koko diskurssin sävyä muuttaa ajan myötä. Tasa-arvon käsitteistön laajuus voidaan nähdä ongelmallisena diskursseja tästä suunnasta tulkittaessa. Käyn luvussa 4.2. läpi tasa-arvokäsitteistön laajuutta.

4.2 Kohti tasa-arvoista kieltä

Diskurssien (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 19) ohella tutkin tasa-arvoistavaa kieltä. Kriittinen diskurssintutkimus etsii kielen diskursseja, jotka osaltaan luovat valta-asetelmia ja syrjivät vähemmistöjä, usein tiedostamattakin. CDA luo näkyväksi nämä ongelmakohdat ja mahdollistaa muutoksen. Kielitieteellinen näkökulma kiinnittää huomiota diskursseja muodostaviin kielellisiin palasiin, ja näiden palasten merkitys muokkaa diskurssien merkitystä. Näiden lisäksi diskurssin muodostumiseen vaikuttavat ympäröivä konteksti sekä kuka puhuu ja kenelle. Tasa-arvoisemman kielen eteen tehdyt muutokset ovat tällä hetkellä lähinnä sanastotasolla; miespääteisille ammattinimikkeille pyritään löytämään neutraali vastine ja jo olemassa olevia vastineita pyritään korvaamaan ensisijaisiksi sukupuolittuneen ilmaisun tilalle (vrt. *palomies – pelastaja*). Voidaan sanoa, että miesten ylivaltaa eli patriarkaattia yritetään hajottaa poistamalla miehen normitettua asemaa yhteiskunnan joka tasolla. Tiedostamattomat tavat esimerkiksi heteronormatiivisuutta tai mieskeskeisyyttä vaalivassa puheessa tehdään tietoiseksi lisääntyvällä tutkimuksella sekä kirjallisuudella.

Pelkät sanatason muutokset eivät kuitenkaan ole koko ratkaisu. Sukupuolittuneet sanat ovat heijastusta sukupuolittuneesta ja kaksijakoisesta heteronormatiivisesta yhteiskunnasta. Sukupuolittuneisuus näkyy sellaisissakin sanoissa, jotka eivät suoranaisesti liity mihinkään sukupuoleen, kuten esimerkiksi naisten nimillä (*Marianne, Julia, Sini*) nimetyt karkit ja siivousvälineet tai miesten nimillä (*Tarmo, Ahti, Reissumies*) nimetyt voimaa osoittavat jäänmurtajat ja suolaiset ruuat. (Piippo ym. 2016: 176-177). Näiden tuotteista löytyvien sukupuolittuneiden viittausten avulla pidetään yllä tiettyjä haitallisia stereotyyppioita sekä sukupuolten kaksijakoi-

suutta. Kaikenlaiset mainonnan ja markkinoinnin esimerkit pohjautuvat ihmisten kiinnostukseen ja kiinnostus puolestaan saavutetaan näyttämällä markkinoinnin kohteelle jotain samaisuttavaa. Tästä syystä marginaaleissa eläviä ihmisiä ei ole otettu yhtä laajasti huomioon ja näin samalla vahvistetaan mielikuvaa ihmiskunnan kaksijakoisuudesta ja heteronormatiivisuudesta. Tämän lisäksi jo termi tasa-arvo on itsessään niin kompleksinen, että sen tarkoituksia joudutaan erittelemään. Tasa-arvo voidaan määritellä esimerkiksi moniäänisyyden tasa-arvoksi, jolloin kyse on kaksijakoisen sukupuolen ylittävästä ajattelusta tai moninaisuuden tasa-arvoksi, jolloin sukupuolen lisäksi huomioon otetaan esimerkiksi ikä, etnisuus ja seksuaalinen suuntautuminen. (Ylöstalo 2012: 55.)

Aineistoni kolumnit ovat kahta lukuun ottamatta tasa-arvomyönteisiä. Tämä ilmaistaan tuomalla epätasa-arvoa esiin erilaisissa konteksteissa. Kolumnien näkökulma on siis negatiivinen ja niiden tarkoitus on herätellä lukijoita ymmärtämään tilanteen ongelmallisuus näiden esimerkkien avulla. Taustalla vaikuttavana ajatuksena toki on, että tietoisuuden lisääminen lisää vaikuttamisen halua muutoksen saavuttamiseksi. Tasa-arvon edistäminen tai tasa-arvoinen kohtelu kanssaihmiä kohtaan ei kuitenkaan ole eikä sen tulisi olla tahdon tai empatian kysymys. Jo Suomen perustuslaki (11.6.1999/731) lähtee siitä, että kaikki ihmiset Suomessa ovat tasa-arvoisia. Ihmisoikeudet ja niiden kunnioittaminen kuuluu kaikille.

Kielellisen tasa-arvon kannalta feministisen kielentutkimuksen lisääminen sekä tarkempi havainnointi kielen käytön vaikutuksista ovat keinoja päästä eteenpäin. Kielen yhteiskunnallisista vaikutuksista tulisi puhua enemmän ja yhä useamman tulisi aktiivisesti edistää tasa-arvoisemman kielen käyttöä. Avoimiksi kysymyksiksi jäävät muun muassa tasa-arvo -käsitteen mahdollinen negatiivinen konnotaatio sekä sen mahdollinen piilofeminiinisyyden. Mikäli feministi ei olisi käsite, johon monet naisetkaan eivät halua identifioitua, olisivatko useammat sukupuoleen katsomatta kiinnostuneempia työskentelemään tasa-arvon parissa?

4.3 Johtopäätökset

Olen käsitellyt tutkimuksessani diskurssien muodostumista tasa-arvokeskustelua käyvissä kolumneissa. Aineistoni kautta olen pystynyt määrittelemään kolme erillistä teemaa, jotka liittyvät sukupuolten tasa-arvoon, työelämän tasa-arvoon ja yhteiskunnalliseen tasa-arvoon. Teemojen avulla muodostin käsityksen aineistosta ja helppotin samalla aineiston ryhmittelyä. Tutkituani teemoja löysin kuusi itsenäistä diskurssia, jotka ovat epäoikeudenmukaisuuden diskurssi, suorituskeskeisyyden diskurssi, taloudellisen hyödyn diskurssi, sukupuolikokemusta korostava

diskurssi ja arvovalintojen diskurssi sekä urheiludiskurssi. Epätasa-arvo on noussut kaikkia diskursseja yhdistäväksi tekijäksi. Tutkimuksen tuloksena olen tehnyt yleistyksiä diskurssien kautta. Ehkäpä merkittävin yleistys on se, että tasa-arvopuhetta toteutetaan luomalla mielikuva tavoiteltavasta tasa-arvoisesta tilanteesta. Tämä näyttäytyy epätasa-arvoistavia tapoja ja normeja korostamalla. Tutkimukseni osoittaa, että tasa-arvokeskustelu mediassa luo vastakkainasettelua ja mahdollisesti vahvistaa stereotypioita, mutta se myös tarttuu epäkohtiin. Tutkitun aineiston perusteella tasa-arvokeskustelun tarkoitus on hyvä, eikä yleisesti kukaan ole valmis myöntämään tukevansa epätasa-arvoa. Kuitenkin sekä tasa-arvon kielellisen merkityksen tutkimukselle, kuten myös feministiselle tutkimukselle on tarvetta.

Tutkimukseni on kielitieteellinen ja otteeni feministisen kriittinen. Aloitin tutkimukseni keräämällä aineistoni vuoden 2018 tasa-arvoa käsittelevistä kolumneista. Aineiston laajuuden takia päätin karsia kolumneja vielä tarkennetuilla hakusanoilla, jotka olivat Helsingin Sanomien kolumnien osalta *#tasa-arvo* ja Yleisradion kolumnien osalta *#sukupuolten tasa-arvo*, *#feminismi*, *#metoo*, *#sukupuoliroolit*. Tällä metodilla aineistokseni muodostui kaikkiaan 22 kolumnia, joista 15 on naisten kirjoittamia ja 7 miesten. Aineistoni koon sekä yksipuolisuuden johdosta on todettava, että tutkimukseni tulokset pätevät vain tähän aineistoon eikä niistä voi vetää yleisempiä muihin tilanteisiin päteviä johtopäätöksiä. Tutkimuskysymykseni myös asettelevat tutkimuksen binäärisen sukupuolijaon malliin. Tutkimusten lähtökohta on usein juuri kahtiajako ja tarkoituksellinen haku etsiä eroavaisuuksia sukupuolten välillä (Sunderland 2015: 7). Aineistoni on myös vahvasti naisenemmistöinen, kuten oletus olikin. Kolumnien erityispiirteet kokemuspohjaisesta tekstistä aina omien arvojen oikeuden korostamiseen liittyvät ilmiönä selvästi siihen, että tasa-arvokeskustelua ylläpitävät edelleen naiset, jotka haluavat nostaa esiin yhteiskunnassa kokemaansa epätasa-arvoisuutta.

Koen valitsemieni kolumnien määrän kuitenkin tarpeeksi suureksi, jotta siitä voidaan vetää joitain johtopäätöksiä kyseisten medioiden tuottaman materiaalin osalta. HS ja Yle valikoituivat uutismedioiksi niiden laajalevikkisyyden sekä luotettavuuden perusteella. Kyseiset mediat tavoittavat ison määrän suomalaisia ja näin ollen niiden julkaisemilla materiaaleilla on merkitystä. Kolumni valikoitui aineistoni tekstilajiksi sen vaikuttavuuden ja tyylin takia. Koska kolumni ei edusta lehden virallista linjaa, se saa olla kieleltään värikkäämpää. Hyvä kolumni vaatii kirjoittajaltaan sähköisyyttä, rajuja yleistyksiä sekä tunteita herättävää ajattelua. Aineiston pohjalta lähdin etsimään vastausta seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

Millaisia tasa-arvodiskursseja teksteistä löytyy?
Millaisin kielellisin keinoin diskursseja luodaan?

Onko sukupuolella väliä eri diskurssien tai sukupuolittuneen kielen käytössä? Miten naisten ja miesten käyttämät diskurssit eroavat?

Tutkimukseni teoreettinen viitekehys on feministinen kriittinen diskurssianalyysi, jonka avulla diskurssien lisäksi tekstistä pystyi analysoimaan näkymättömän rakenteellisen vallan asetelmaa suhteessa kirjoittajaan ja itse tekstiin. Analyysini perustuu aiemmin tutkitulle tiedolle suomen kielen piilomaskuliinisuudesta (muun muassa Engelberg ja Rossi). Hypoteesini analyysia aloittaessa oli, että mieskirjoittajat käyttävät tekstissään enemmän sukupuolittuneita ilmauksia kuin naiskirjoittajat. Löysin aineistosta kolme teemaa, jotka jaottelin sukupuolten, työelämän sekä yhteiskunnalliseen tasa-arvoon. Näiden teemojen pohjalta nousi esille viisi diskurssia: *epäoikeudenmukaisuuden diskurssi*, *suorituskeskeisyyden diskurssi*, *taloudellisen hyödyn diskurssi*, *sukupuolikokemusta korostava diskurssi* ja *arvovalintojen diskurssi*.

Diskurssien tunnuspiirteiksi löysin kuvailevat adjektiivit, joiden avulla haluttuja mielikuvia rakennetaan. Adjektiivien käyttö on runsasta ja toistuvaa, kuten esimerkissä 12 (kts. s. 35). Adjektiivien lisäksi diskurssin ominaispiirteiksi voidaan lukea deskriptiiviset verbit, jotka toimivat adjektiivien tavoin tilannetta kuvailevina. Mielikuvia luodaan lisäksi proosamaisella kerroksella. Toiseksi tunnuspiirteeksi havaitsin vastakkainasettelun, jossa näkyvin piirre on konfliktien korostaminen vastakohtien kautta. Tämä on siis tyypillistä aineiston tekstilajille eli kolumnille. Vastakkainasettelussa konfliktit näkyvät vertailuna kahden vastakohtaksi mielletyn välillä – tässä niihin lukeutuvat esimerkiksi *mies* ja *nainen* sekä *tyttö* ja *poika*.

Tällainen kaksijakoinen sukupuolikäsitys on ongelmallinen monellakin tapaa, mutta olakseen toimiva vastakkainasettelussa tehdään myös yleistyksiä, jotta konfliktit tulevat näkyviin ja vertailtaviksi. Vertailu tapahtuu komparatiivijohdoksien sekä näkymättömän kontekstin perusteella, kuten esimerkissä 11 (kts. s. 34). Muita keinoja ovat kilpailuun viittaavat verbit, sukupuolten jaottelu kahteen vastakkaiseen sekä vertailevat konjunktiot (*kuin*) ja *-kin* -päätteet, joiden avulla siis luodaan näkymättömiä vastakohtia. Kolmas tunnuspiirre on kokemuksien kautta puhuminen. Se on sekoitus mielikuvia, joilla luodaan samaistumispintaa sekä vastakkainasettelua, jota luodaan omakohtaisuuden kautta. Tarkoituksena on herättää lukija kokemaan empatiaa kolumnin protagonistia kohtaan. Samaistumista ja omakohtaisuutta luodaan vastakohtaistamalla oma ja muiden asema; *me* vs. *te*. Jos lukija edustaa oletettua vastapuolta, tekstin sävy saattaa olla hyvinkin holhoava tai syyttävä. Määrittelemätön *me*-muoto, kuten esimerkissä 21 (kts. s. 40) antaa lukijalle mahdollisuuden määritellä itse oman kokemusryhmänsä. Tällöin ongelmaksi toki nousee kirjoittajan vaikutus määrittelemättömyyden pysymiseen määrittelemättömänä. Samaistumisen käyttäminen tehokeinona luo lisäksi mahdollisuuden sille,

että osa lukijoista kokee kuulumattomuuden tunnetta kaikkiin tekstin osapuoliin, jolloin tekstin anti jää hänelle vähäiseksi.

Viiden erotteleman diskurssin lisäksi aineistosta löytyi myös sukupuolittunut *urheiludiskurssi*. Tutkiessani aineistoa sukupuolen näkökulmasta, erottuivat naisten kirjoittamat tekstit sävyltään kriittisempinä ja ne nojautuivat enemmän omasta kokemuksesta kumpuaviin vaikuttamisen keinoihin. Urheiludiskurssia löytyi pääosin miesten kirjoittamista teksteistä. Urheilu sekä siihen liittyvät sanat, kuten *kilpailu* ja *pelikentät* ovat kaikissa muodoissaan maskuliinisuuteen viittavia sanoja. Tutkimusten mukaan ammattitason urheilu on miesten laji – naisten urheilu lähtökohtaisesti sen sivutuote (Pirinen 2006:13). Tämä on huomattu myös urheilupiireissä, jossa naisten asemaa yritetään parantaa luopumalla esimerkiksi sukupuolittuneista etuliitteistä. Urheiludiskurssin lisäksi aineistosta löytyi sukupuolittuneita kielen ilmauksia etenkin etuliitteiden käytössä. Toinen näkyvä keino on epäsuora viittaaminen. Geneeriset maskuliiniset ilmaukset tuotiin näkyväksi käyttämällä esimerkiksi sanaa *esimies* neutraalina ja *miesesimies* puhuttaessa sukupuolesta. Näin ollen *mies* -liitteestään huolimatta *esimies* nähdään neutraalina sanana. Samaa voidaan sanoa esimerkistä *feministi* – *feministimies*, jossa feministin ajatellaan viittaavaan johonkin muuhun kuin mieheen ja miesfeministi on jotakin siitä eroteltavaa.

Kaikissa diskursseissa tasa-arvosta puhuttaessa tarkoitetaan nimenomaan epätasa-arvoa. Tasa-arvo tehdään näkyväksi epätasa-arvoistavien tapojen ja normien kautta. Tarkoituksena on luoda mielikuvia siitä, millaista olisi, jos tasa-arvo olisi toteutunut. Se voidaan nähdä jopa tietynlaisena utopiana – asiana, jota kannattaa tavoitella, mutta jota ei tulla saavuttamaan. Tasa-arvoa ei ole vielä saavutettu eikä työ sen puolesta ole valmis. Mikäli on uskomisen Maailman Talousfoorumin raporttiin vuodelta 2020 tasa-arvon saavuttaminen ei luultavasti toteudukaan vielä noin sataan vuoteen. Näin ollen tasa-arvon näkyvyys onkin nimenomaan epätasa-arvon ja korjattavien asioiden näkyvyyttä. Tämä taas voi johtaa negatiiviseen konnotaatioon tasa-arvo-termin ympärillä. Negatiivissävytteinen lataus on omiaan vaikuttamaan ihmisten halukkuuteen tehdä asialle mitään. Vastakkainasettelun ansiosta keskusteluissa mukana ovat aina sekä syyteyttyt että syyttömät, joihin ongelmat kohdistuvat. Kärjistäen voidaan ajatella tasa-arvotilanteen syyllisten olevan valkoisia heteromiehiä, kun taas syyttömiä ovat oikeastaan kaikki muut. Monet tasa-arvon parissa työskentelevät tahot ovat todenneet, että kentälle tarvitaan enemmän miehiä – patriarkaatti voidaan murtaa sisältä päin. Toistaiseksi kuitenkin aiheesta kiinnostuneita miehiä ei riittävästi löydy ja toisaalta vastakkainasettelulla ei myöskään luoda siltoja vaan pikemminkin poltetaan niitä.

Uskallan väittää, että löytämistäni diskursseista voi tehdä yleistyksiä yleiseen tasa-arvokeskusteluun aineiston genrestä ja niukkuudesta huolimatta. Vastakkainasettelulla kuvataan

epätasa-arvon epäoikeudenmukaisuutta ja polarisoitunut keskustelu jakaa ihmisiä kahteen leiriin entistä enemmän. Kahteen leiriin jakautumisen ongelma näkyy siinä, että ratkaisujen sijaan resurssit menevät esimerkiksi naisjärjestöjen työssä paljolti siihen, että feminismiin tai sukupuolten välisen tasa-arvon tarvetta joudutaan perustelemaan jatkuvasti, eikä itse asiaan päästä aina riittävästi kiinni. Ihmiset, jotka avoimesti kertovat aatteistaan ja näkemyksistään, saavat helposti negatiivisen leiman, ja pian kukaan ei enää halua tunnustautua feministiksi sanan saaman huonon kaiun vuoksi. Vastakkainasettelun sijaan tulisikin löytää yhdistäviä tekijöitä ja kiinnittää huomio siihen, miten yhdessä saatu muutos voisi vaikuttaa positiivisesti kaikkien – ei vain vähemmistöjen asemaa.

Olen löytänyt aineistoni pohjalta yhdenlaisen tavan käydä tasa-arvokeskustelua. Uskon, että tuloksia voi hyödyntää laajemminkin. Tulosteni perusteella tasa-arvokeskustelu kahdessa Suomen suurimmista ja luotetuimmista medioista on vastakkain asettelevaa sekä epäkohtiin tarttuvaa ja mahdollisesti myös stereotyyppioita lisäävää. On huomionarvoista, että melkein kaikkien kolumnien tarkoitus tuoda tasa-arvoa keskusteluun on hyvä. Tutkittaessa kieltä tarkemmin, voi kuitenkin huomata kielellisiä ilmauksia, jotka yksittäin ovat negatiivissävytteisiä ja vastakkainasettelua lisääviä. Lisäksi huomionarvoista on se, että harvassa kolumnissa esitettyjä asioita perusteltiin tutkitulla tiedolla. Käytetyimpiä lähteitä olivat kirjoittajan omat subjektiiviset kokemukset kerrotuista tilanteista. Onko tällainen keskustelutapa hedelmällisin vai olisiko jotain muita parempia keinoja, joilla tuoda huomaamia epäkohtia esille?

Jatkotutkimuksessa mielenkiintoista voisikin olla selvittää laajemmin esimerkiksi sanan "tasa-arvo" konnotaatiota. Lisäksi olisi tärkeää tutkia laajemmin erilaisia tekstejä niistä nousevien diskurssien sekä mahdollisesti käytetyn sukupuolittuneen kielen kautta. Huomiota tulisi kiinnittää myös kohdeyleisöön, kontekstiin sekä ajankohtaan. Oman aineistoni tekstit ovat kaikki kirjoitettu ajankohtana, jolloin #metoo-liike loi koko tasa-arvokentälle epäuskoa ja epätoivoa sekä entistä enemmän vastakkainasettelua lisäävän ilmapiirin. Nyt tasa-arvokeskustelun ollessa pinnalla enemmän kuin aiemmin tarvitaan myös entistä enemmän tutkittua tietoa sukupuolten vaikutuksista työelämään, mahdollisuuksiin sekä mahdollisuuksiin edistää tasa-arvoa. Lisäksi tasa-arvon käsitteestä olisi syytä käydä keskustelua yhä enenevässä määrin.

Niin kauan kuin tasa-arvo käsitetään usealla eri tavalla, on keskusteluissakin monenlaisia suuntia, jotka eivät välttämättä koskaan kohtaa. Suomessa harva myöntää kannattavansa epätasa-arvoa – tasa-arvo on pohjoismaisen yhteiskunnan (etu)oikeus – mutta onko subjektiivinen kokemus ja se, että henkilö itse kokee elävänsä tasa-arvoisessa yhteiskunnassa riittävästi? Fe-

ministiselle tutkimukselle ja sen poikkitieteellisyydelle on vielä suuri tarve yhteiskunnassamme. Mitä laajempaa tietoa sukupuolten merkityksestä kulttuurissa saadaan, sitä paremmin mahdollisesti haitallisia sukupuolinormeja ja yhteiskunnan sääntöjä voidaan muuttaa.

LÄHTEET

- Aamulehti ottaa käyttöön sukupuolineutraalit tittelit – eduskunnan puhemies on jatkossa puheenjohtaja. (Aamulehti 16.9.2017) <https://www.aamulehti.fi/a/200395971>
- Alyssa Milano on sharing alleged sexual assault story 25 years later. (Abcnews 16.10.2019) <https://abcnews.go.com/Entertainment/alyssa-milano-sharing-alleged-sexual-assault-story-25/story?id=66317784>
- Beauvoir, Simone 1949: *Toinen sukupuoli 1 & 2*. Tammi
- Bucholtz, Mary (toim) & Lakoff, Robin Tolmach 2004: *Language and Woman's Place. Text and commentaries*. Oxford University Press.
- Butler, Judith 1990: *Gender Trouble*. Routledge
- Brunila, Kristiina 2009: *Sukupuolten tasa-arvo korkeakoulutuksessa ja tutkimuksessa*. Sosiaali- ja terveysministeriö. Yliopistopaino, Helsinki
- Elokuvatuottaja Harvey Weinstein tuomittiin New Yorkissa 23 vuodeksi vankeuteen seksuaalirikoksista*. (HS 11.3.2020). <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000006435223.html>
- Engelberg Mila 2018: *Miehiä ja naisihmisiä – suomen kielen seksismi ja sen purkaminen*. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta, Helsinki.
- 2016: *Yleispätevä mies: suomen kielen geneerinen, piilevä ja kieliopillinen maskuliinisuus*. Väitöskirja, Helsingin yliopisto
- 2007: *Seksistinen suomi – Kielikello 4/2007*
- 2001: *Ihminen ja naisihminen – suomen kielen piilomaskuliinisuus s. 23–36*. Naistutkimus-Kvinnoforskning, 14(4)
- Fairclough, Norman 2003: *Analysing Discourse. Textual analysis for social research*. Taylor and Francis e-Library 2004.
- Flowerdew, John & Richardson, John E. 2018: *The Routledge handbook of critical discourse studies*. Routledge.
- Halliday M.A.K, revised by Mathhiessen, Christian 2013: *Halliday's Introduction to functional Grammar, 4th edition*. Routledge Ltd.
- Harjunen, Hannele 2009: *Women and Fat: Approaches to the Social Study of Fatness*. Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto
- Hellinger, Marlis & Bußmann Hadumod 2002: *Gender Across Languages*. John Benjamins Publishing Company
- Hiidenmaa, Pirjo 2008: *Lingvistinen tekstintutkimus*, s. 161–191. Teoksessa Sajavaara, Kari & Piirainen-Marsh, Aija (toim) 2008: *Kieli, diskurssi ja yhteisö*. Jyväskylän yliopisto, soveltavan kielentutkimuksen laitos.
- Husu, Liisa 2001: *Naisystävällisempään yliopistoon? tiedenaiset ja muutoksen visiot*. Suomen Naistutkimuksen seura, Helsinki.
- Husu, Liisa, Rolin, Kristina (toim.) 2005: *Tiede, tieto ja sukupuoli*. Gaudeamus, Helsinki.
- Iso Suomen Kielioppi verkossa <http://scripta.kotus.fi/visk/etusivu.php>
- Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen Eero 1999: *Diskursianalyysi liikkeessä*. Vastapaino, Tampere.
- Jokinen, Arto 1999: *Mies ja Muutos. Kriittisen miestutkimuksen teemoja*. Tampere University Press.
- Jokinen, Arto 2000: *Panssaroitu maskuliinisuus. Mies, väkivalta ja kulttuuri*. Tampere University Press.
- Julkunen, Raija 2010: *Sukupuolen järjestykset ja tasa-arvon paradoksit*. Vastapaino, Tampere.
- Juvonen, Tuula, Rossi, Leena-Maija & Saresma, Tuija 2010: *Kuinka sukupuolta voi tutkia?* s 9–17. Teoksessa Saresma, Tuija & Rossi, Leena-Maija & Juvonen, Tuula (toim.) 2010: *Käsikirja sukupuoleen*. Tampere: Vastapaino.
- Kantola, Johanna 2010: *Gender and the European Union*. Palgrave Macmillan
- Kantola Johanna 2010: *Sukupuoli ja Valta*, s. 78–87. Teoksessa Teoksessa Saresma, Tuija & Rossi, Leena-Maija & Juvonen, Tuula (toim.) 2010: *Käsikirja sukupuoleen*. Tampere: Vastapaino.
- Karppisen, Kaisa 2001: *Sanomalehtikielen mies-, nainen-, poika-, tyttö- ja tytär-sanojen käytön kvantitatiivis-kvalitatiivista tarkastelua*. Lisensiaattityö, Helsingin yliopisto
- Karppinen, Kaisa 2002: *Onko kielellinen tasa-arvo utopiaa? [= Is linguistic gender equality a utopia?]* – Kielikello 1/2002, 22–25.
- Kauppinen, Kaija 1989: *Lucina Hagman – marttajärjestön perustaja*. Marttaliitto ry.
- Kielitoimiston oikeinkirjoitusopas, 2013. Kotimaisten kielten keskus
- Knuutila, Aleks, Kosonen, Heidi, Saresma, Tuija, Haara, Paula & Pöyhtäri, Reeta 2019: *Viha vallassa: vihapuheen vaikutukset yhteiskunnalliseen päätöksentekoon*. Valtioneuvoston kanslia.
- Koskiranta, Eveliina 2019: *Kaikki naiset ovat valkoisia ja kaikki mustat miehiä. Intersektionaalisuus, rotu ja valkoistaminen*. Pro gradu. Tampereen yliopisto.
- Kielitoimiston sanakirja
- Krogerus, Tellervo: Canth, Minna. Kansallisbiografia-verkkojulkaisu. Studia Biographica 4. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1997

- Lakoff, Robin 1975: *Language and Women's Place*. New York: Harper & Row
- Lazar, M. Michelle 2005: *Feminist Critical Discourse Analysis*. Palgrave Macmillan UK
- Lazar, M. Michelle 2018: *Feminist critical discourse analysis*. s. 372-387. Teoksessa Flowerdew, John & Richardson, John E. 2018: *The Routledge handbook of critical discourse studies*. Routledge.
- Lempiäinen, Kirsi 2010: *Naisutkimuksen kolme vuosikymmentä*, s. 274-276. Teoksessa Saresma, Tuija & Rossi, Leena-Maija & Juvonen, Tuula (toim) 2010: *Käsikirja sukupuoleen*. Tampere: Vastapaino.
- Li Andersson syytti Jussi Halla-aho "paskapuheesta" – tässä olennainen kohta gifinä ja analyysi termin oikeoppisesta käytöstä. (HS 7.2.2020) <https://www.hs.fi/nyt/art-2000006398980.html>
- Liikanen, Ville 2012: *Kolumnistin opas – Mistä koostuu toimiva kolumni?* Opinnäytetyö, Viestinnän koulutusohjelma. Haaga-Helia ammattikorkeakoulu.
- Lindén, Heidi ja työryhmä 2018: *#metoo-vallankumous – miten hiljaisuus rikottiin?* LIKE Kustannus Oy, Helsinki
- Locke, Therry 2004: *Critical Discourse Analysis*. Continuum: London
- Luukka, Minna-Riitta 2008: *Näkökulma luo kohteen: diskurssintutkimuksen taustaoletukset*, s 133–161. Teoksessa Sajavaara, Kari & Piirainen-Marsh, Aija (toim) 2008: *Kieli, diskurssi ja yhteisö*. Jyväskylän yliopisto, soveltavan kielentutkimuksen laitos
- Masso, Iivi Anna 2005: *Yksilöllisyys, identiteetti ja oikeudet. Feminismin suhde poliittiseen liberalistiseen humanismiin*, s. 128-143. Teoksessa Oksala, Johanna & Werner Laura (toim.) 2005: *Feministinen filosofia*. Gaudeamus, Helsinki.
- Me too-kampanja täytti somen – Seksuaalinen häirintä näkyy karuina lukuina jo koululaisten kyselyissä. (YLE 17.10.2017) <https://yle.fi/uutiset/3-9886385>
- Mills, Sara 2002: *Third Wave Feminist Linguistics and the Analysis of Sexism*. School of Cultural Studies, Sheffield Hallam University
- Mäkelä, Anna, Puustinen, Liisa & Ruoho, Iris (toim.) 2006: *Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen*. Gaudeamus, Helsinki
- Nainen ajoi autolla sisään kauppakeskuksen liukuovista Helsingissä: Luuli ajaneensa autopesulaan. (HS 2.8.2019) <https://www.hs.fi/kaupunki/helsinki/art-2000006192495.html>
- Naisten Liiga on nyt Kansallinen Liiga. (Suomen Palloliitto, 27.2.2020) <https://www.palloliitto.fi/jalkapallouutiset/naisten-liiga-nyt-kansallinen-liiga>
- Naisten MM-jalkapallo keräsi Ylen kanavilla upeat katsojaluvut. (YLE 8.7.2019) <https://yle.fi/urheilu/3-10867080>
- Naisten osuus HS:n jutussa on kolmannes, ja se on liian vähän – Sitoudumme edistämään tasa-arvoa, laskuri kertoo HS:n tilanteen reaaliajassa. (HS 8.3.2018) <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005594582.html>
- Oksala, Johanna & Werner Laura (toim.) 2005: *Feministinen filosofia*. Gaudeamus, Helsinki.
- Perustuslaki 11.6.1999/731
- Piippo, Irina, Vaattovaara Johanna & Voutilainen Eero 2016: *Kielen taju. Vuorovaikutus, asenteet ja ideologiat*. Art House, Helsinki.
- Pietikäinen, Sari 2008: *Kriittinen diskurssintutkimus*, s. 191–218. Teoksessa Sajavaara, Kari & Piirainen-Marsh, Aija (toim) 2008: *Kieli, diskurssi ja yhteisö*. Jyväskylän yliopisto, soveltavan kielentutkimuksen laitos.
- Pietikäinen, Sari & Mäntynen, Anne 2009: *Kurssi kohti diskurssia*. Vastapaino.
- Pietikäinen, Sari & Mäntynen, Anne 2019: *Uusi kurssi kohti diskurssia*. Vastapaino.
- Pirinen Riitta 2006: *Urheileva Nainen lehtiteksteissä*. Väitöskirja, Tampereen yliopisto
- Pirkka-Pekka Petelius pyytää saamelaisilta anteeksi vanhoja tv-sketsejään. (HS 21.11.2019) <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006315885.html>
- Pirkka-Pekka Petelius pyytää nyt anteeksi romaneilta. (HS 20.12.2019) <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006349529.html>
- Pulkkinen Tuija 2005: *Feministisestä filosofiasta feministiseen teoriaan*, s. 119–128. Teoksessa Oksala, Johanna & Werner Laura (toim.) 2005: *Feministinen filosofia*. Gaudeamus, Helsinki.
- Pynnönen, Anu 2013: *Diskurssianalyysi: tapa tutkia, tulkita ja olla kriittinen*. Jyväskylä: University of Jyväskylä.
- Ramazanoglu, Caroline & Holland, Janet 2011: *Feminist methodology*. Sage online.
- Reuter Institute Digital News Report, Suomen maaraportti: Utismedia verkossa 2018. https://www.mediialiitto.fi/files/4495/Reuter_Digital_News_Report_Suomi_2018.pdf
- Roos, JP 2013: *Taistelusta yhteistoimintaan - Pierre Bourdieu hyvinvointivaltion puolustajana*, s. 135-149. Teoksessa Saari, Juho, Taipale, Sakari & Kainulainen, Sakari 2013: *Hyvinvointivaltion moderneja klassikoita*. Dia-konia ammattikorkeakoulu.
- Rossi, Leena-Maija 2006: *Mainonta sukupuolituotantona*, s. 62–80. Teoksessa Mäkelä, Anna, Puustinen, Liisa & Ruoho, Iris (toim.) 2006: *Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen*. Gaudeamus, Helsinki
- Rönkä, Julia 2010: *Sukupuolten tasa-arvo suomalaisessa hyvinvointivaltiossa*. Lisensiaattitutkielma, Itä-Suomen Yliopisto

- Sainio, Venla: Gripenberg, Aleksandra. Kansallisbiografia-verkkojulkaisu. Studia Biographica 4. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1997
- Sajavaara, Kari & Piirainen-Marsh, Aija (toim) 2008: *Kieli, diskurssi ja yhteisö*. Jyväskylän yliopisto, soveltavan kielentutkimuksen laitos.
- Saresma, Tuija & Rossi, Leena-Maija & Juvonen, Tuula (toim) 2010: *Käsikirja sukupuoleen*. Tampere: Vastapaino.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2007: *Sukupuolivaikutusten arvioiminen lainsäädäntöhankkeissa (Suvaopas)*. Sosiaali- ja terveysministeriö
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2020: *Suomi tasa-arvon kärkimaaksi. Hallitusohjelma 2020-2023*. Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Sunderland, Jane 2015: *Similarities and distinctions in gender and language study*. Sivut 5-26, teoksessa Jyle, Allyson (toim): *Shifting visions: gender and discourse*. Cambridge Scholars Publishing.
- Tainio, Liisa 2006: Gender in Finnish Language Use: Equal, Inequal and/or Queer? *WEB-FU: Wiener elektronische Beiträge des Instituts für Finno-Ugristik*, ((10/2006)), 1-19.
- Tainio, Liisa 2005: *Kielitieteen kieli ja sukupuoli*. Teoksessa Husu, Liisa & Rolin, Kristina (toim.) 2005: *Tiede, tieto ja sukupuoli*. Gaudeamus, Helsinki
- Tainio, Liisa & Karvonen, Ulla 2015: Finnish Teachers Exploring Gender Bias in School Textbooks, s. 124-149. Teoksessa S Mills & A S Mustapha (toim) *Gender Representations in Learning Materials : International Perspectives*. Routledge Studies in Sociolinguistics, no. 9, Routledge, New York
- Taipalus, Paula 2008: *Naisesta ja miehestä predikoivat verbit Helsingin Sanomissa 2000–2001*. Pro gradu, Helsingin yliopisto
- Tannen, Deborah 1994: *Gender and discourse*. Oxford University Press.
- Tasa-arvolaki 8.8.1986/609
- Tiitinen, Tuija 2007: *Kotiäidit mielenosoitusmarssilla – Miten nais- ja miestoimittajat rakentavat sukupuolta päivälehtien kotimaanosastojen journalistissa käytänteissä ja teksteissä?* Pro gradu, Jyväskylän yliopisto
- Urban dictionary, <https://www.urbandictionary.com/define.php?term=Bosslady>, 10.6.2020
- Vanhamäki, Minna 2000: *Alhosta oikeuteen. Hymy-lehden Arja Alho-artikkeli kriittisen diskurssianalyysin näkökulmasta*. Pro gradu, Jyväskylän yliopisto
- Voutilainen, Eero 2016: *Paha puhe*, s. 124-142. Teoksessa Piippo, Irina, Vaattovaara Johanna & Voutilainen Eero 2016: *Kielen taju. Vuorovaikutus, asenteet ja ideologiat*. Art House, Helsinki
- Wodak, Ruth & Meyer, Michael (toim.) 2016: *Methods of critical discourse analysis*. Sage Publications.
- Wodak, Ruth 1997: *Gender & Discourse*. Sage Publications.
- <http://sk.sagepub.com.ezproxy.jyu.fi/books/download/gender-and-discourse/n1.pdf>
- Yhden miehen sikailun paljastamisesta se alkoi: Näin #metoo-tviitti on ravistellut maailmaa. (Yle 31.1.2018) <https://yle.fi/uutiset/3-10048821>
- Ylöstalo, Hanna 2012: *Tasa-arvotyön tasa-arvot*. Väitöskirja, Tampereen yliopisto.
- Yle palkittiin tasa-arvon edistämisestä urheilusällöissään*. (Yle 10.11.2017) <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2017/11/10/yle-palkittiin-tasa-arvon-edistamisesta-urheilusalloissaan>

Liite (Tutkimuksen aineisto)

- K1 Aalto, Maija 2018: *Nainen scifisanakarina sai internetin tolaltaan – Miten pussi päässä me onnistumme pojat kasvattamaan?* Helsingin Sanomat. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000005597979.html>
- K2 Aitamurto, Tanja 2018: *Piilaaksossa naisten ja miesten epätasa-arvo näkyy yritysten arjessa.* Helsingin Sanomat. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000005857092.html>
- K3 Ehrnrooth, Jari 2018: *Mahdollisuuksien tasa-arvon lisäksi tarvitaan vaatimusten tasa-arvo.* YLE Uutiset. <https://yle.fi/uutiset/3-10310504>
- K4 Ehrnrooth, Jari 2018: *Miksi tasa-arvoa rakastavat suomalaiset palvovat Linnan juhlia?* YLE Uutiset. <https://yle.fi/uutiset/3-10538373>
- K5 Enqvist, Kari 2018: *Miehet jyräävät naiset myös akateemisessa tiedemaailmassa.* YLE Uutiset. <https://yle.fi/uutiset/3-10461222>
- K6 Hämeen-Anttila, Jaakko 2018: *Kympin tytöt puurtavat itsensä huipulle, lahjakkaat pojat menestyvät kuin itsestään – näin yhteiskunnassamme vielä usein ajatellaan.* Helsingin Sanomat. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005689028.html>
- K7 Mero, Inka 2018: *Tasa-arvon ja monimuotoisuuden ryhtiliike tunkeutuu nyt teknologiayrityksiinkin ja hyvä niin.* YLE Uutiset. <https://yle.fi/uutiset/3-10536837>
- K8 Peltomäki, Tuomas 2018: *Miestenpäivänä voimme lakata uskomasta kummitusjuttuihin feministeistä.* Helsingin Sanomat. <https://www.hs.fi/nyt/art-2000005904807.html>
- K9 Rätty, Reetta 2018: *Feministi täällä moi, oon vähän väsynyt.* YLE Uutiset. <https://yle.fi/uutiset/3-10138611>
- K10 Rätty, Reetta 2018: *Naisen paikka on rumpalina, basistina, solistina ja toimarina.* YLE Uutiset. <https://yle.fi/uutiset/3-10219366>
- K11 Saarikoski, Saska 2018: *Kirje nuorelle feministimiehelle.* Helsingin Sanomat. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000005850947.html>
- K12 Saarikoski, Saska 2018: *Naisten ääni voimistuu vihdoin mediassa, mutta kuka kuuntelisi myös huonosti koulutettuja miehiä?* Helsingin Sanomat. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000005642175.html>
- K13 Saisio, Pirkko 2018: *Pirkko Saisio jatkaa kirjoituksessaan keskustelua #metoo-liikkeestä: ”Heppoiset ilmiannot ja niiden uhreiksi joutuneiden kohtalot eivät kuulosta taistolaisuudelta vaan puhtaasti stalinismilta”.* Helsingin Sanomat. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000005742290.html>
- K14 Sarhimaa, Jutta 2018: *Tässä kolme #metoo-ratkaisua, jotka vähentäisivät seksuaalista häirintää ja väkivaltaa.* Helsingin Sanomat. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000005609085.html>
- K15 Sipilä, Annamari 2018: *Suomella ei ole ollut vielä yhtään naista EU-komissaarina – ero Ruotsiin ja Tanskaan on räikeä.* Helsingin Sanomat. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000005534769.html>
- K16 Ubaud, Anu 2018: *Suomi on tasa-arvon edelläkävijämaa, jossa epäillään, etteivät naiset ja tärkeät aiheet mahdu samaan lehteen.* Helsingin Sanomat. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000005597979.html>
- K17 Ubaud, Anu 2018: *Työelämässä pitää puhua perheistä, jotta höpinä naisten kunnianhimoajasta loppuu.* Helsingin Sanomat. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000005854143.html>
- K18 Utriainen, Jenni 2018: *Myös pienet pojat tarvitsevat monipuolisia esikuvia.* Helsingin Sanomat. <https://www.hs.fi/metro/kolumnit/art-2000005539372.html>
- K19 Vaarala, Noora 2018: *Isät, nuo helvetilliset sotahullut – kirjakaupan mainoslehtinen tyypistää miesten maailman ahtaaksi ja väkivaltaiseksi.* Helsingin Sanomat. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000005890042.html>
- K20 Vasama, Tanja 2018: *Tytöt menestyvät matematiikassa ja luonnontieteissä koulussa, mutta tekevät niistä uran vain harvoin – Tästä tasa-arvon paradoksissa on kyse.* Helsingin Sanomat. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000005803944.html>
- K21 Vuoripuro, Verna 2018: *Kolumni: En voi sietää Bosslady-ilmiötä: Naisten pitäisi puhua siitä, mitä he tekevät – ei siitä, että he tekevät.* Helsingin Sanomat, Nyt-liite. <https://www.hs.fi/nyt/art-2000005607083.html>
- K22 Väärämäki, Heidi 2018: *Hyvinvointia pidetään vielä vuonna 2018 naisten hömppänä, vaikka juuri miesten kannattaisi kiinnostua siitä.* Helsingin Sanomat. <https://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000005685190.html>

